

Barn og unge som lever i fattigdom – hvilke ressurser og hindringer preger Den norske kirkes og Forandringshusenes diakonale arbeid med denne målgruppen?

Ingvild H. Sandnes

VID vitenskapelige høgskole

MF vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i diakoni

Antall ord: 26459

Dato: 15.05.2023

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Forord

Denne oppgaven har kostet bekymring, svette og tårer fra begynnelse til slutt, og jeg er takknemlig og stolt over å ha kommet i mål. Først av alt vil jeg takke familien min for at dere har gjort meg til den jeg er – takk for latter, mat, trøst, forbønn, noen spark bak, mye tøys og tull og for at dere alltid stiller opp, uansett. Og takk for at dere har lært meg å tro på Gud, og stå opp for andre. Tusen, tusen takk til informantene mine for at dere stilte opp og delte fra jobbhverdagen deres, det har vært inspirerende, interessant, utfordrende og veldig lærerikt å snakke med dere! Takk til min kjære venn Celine, for mindblowing analytiske evner, radikal aksept, og verdens beste latter. Og en stor takk til mine andre nydelige venner som har heiet på meg, kjøpt sjokolade til meg og holdt ut med klagingen min. Takk til gode medstudenter for all hjelp, støtte og inspirasjon, det har vært fantastisk å lære sammen med dere og av dere! Og takk til min veileder Hans Morten Haugen for solide faglige innspill.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning
 - 1.1 Valg av tema
 - 1.2 Bakgrunn og kontekst for problemstillingen
 - 1.3 Problemstilling og definisjoner
2. Samfunnsrelatert kontekst
 - 2.1 Fattigdom
 - 2.1.1 Hvordan definere fattigdom?
 - 2.1.1.1 Fattigdom og eksklusjon
 - 2.1.1.2 Usynlig fattigdom
 - 2.1.2 Fattigdom i et verdighetsperspektiv
 - 2.1.3 Den økonomiske ulikheten i Norge er økende
 - 2.2 Barn og unge i lavinntektsfamilier
 - 2.2.1 Familier med vedvarende lavinntekt
 - 2.2.2 Særskilte utfordringer for lavinntektsfamilier
 - 2.2.3 Hva sier barna og ungdommene selv om sine utfordringer?
 - 2.2.4 Utvikling de siste ti årene
 - 2.2.4.1 NDFU, ALLEMED og Fritidserklæringen
 - 2.2.4.2 Følger av pandemi og dyrtid
 - 2.2.4.3 Økt segregering, opphopning av levekårsutfordringer og Utenforregnskapet
 - 2.3 Kirkens selvforståelse og samfunnsrolle i endring
 - 2.3.1 Frigjøringsteologiske impulser
 - 2.3.2 Pluralisme, sekularisme og synkende medlemstall
 - 2.3.3 Den norske kirke og det livssynsåpne samfunn
 - 2.3.4 Press på velferdsstaten og kamp for rettferdighet
 - 2.3.5 Helhetlig menighetsplan
 - 2.3.6 Den norske kirkes strategi for 2022-2029
 - 2.3.7 Ekstrabevilgning julen 2022 og samarbeidsavtale med Matsentralen
 - 2.4 KFUK-KFUMs Forandringshus - opprettelse og utvikling
 - 2.4.1 Arbeidsmetodikk i Forandringshusene
 - 2.4.2 Livssynsåpen diakonal aktør
3. Teoretiske perspektiver
 - 3.1 Introduksjon
 - 3.2 Fattigdom i et verdighetsperspektiv
 - 3.3 Diakonalt arbeid som brobygging
 - 3.1.1 Diakonen som «Go-Between» og brobygger
 - 3.2 Diakonal virksomhet som lokalsamfunnsfornyere?
 - 3.2.1 Empowerment i en diakonal kontekst
 - 3.2.2 Conviviality og «se-bedømme-handle
 - 3.4 Lenkende sosial kapital
 - 3.5 Den norske kirke i et ekklesiologisk og organisasjonssosiologisk perspektiv

- 3.5.1 Kirken som fellesskap
 - 3.5.2 Kirken som institusjon og organisasjon
 - 3.5.2.1 Kirken som institusjon
 - 3.5.2.2 Kirken som organisasjon
- 4. Metode
 - 4.1 Valg av metode
 - 4.1.1 Hermeneutikk
 - 4.2 Datainnsamling
 - 4.2.1 Utvelgelse av informanter
 - 4.2.2 Gjennomføring av intervjuer
 - 4.3 Systematisering av datamaterialet
 - 4.4 Etske vurderinger, personvern og datahåndtering
 - 4.5 Studiens kvalitet
 - 4.5.1 Validitet
 - 4.5.2 Reliabilitet
 - 4.5.3 Overførbarhet
- 5. Presentasjon av data
 - 5.1 Introduksjon
 - 5.2 Ressurser i Den norske kirke
 - 5.1.1 Diakonien blikk for lokalsamfunnet
 - 5.1.2 Lav pris eller gratistilbud
 - 5.1.3 Samhandling og samarbeid
 - 5.1.4 Egne midler
 - 5.3 Hindringer i Den norske kirke
 - 5.3.1 Organisasjon og struktur
 - 5.3.1 Midler og ressurser
 - 5.3.2 Bevissthet og kunnskapsnivå
 - 5.4 Ressurser i Forandringshusene
 - 5.4.1 Spisset målrettet tilbud
 - 5.4.2 Radikale på samarbeid
 - 5.4.3 Livssynsåpent mangfold
 - 5.4.4 Brukermedvirkning
 - 5.5 Hindringer i Forandringshusene
 - 5.5.1 Uforutsigbar tildeling av midler
 - 5.5.2 Varierende samarbeid med Den norske kirke
- 6. Drøfting
 - 6.1 Ressurser i Den norske kirke
 - 6.1.1 Diakonien blikk for lokalsamfunnet
 - 6.1.2 Lav pris eller gratistilbud
 - 6.1.3 Samhandling og samarbeid
 - 6.1.4 Egne midler
 - 6.2 Hindringer i Den norske kirke
 - 6.2.1 Organisasjon og struktur
 - 6.2.2 Midler og ressurser

- 6.2.3 Bevissthet og kunnskapsnivå
- 6.3 Ressurser i Forandringshusene
 - 6.3.1 Spisset målrettet tilbud
 - 6.3.2 Radikale på samarbeid
 - 6.3.3 Livssynsåpent mangfold
 - 6.3.4 Brukermedvirkning
- 6.4 Hindringer i Forandringshusene
 - 6.4.1 Uforutsigbar tildeling av midler
 - 6.4.2 Varierende samarbeid med Den norske kirke
- 7. Konklusjon
- 8. Litteratur
- 9. Vedlegg

1 Innledning

1.1 Valg av tema

Ifølge rapporten «Snakk om fattigdom» utgitt av Kirkens Bymisjon i 2019, er antallet norske barn som vokser opp i fattigdom tredoblet de siste 20 årene. Tredoblet. Det berører meg. Som sosionom, tidligere saksbehandler på NAV, frivillig barne – og ungdomsleder og barnehageansatt gjennom flere år, har jeg kommet tett på familier som strever, og sett hvordan fattigdom påvirker absolutt alle områder av livet. Psykisk og fysisk helse, skolegang, foreldrenes omsorgsevne og kapasitet, sosial deltakelse og vennskap, mulighet til å delta på fritidsaktiviteter. Og det er ikke kun min personlige observasjon – det bekreftes også av nyere forskning (Hyggen et al., 2018).

Underveis i arbeidet med oppgaven, har jeg også blitt ansatt i Høybråten, Fossum og Stovner menighet i bydel Stovner. Der leder jeg blant annet et diakonalt livssynsåpent tiltak for barn og unge støttet av BUFdir (Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet) hvor vi hver onsdag tilbyr en åpen, trygg hengeplass med gratis mat til 200-240 barn mellom 9 og 15 år. Vi har observert utover høsten og vinteren 2022/2023 at barna spiser mer enn før, ber om flere porsjoner, spiser mat de ikke var interessert i tidligere, og ber om å få ta med mat til småsøsken hjemme. Det gjør vondt å se at mange av barna som benytter tilbudet rett og slett *trenger* maten vi gir dem. Antallet barn og unge i lavinntektshusholdninger er i delbydel Fossum er på 52,6 prosent (Brattbakk, 2021, s. 28). Det er fire ganger så høyt som landsgjennomsnittet. Bydelen har også en opphopning av andre levekårsutfordringer som arbeidsledighet, lav utdanning, mange vanskeligstilte på boligmarkedet, trangboddhet, folkehelseutfordringer og lav tillit til myndighetene (Koronautvalget, bydel Stovner, 2021). Jeg tar med disse tallene fordi de ikke bare er tall for meg, de er hverdagen min, og de er hverdagen og virkeligheten til mange av barna og ungdommene jeg møter. Som sosionom er det en selvfølge for meg å forstå og kjenne til nærmiljøet jeg jobber i, og jeg vil nok som diakon også være over gjennomsnittet opptatt av kamp for rettferdighet og kirken som lokalsamfunnsaktør. Barna vi møter i og utenfor kirken vår, styrker hver dag overbevisningen min om hvor viktig diakonale, livssynsåpne lavterskeltilbud er i utsatte områder, og hvor umistelig diakonien er og bør være i arbeidet med kirkens identitet og innerste vesen.

Den norske kirke har lange tradisjoner med barne- og ungdomsarbeid, men de har primært vært rettet mot trosopplæring. Et rent diakonalt fokus på hvilken økonomisk og sosial nød barn i Norge kan leve under, og på hvilke måter de trenger evangeliet i handling, har etter det jeg kjenner til vært relativt lite jobbet med på høyere nivå i Den norske kirke. Hvorfor er det slik? Mener kirken at dette kun er en jobb for de mer spesialiserte diakoniaktørene, også nå når flere og flere strever økonomisk, og alle offentlige budsjetter skal strammes kraftig inn?

1.2 Bakgrunn og kontekst for problemstillingen

Andelen barn i Norge under 18 år som i 2021 vokste opp i familier med vedvarende lavinntekt var 11,3 prosent, det vil si mer enn ett av ti barn (Normann & Epland, 2023). Innenfor EU og i norsk statistikk defineres lavinntekt som 60 prosent av medianinntekten i samfunnet (Hyggen et al., 2018). Vedvarende lavinntekt innebærer at husholdningen har vært under EUs lavinntektsgrense i over tre år (Normann & Epland, 2023). Det finnes også barn i Norge som lever i det som defineres som absolutt fattigdom – de opplever at familien ikke har nok penger til mat og klær (Barne – og familiedepartementet, 2020). Tallene for 2022 er ennå ikke klare, men en SIFO-rapport fra august i fjor, påviser en markant nedgang i norske husholds økonomiske trygghet fra 2021 til 2022, langt større enn den man så under korona-epidemien (Poppe & Kempson, 2022, s. 7). Rapporten fremhever tre viktige tendenser: For det første at mange hushold må ta vanskelige valg mellom penger til strøm eller mat. For det andre at mange opplever matfattigdom i form av å måtte stå over måltider, oppsøke matutdelinger som f. eks hos Frelsesarméen, eller å be Nav om hjelp til matutgifter. Og for det tredje at mange av husholdene med lavere økonomisk sikkerhet tærer på sparepengene sine for å dekke helt nødvendige utgifter, hvilket ikke kan opprettholdes i lengden. Dyrtiden rammer ulikt, lavinntekthusholdninger, barnefamilier, stønadsmottakere, de med usikre arbeidskontrakter, de som ble rammet økonomisk av koronaen og hushold hvor det bor personer med alvorlig sykdom eller funksjonshemninger er de hardest rammede (Poppe & Kempson, 2022, s. 3). I februar i år kom en ny rapport (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023) som viser hvilke grupper mennesker som trenger hjelp livsopphold fra frivillige organisasjoner. Rapporten slår fast at høyere utgifter til strøm,

drivstoff og økte renter, og særlig en prisøkning på 11,5 prosent på mat, ble en stor belastning for mange. Matsentralen oppgir at dobbelt så mange mennesker søkte mathjelp i 2022 i forhold til året før (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023, s. 11), og over halvparten av brukerne oppgir at de bor sammen med barn.

Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)

vektlegger behovet for sterkere samarbeid mellom offentlig, frivillig og privat sektor:

«Samarbeid gir store gevinster: flere tiltak og aktiviteter for barn og unge, flere ideer, flere løsninger og flere engasjerte.» (Barne – og familiedepartementet, 2020). Samtidig sier Den norske kirkes strategi for 2022-2029 at kirken skal "motvirke utenforskap og utforske nye måter å være kirke på", og "bidra til å virkeliggjøre bærekraftsmålene – lokalt, nasjonalt og globalt", inkludert målene om å utrydde fattigdom og redusere ulikhet (Den norske kirke, 2021).

Oslo bispedømme sier i sin nyeste strategiplan at de skal «motvirke fattigdom» og «være modige, troverdige og relevante i den offentlige samtalen» (Den norske kirke/Oslo bispedømme, 2022, s. 9).

I Den norske Kirkes plan for diakoni (Den norske kirke, 2020) er visjonen for det diakonale arbeidet formulert slik: «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste.» Ordet diakoni defineres på følgende måte: «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.» (Den norske kirke, 2020, s. 4).

Å imøtekomme og ta på alvor utfordringene og behovene til barn og ungdommer i lavinntektsfamilier kan kategoriseres som både nestekjærlighet, inkluderende fellesskap og kamp for rettferdighet – det lander midt i kjernevirksomheten av diakonalt arbeid.

Samtidig er min forforståelse at det er lite bevissthet rundt denne samfunnsutfordringen på nasjonalt plan og bispedømmeplan i Den norske kirke. Når jeg har snakket med menighetsdiakoner, medstudenter og lærere på diakonistudiet i forkant av denne oppgaven har flere nevnt konkrete lokalmenighetsprosjekter delvis knyttet opp mot lavinntektsfamilier, men ingen har hørt om midler, strategier eller ressurser knyttet til problematikken på bispedømmeplan eller i forbindelse med Kirkemøtet. Dette gjorde meg nysgjerrig. Hvorfor er det sånn? Er det fordi menighetsdiakonien er ment å favne bredt og dekke mange ulike behov? Er det mangel på ansatte, frivillige eller midler? Er det fordi man tenker at den spesialiserte diakonien innenfor organisasjoner som Kirkens Bymisjon, Frelsesarméen eller KFUK-KFUM er bedre rustet til oppgaven, eller at økonomiske

utfordringer kun er en oppgave for velferdsstaten? Eller kan det handle om at et flertall av lavinntektsfamiliene har innvanderbakgrunn og en annen religiøs tilhørighet, og at kirken er usikker på hvordan de skal møte disse? Kanskje kirken er splittet i forhold til hva som bør prioriteres – å sikre nye medlemmer eller i hvert fall unngå at medlemstallene synker, eller å bidra positivt til lokalsamfunnet uavhengig av om det øker antallet medlemmer? Eller det et spørsmål om struktur, at Den norske kirkes menigheter er selvstendige enheter og i lav grad styres av bispedømmet og Kirkemøtet annet enn i lærespørsmål? Hvorfor er ikke Den norske kirke samlet sett mer på ballen i forhold til en såpass stor samfunnsmessig og diakonfaglig utfordring? Jeg kjente at jeg hadde lyst til å løfte det som en utfordring inn i bispedømmene, Kirkerådet og diakonifeltet.

Samtidig har jeg gjennom masterstudiet og særlig faget Diakoni og samskaping i velferdssamfunnet, fått kjennskap til KFUK-KFUMs Forandringshus som spesialiserte diakonale aktører og deres mål om å motvirke utenforskap blant barn og unge. Som frivillig organisasjon har KFUK-KFUM en helt annen struktur, økonomisk organisering og frihet til å spisse kompetanse og satsningsområder enn Den norske kirke. Samtidig har de verdimesig og teologisk lenge vært naturlige samarbeidspartnere, og det foreligger også en formell samarbeidsavtale mellom Den norske kirke og KFUK-KFUM samt flere andre kristne organisasjoner i forhold til trosopplæringsarbeid med barn og unge (Aagedal, et al., 2014). Det gjør det spennende å kartlegge hvordan disse to aktørene forholder seg til samme diakonale og samfunnsmessige utfordring. Hva skiller dem? Hva er likt? Og samhandler de med hverandre i forhold til barn og unge fra lavinntektsfamilier?

Mitt mål med denne oppgaven er derfor å kartlegge hvilket søkelys Den norske kirke og KFUK-KFUMs Forandringshus har på utfordringer knyttet til barn og unge som lever i fattigdom. Hvilke ressurser og strategier har de til rådighet? Hva oppleves som hindringer med tanke på å etablere tiltak/aktiviteter for denne målgruppen?

For å finne ut av dette har jeg intervjuet ansatte innenfor diakonifeltet på nasjonalt plan og bispedømmeplan i Den norske kirke. Jeg har også intervjuet ansatte i KFUK-KFUMs Forandringshus nasjonalt, og ansatte tilknyttet tre ulike Forandringshus i østlandsområdet.

Kirkemøtet er Den norske kirkes øverste demokratiske organ, og møtes en gang i året (Den norske kirke, 2022). Kirkerådet forbereder sakene som skal behandles av Kirkemøtet og iverksetter Kirkemøtets beslutninger (Den norske kirke, 2022). Jeg har derfor intervjuet en rådgiver i seksjonen for diakoni og samfunn i Kirkerådet, og også diakonirådgiverne i Oslo,

Tunsberg og Borg bispedømme om kirken i møte med lavinntektsfamilier. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til disse tre bispedømmene, fordi de alle over tid har hatt en betydelig andel lavinntektsfamilier i sitt geografiske område (Normann & Epland, 2023), og også fordi det er enklest for meg å gjennomføre intervjuer i østlandsområdet ut ifra eget bosted. Jeg har også intervjuet ansatte i KFUK-KFUMs Forandringshus i østlandsområdet av samme grunn.

KFUK-KFUM er en av Norges største ungdomsorganisasjoner med ca. 15000 medlemmer. De har som sitt verdigrunnlag at «menneskeverdet er uavhengig av kjønn, kjønnsuttrykk, seksuell orientering, religion, etnisitet, nasjonalitet, hudfarge, funksjonsevne og sosioøkonomisk status. Vi kjemper derfor for at alle mennesker skal ha like muligheter til å utfolde seg og utvikle sine evner og egenskaper» (KFUK-KFUM Forandringshuset, 2022). Forandringshusene retter seg primært mot ungdommer mellom 13 og 26 år, og tilbyr et mangfoldig aktivitets- og ferietilbud uavhengig av familiens sosioøkonomiske situasjon. De tilbyr også ledertrening og debatt-trening, ulike tiltak for å fremme økt deltakelse i arbeidslivet og gir støtte til entreprenørvirksomhet og nettverksbygging. Jeg har i denne oppgaven ønsket å finne ut i hvilken grad det eksisterer samhandling og samarbeid mellom de ulike forandringshusene og Den norske kirke i deres nærområder, og også i hvilken grad de to aktørene opplever det naturlig med en slik samhandling. Dersom forandringshusene ikke har samhandling/samarbeid med Den norske kirke i sine områder, hvem samhandler de i så fall med, og hva skulle de eventuelt ønske at kirken kunne bidra med?

1.3 Problemstilling og definisjoner

Min problemstilling er:

Basert på intervjuer med diakonirådgivere i Den norske kirke nasjonalt og regionalt, og ansatte i KFUK-KFUMs Forandringshus nasjonalt og lokalt, hvilke ressurser og hindringer preger de to aktørene i møte med barn og unge fra lavinntektsfamilier i urbane østlandsområder?

Hindringer definerer jeg her som alt som stopper eller hemmer Den norske kirke (heretter omtalt som Dnk eller kirken) og Forandringshusene i å gjøre en innsats rettet mot barn og unge som lever i fattigdom, både i form av interne og eksterne strukturer,

økonomi/kapasitet og bevissthet/kunnskapsnivå. Med ressurser mener jeg økonomiske midler, lokaler og materiell, strategier og planer, ansatte og/eller frivillige og samhandling/samarbeid med hverandre, men også andre aktører, for eksempel offentlige instanser eller andre frivillige organisasjoner. Jeg forutsetter at det primært er velferdsstatens oppgave, ikke Dnks eller KFUK-KFUMs, å sørge for økonomisk støtte til lavinntektsfamilier, men at kirken og KFUK-KFUM likevel kan bidra økonomisk ved å søke midler til prosjekter/tiltak rettet mot denne målgruppen og ved å drifte gratis lavterskeltilbud. Jeg avgrenser også oppgaven til å primært kartlegge ressurser og hindringer rettet mot barn og ungdommer i lavinntektsfamilier, ikke foreldrene eller familiene som helhet.

2 Samfunnsrelatert kontekst

2.1 Fattigdom

2.1.1 Hvordan definere fattigdom?

Verdensbanken og FN opererer med en fattigdomsgrense på 1,90 dollar dagen per person (Hansen, 2021, s. 76). Det er den absolutte grensen for hva det skal være mulig å overleve på og egner seg godt til å beskrive omfattende materiell nød. Men ut ifra denne definisjonen vil svært få kunne betegnes som fattige i Norge. Sosiologen Peter Townsend argumenterte på 1960- og 70tallet for at fattigdom ikke kan reduseres til å kun handle om fysiologiske behov – mennesket har også fundamentale sosiale behov som å omgås familie og venner, gi gaver, delta i høytider og feiringer og regnes som en del av storsamfunnet (Hansen, 2021, s. 78). Townsend innførte begrepet relativ deprivasjon, at et menneske har begrensede muligheter til å leve i tråd med standardene i samfunnet det tilhører. En slik forståelse innebærer også at fattigdomsdefinisjonen vil endre seg i takt med den generelle levestandarden og definisjonen på grunnleggende behov i et samfunn. Dette har preget fattigdomsforskningen de seneste tiårene og er også utgangspunktet for EUs og Norges forståelse av fattigdomsbegrepet. Definisjonen av lavinntekt som brukes av EU og Norge er 60 prosent av medianinntekten etter skatt. Husholdninger med denne inntekten eller lavere regnes for å være «under fattigdomsrisiko» (Hansen, 2021, s. 85). Dersom husholdningen har en samlet

inntekt som er lavere enn 60 prosent av medianinntekten over tre år, er den i kategorien vedvarende lavinntekt (SSB, 2022).

2.1.1.1 Fattigdom og sosial eksklusjon

Innenfor sosiologien og sosialt arbeid påpekes det også at fattigdom er noe annet og noe mer enn kun lav inntekt og manglende materielle goder, det inneholder elementer av stigma, skam og sosial eksklusjon (Hansen, 2021, s. 94). Ufrivillig fattigdom går ut over et menneskes livskvalitet og opplevelse av verdighet, man lever under et «knapphetens tyranni». Det er påvist en særlig sterk sammenheng mellom «problemer med å få endene til å møtes» og lav tilfredshet – økonomisk stress oppleves om en «lykketyv» (Barstad, 2020, s. 69.) Dette bekreftes av både internasjonal og norsk forskning knyttet til fattigdom og skam – fattige reagerer ofte med fortvilelse, selvforakt og resignasjon, og fattige foreldre bekymrer seg i tillegg for hvordan barna oppfattes og behandles av jevnaldrende (Hansen, 2021, s.82).

2.1.1.2 Usynlig fattigdom

I en rapport basert på intervjuer med unge voksne som har vokst opp i fattige familier forteller flere av informantene at det ikke var mangel på utdanning, jobb eller ressurser som gjorde at foreldrene slet økonomisk, men derimot en knusende gjeldsbyrde (Kirkens Bymisjon, 2019). Denne typen fattigdom er vanskelig å få øye på, og foreldrene gjør alt de kan for å skjule virkeligheten bak fasaden. En studie fra 2019 viser at barn som vokser opp i familier med stor gjeldsbyrde får dårligere psykisk helse enn andre barn, også når forskerne kontrollerte for flere bakgrunnsfaktorer som lav inntekt, sykdom og arbeidsledighet (Jakobsen & Amundsen, 2021).

2.1.2 Den økonomiske ulikheten i Norge er økende

Tall fra SSB viser tydelig at ulikhet i inntekt har økt kraftig utover 2000-tallet. Den rikeste ene prosenten av befolkningen har økt sin inntekt med 187 prosent i denne perioden (Aaberge et al., 2021). Forskerne har brukt GINI-koeffisienten til å måle ulikheten i inntekt, dette er den mest brukte internasjonale standarden som benyttes av blant annet OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling). Indeksen går fra 0 til 1 og måler ulikheten i for eksempel formue eller inntekt. (Halvorsen & Stjernø, 2021, s. 19). Rapporten fra SSB viser at ulikheten i inntekt har økt fra 0,27 til 0,35 målt i GINI-koeffisienten, mens

ulikheten i formue har økt fra 0,65 til 0,69. Mye tyder på at den økte økonomiske ulikheten først og fremst skyldes økte kapitalinntekter, og at lønnsforskjellene ble større både i toppen og bunnen av inntektsskalaen (Halvorsen & Stjernø, 2021). I Norge har også faktorer som sterk vekst i boligmarkedet de siste 20-30 årene, økt innvandring (ofte asylsøkere som er avhengige av sosiale ytelser de første årene, eller arbeidsinnvandrere til lavtlønnede yrker norske statsborgere ikke vil ha) og teknologiske endringer som skaper et kompetanseskiller, bidratt til stigende ulikhet (Halvorsen & Stjernø, 2021, s. 61).

2.2 Barn og unge i lavinntektsfamilier

2.2.1 Særskilte utfordringer for lavinntektsfamilier

Regjeringens samarbeidsstrategi slår fast at man hovedsakelig kan dele lavinntektsfamiliene i tre grupper – familier der foreldrene har innvandrerbakgrunn, familier med enslige forsørgere og familier der foreldrene sliter med fysisk eller psykisk sykdom, har funksjonsnedsettelse eller er rusavhengige. Konsentrasjonen av lavinntektsfamilier er vesentlig høyere i storbyene. (Barne – og familiedepartementet, 2020).

En kunnskapsoppsummering (Hyggen et al., 2018) tar for seg på hvilke måter oppvekst i en fattig familie påvirker barn og unges utviklingsmuligheter. Her påpekes det sammenhenger mellom vedvarende lavinntekt i familien og uheldige utfall for barn og ungdom både i forhold til sosiale relasjoner, helse, utdanning, kriminalitet, overgangen til voksenlivet og egen økonomi som voksen. Rapporten fast at både årsakene til og konsekvensene av en oppvekst i fattigdom er sammensatte, men peker likevel på at stresset knyttet til vedvarende fattigdom gjør at samspillet og relasjonene i familien lider, og påvirker de voksnes evne til å være gode omsorgspersoner (Hyggen et al., 2018 s. 185).

Selv om oppvekst i en lavinntektsfamilie øker risikoen for dårligere psykisk og fysisk helse, er det viktig å huske at dette ikke alltid er utfallet. Mange som vokser opp i fattigdom klarer seg bra, både i barndommen og i voksen alder. En studie fra Sverige undersøkte hvilke faktorer som motvirker de negative helsekonsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie, og påviste at gode vennerelasjoner, trivsel på skolen og en aktiv fritid virker beskyttende (Fløtten & Nielsen, 2020, s. 202).

2.2.3 Hva sier barna og ungdommene selv om sine behov?

FNs Barnekonvensjon, vedtatt i 1989 og ratifisert av Norge i 1991, slår fast at barn og unge har rett til å bli hørt i saker som angår dem. Den sier også at barnets mening skal vektlegges i overenstemmelse med barnets alder og utvikling, og at det alltid er barnets beste som skal være førende for avgjørelser som berører barnet (Barne – og familiedepartementet, 2020, s.9). Rapporten «Combating child poverty: an issue of fundamental rights» (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018) understreker at barn har rett til å delta i kampen mot fattigdommen de opplever, og at de er meningsberettigede aktører med essensiell kunnskap om eget liv og situasjon, men at fattigdom ofte reduserer barnas muligheter til å bli hørt.

I forbindelse med utarbeidelsen av Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdommer i lavinntektsfamilier (2020-2023), fikk derfor også mindreårige selv mulighet til å komme med innspill og kommentarer til strategien. Dette ble organisert gjennom et ungdomspanel opprettet av Barne – og Familiedepartementet i februar 2020 og en barnehøring gjennomført av Redd Barna. Ungdomspanelet ønsket seg først og fremst økt økonomisk støtte til familien, men også helhetlig oppfølging fra hjelpeapparatet rundt årsakene til lavinntekten (f. eks rus, psykisk sykdom, lav utdanning og arbeidsledighet) (Barne – og familiedepartementet, 2020). De etterspurte også rådgivning i forhold til utdanning, personlig økonomi og arbeidsliv slik at de kan hindre at fattigdommen går i arv. Og de påpekte at det bør bli lettere for ungdom å få deltidsjobber, sommerjobber og lærlingeplasser, og ønsket samarbeid mellom offentlige instanser og næringslivet for å oppnå dette (Barne – og familiedepartementet, 2020). I tillegg ønsket de seg flere fritidsklubber og andre gratis lavterskeltilbud, «det er viktig å føle seg trygg og ha et sted å henge med venner» (Barne – og familiedepartementet, 2020, s.169). Ungdommene understreket også at «det bør gis hjelp på en måte som ikke er stigmatiserende for den enkelte eller familien» (Barne – og familiedepartementet, 2020, s. 167).

Redd Barna organiserte en barnehøring hvor de snakket med rundt 500 barn | i alderen 9-14 år (Barne – og familiedepartementet, 2020, s. 170). Et utsagn fra barna som gikk igjen uavhengig av bakgrunn og nærmiljø var at «ALT koster penger!». Barna erfarte at en barndom koster mange penger, og at den økonomiske ulikheten mellom familier er synlig fra et tidlig tidspunkt. De snakket også om press i forhold til venner, fritidsaktiviteter og sosiale medier og uttrykte at det å ha dårlig råd får en til å føle seg mindre verdt (Barne – og familiedepartementet, 2020, s. 172). Barnas forslag til løsninger gikk både på økonomiske tiltak som gratis skolemat og skoleturer (leirskole), økt støtte til rammede familier og hjelp til

foreldrene for å komme i jobb, men de ønsket seg også gratistilbud i nærmiljøet, for eksempel fritidsklubb eller andre hengesteder hvor man ikke må kjøpe ting (Barne – og familiedepartementet, 2020, s. 189).

2.2.4 Utvikling de siste ti årene

De siste 20 årene har antallet barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt mer enn tredoblet seg, fra 3 prosent i 1999 til 11,3 prosent i 2021 (Fløtten & Nielsen, 2020; Normann & Epland, 2023). Antallet enslige forsørgere med vedvarende lavinntekt har vokst kraftig, og andelen barn med innvandrerbakgrunn i lavinntektsfamilier har økt fra nesten 4 av 10 i 2006 til rundt 6 av 10 i 2021 (Fløtten & Nielsen, 2020; Normann & Epland, 2023). I 2015 kom regjeringens første strategi for barn som lever i fattigdom. Den fremhevet behovet for økt og bedre samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor, og førte til mer kunnskap, økte ressurser og flere tiltak rettet mot barn og unge i lavinntektsfamilier (Barne – og familiedepartementet, 2020, s. 12). Samtidig fortsatte tallene for barn og unge i lavinntektsfamilier å øke fram til 2019 for så å flate ut i 2020 og gå litt ned i 2021 (Epland & Normann, 2020; Normann & Epland, 2022; Normann & Epland, 2023). Normann og Epland påpeker at det har vært en liten nedgang i tallene for barn under 6 år, og at det er nærliggende å anta at det har sammenheng med økningen i barnetrygden for denne aldersgruppen. Statistisk sentralbyrå har dokumentert at barnetrygden og andre offentlige ytelser utgjør en stor del av inntekten til lavinntektsfamilier og at de derfor er sårbare for kutt eller manglende justeringer av stønader i forhold til prisvekst (Skårdalsmo, 2022). FN har flere ganger kritisert Norge for å ikke gjøre nok for å redusere antallet barn og unge som vokser opp i vedvarende lavinntekt, blant annet i en rapport fra komitéen for barns rettigheter hvor de anbefaler at regjeringen setter av mer ressurser til å bekjempe barnefattigdom, øker satsene for barnetrygd og justerer dem i samsvar med lønnsveksten (UN, Committee on the Rights of the Child, 2018). Dette har ikke blitt tatt til følge, barnetrygden økte litt i 2021 og 2022 for barn under 6 år, og det er foreslått i statsbudsjettet for 2023 at utvidet barnetrygd for enslige forsørgere skal økes noe, men regjeringen kritiseres samtidig av både Statistisk Sentralbyrå og flere opposisjonspartier for å i realiteten kutte i barnetrygden ved å ikke justere ytelsesnivået i takt med den voldsomme prisveksten i samfunnet ellers (Skårdalsmo, 2022). Fra 1. september i år trådte derimot en endring i sosialtjenesteloven i kraft som sier at NAV ikke kan regne barnetrygden eller barns inntekt av

arbeid i fritid og skoleferier med i familiens inntektsgrunnlag når de skal utbetale sosialstønad, hvilket vil øke den samlede disponible inntekten for mange lavinntektsfamilier (Endringslov til sosialtjenesteloven og arbeidsmiljøloven, 2022).

2.2.4.1 NDFU, ALLEMED og Fritidserklæringen

I 2013 startet flere frivillige organisasjoner Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap (ALLEMED, u.å.). Målet var å sikre deltakelse og inkludering i fritidsaktiviteter for mindreårige uavhengig av foreldrenes inntekt. Dugnaden ledes av en styringsgruppe bestående av Røde Kors, Redd Barna, KFUK-KFUM, Norges Idrettsforbund, Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeen, Ungdom og Fritid, LNU, Norges Musikkorpsforbund og Frivillighet Norge. I tillegg har en rekke organisasjoner som jobber tett på barn og unge sluttet seg til dugnaden, blant annet Dnk (ALLEMED, u.å.). NDFU har laget informasjons- og handlingsverktøyet ALLEMED og i tillegg finnes det en ALLEMEDhåndbok. NDFU var også med på å signere Fritidserklæringen i 2016 sammen med regjeringen, KS og en rekke frivillige aktører, og igjen i 2022, nå også med Norges Idrettsforbund. Erklæringen bygger på FN-konvensjonen om barns rettigheter og har som mål at alle barn skal få delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet uavhengig av «kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering, funksjonsevne, bosted og foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon» (Regjeringen, 2022, s. 2).

2.2.4.2 Følger av pandemi og dyrtid

Regjeringens nyeste samarbeidsstrategi for barn og unge i lavinntektsfamilier (2020-2023) påpeker at COVID19-pandemien rammet lavinntektsfamilier særlig hardt. Den viser til forskning som sier at barn med trange og dårlige boforhold ble rammet hardere av nedstengning og hjemmeskole, samtidig som foreldre med lav inntekt og lav utdanning var mer utsatt for permitteringer og jobbtap (Barne – og familiedepartementet, 2020, s.12). Som beskrevet i innledningen til denne oppgaven, påvises en markant nedgang i norske husholds økonomiske trygghet fra 2021 til 2022, (Poppe & Kempson, 2022, s. 7) og tidligere i år kom rapporten *Veldedighet i velferdsstaten* (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023) som har kartlagt hvilke grupper som trenger mathjelp fra frivillige aktører. Denne rapporten spør seg om matkøene er et uttrykk for svikt i velferdsstatens inntektssikring, og om økningen i antallet som trenger mathjelp viser at de offentlige ytelsene og særlig minsteytelsene er for lave til at det går an å klare seg på dem (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023, s. 9). Den løfter også

spørsmålstillingen om terskelen for å søke hjelp fra NAV er for høy med strikte krav til dokumentasjon og lite utvisning av skjønn, og om matkøene er en ønskelig og riktig ansvarsfordeling mellom frivillig sektor og offentlig sektor (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023, s. 9). Rapporten påpeker at de frivillige organisasjonene blir det siste sikkerhetsnettet for mange i stedet for NAV, og mener «det er behov for å gå opp grensen mellom det offentlige ansvar og frivillig sektors ansvar» (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023, s. 61). Samtidig viser de mange debattene om stønadsnivåer i offentligheten at det ikke er noen bred politisk enighet om at stønadene må økes. Mange frykter for velferdsstatens fremtidige bærekraft, og vil heller ikke bidra til å redusere insentivene til arbeid (Solstad, 2020). De nordiske landenes velferdsmodell er, og vil mest sannsynlig fortsette å være under press som følge av økonomiske nedgangstider, den kommende eldrebølgen, ettervirkninger av pandemi og krig, klimaendringer og økt migrasjon. OECD lanserte i 2020 innovasjon som sin hovedstrategi for offentlig sektor, og også KS (Kommunesektorens organisasjon) mener det trengs en helhetlig tilnærming til utfordringene både på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå (Willumsen, Ødegård & Sirnes, 2020, s. 22). Sosial innovasjon, samskaping og bedre tverrfaglig samarbeid i helse – og velferdssektoren fremheves som viktige strategier for å håndtere utfordringene som kommer (Willumsen & Ødegård, 2020), og samtidig er det ulike politiske meninger og styringsprinsipper i forhold til bruken av private og frivillige aktører i velferdssammenheng.

2.2.4.3 Økt segregering, opphopning av levekårsutfordringer og Utenforregnskapet

En offentlig utredning fra By – og levekårsutvalget fra 2020, peker på en foruroligende fattigdomsutvikling og opphopning av levekårsutfordringer i enkelte byområder (NOU 2020:16). Andelen barn i lavinntektsfamilier i de rikeste bydelene har blitt lavere, mens antallet områder hvor over 40 prosent av barna tilhører lavinntektsfamilier har tredoblet seg de siste ti årene (Brattbakk, Ødegård og Aarland, 2021). Utvalget beskriver andelen barn i fattige familier som «alarmerende høy» i noen områder, og påpeker at mange av disse familiene også bor trangt, leier boligen sin og kan ha ustabile boforhold (NOU 2020:16, s. 26). I tillegg har de samme områdene ofte utfordringer med lav deltakelse i sivilsamfunnet, få og dårlig besøkte fritidsaktiviteter og få møteplasser. «I en del områder mangler barn og unge gode steder å være» (NOU 2020:16, s. 26). By- og levekårsutvalget fremhever også andre store bekymringer i utredningen: Et offentlig tjenestetilbud (barnehage, skole, etc.) som ikke har tilpassede ressurser til å møte de reelle behovene til barna, svak infrastruktur

for formelle nettverk, deltagelse og aktiviteter som igjen svekker tilliten og sammenbindingskraften i lokalsamfunnet, og manglende samhandling på tvers av profesjons- og etatsgrenser (Brattbakk, Ødegård og Aarland, 2021, s. 7). Utvalget skriver at kompleksiteten i problemene gjør det nødvendig å sette inn både forebyggende og kompenserende tiltak over lengre tid, deres anbefalinger hviler på et «oppvekstperspektiv». Barn og unge skal følges tett opp inn mot voksenlivet for å sikre dem like muligheter uavhengig av hvor de vokser opp (Brattbakk, Ødegård og Aarland, 2021, s. 9).

I 2019 lanserte KS (Kommunesektorens organisasjon) et verktøy kalt Utenforregnskapet. Det er en økonomisk beregningsmodell som viser hva hver enkelt kommune kan spare på å forbygge utfordringer framfor å reparere (KS, 2019). Målet er å motivere kommunene til å investere i forebyggende tiltak ved å regne ut hvilke typer tiltak som vil lønne seg, og når gevinsten i form av sparte utgifter eller økte skatteinntekter vil komme. Det er også et uttalt mål at bruk av verktøyet skal gi nye løsninger som for eksempel samarbeid om finansiering på tvers av forvaltningsnivåer (KS, 2019). Verdien av forebyggende og kompenserende tiltak understrekes også i kunnskapsoppsummeringen til Regjeringens samarbeidsstrategi for inkludering av barn og unge: «Gevinsten kan beskrives som et kinderegg: Å hjelpe barn og unge tidlig i livet er god investering i barns levekår her og nå, i deres fremtidige livssjanser og i samfunnets bærekraft» (Fløtten & Nielsen, 2020)

2.3 Kirkens selvforståelse og samfunnsrolle i endring

Lutherske kirkers sterke vektlegging av ord og sakramenter ofte har ført til «en kirketenkning som er lite utadvendt og samfunnsorientert» (Tønnessen, 2011, s. 2), men etter 2. verdenskrig og særlig utover 1960-tallet vokste det fram en klarere erkjennelse i den vestlige kirken av at man ikke kunne ignorere politiske spørsmål. Særlig forhold relatert til menneskeverdet, som fattigdom, rasisme og lidelser knyttet til krig, ble nå vurdert som teologiske anliggender i like høy grad som politiske (Tønnesen, 2011, s. 12). Det lutherske verdensforbund tok et kraftig oppgjør med apartheid-systemet i Sør-Afrika, de slo fast at selve kirkens fellesskap og enhet var truet når svarte og hvite medlemmer ble holdt adskilt. Året 1968 ble et vannskille, også i Dnk. Generalforsamlingen til Kirkenes Verdensråd i Uppsala ble da startskuddet for et mye mer radikalt og uttalt samfunnsengasjement fra kirkelig hold (Bakkevig og Kristiansen, 2018).

2.3.1 Frigjøringsteologiske impulser

Afrikansk og latinamerikansk frigjøringsteologi ble viktige inspirasjonskilder for teologisk nytenking i Dnk gjennom 1970 – og 80-tallet. Denne teologien fremholdt profetene i GT som rollemodeller, og slo fast at teologi og politikk ikke er adskilte virkeligheter, men tvert imot uløselig knyttet sammen.

Sturla Stålsett kritiserte på 90-tallet norsk teologi og kirkeliv for å opprettholde et altfor strengt skille mellom politikk og kirke og for å bruke eskatologien som en unnskyldning for å tillate urett her og nå (Tønnessen, 2011, s. 16). Stålsett holdt dette opp mot budskapet til den katolske frigjøringsteologen Jon Sobrino som mente at frelsen og Guds rike ikke bare er noe som venter etter dommen, men også skal bryte fram i menneskers liv her og nå. Guds rike er nær hos de fattige, de marginaliserte og de undertrykte hver dag og hele tiden, og deres frigjøring kan derfor ikke bare dreie seg om åndelig frelse, men også om reell strukturell forandring i forhold til alle områder av livet. Frigjøringsteologien er praksisnær, fremmer kontekstuell bibellesning (hva betyr denne teksten i vår virkelighet her og nå), og gir muligheter for maktkritikk både av politisk ledelse og innad i kirken (Tønnesen, 2011, s. 16).

2.3.2 Pluralisme, sekularisme og synkende medlemstall

Dnk har ikke lenger en tilnærmet enerådende posisjon i befolkningen, og det har også vært en vekst i medlemstallene til andre religioner og til organisert livssynshumanisme. Andelen nordmenn som ikke tilhører noe tros – og livssynssamfunn har økt til nærmere en sjettedel av befolkningen (Stålsett, 2021, s. 25). I 1970 var 94 prosent av Norges befolkning medlemmer av kirken, mens ved utgangen av 2021 var tallet sunket til 65 prosent (Stålsett, 2021, s. 23; Den norske kirke, 2023). Nedgangen skyldes ikke først og fremst utmeldelser, men heller at innmeldelsene uteblir. Dåpstallene, som viser den vanligste formen for innmeldelse i kirken, har sunket kraftig siden 2010, og i samme periode gikk også antallet konfirmerte ned. Den norske kirke er ikke lenger statskirken i Norge, men den er etter 2012 omtalt i Grunnloven som landets «folkekirke» (Grunnloven paragraf 16), og er gitt en offentlig rolle og en særstilling framfor andre tro- og livssynssamfunn (Stålsett, 2021, s.36-

41). Den er et selvstendig juridisk subjekt, styrer sin egen økonomi og er ikke lenger en del av statsforvaltningen, men finansieres fortsatt over stats- og kommunebudsjettene og styres i større detalj enn de andre trossamfunnene.

Tidligere var forholdet mellom folks bosted og menighetstilhørighet sterk. Soknet sammenfaller fortsatt med begrepet menighet (Sirris og Askeland, 2021, s. 43) og er fremdeles «den grunnleggende enhet» i Den norske kirke og et selvstendig rettssubjekt (Trossamfunnsloven, 2020, §11). Men ikke alle som bor innenfor soknegrensene er lenger medlemmer av Dnk, og de som er medlemmer går ikke nødvendigvis på gudstjeneste lokalt. I tillegg er det ofte et skille mellom hvem som benytter kirken som tros- og gudstjenestefellesskap, og de som oppsøker kirken kun ved store anledninger, eller på julaften. Dnk er fortsatt i en majoritetsposisjon i store deler av landet, og i noen lokalsamfunn er oppslutningen så sterk at kirken har tilnærmet monopol, men den må likevel på landsbasis forholde seg til den laveste oppslutningen noensinne og et livssynslandskap i kraftig endring. I noen områder, særlig i de større byene, har også menighetene så lave medlemstall at de er i en minoritetsposisjon. For å svare på utfordringen dette innebærer etablerte Dnk i oktober 2020 nettverket «Fremtiden bor hos oss» etter inspirasjon fra Svenska kyrkan (Den norske kirke/Oslo bispedømme, 2020). Dette er et nettverk for menigheter i flerreligiøse og flerkulturelle lokalsamfunn som ønsker å dele erfaringer og skape nye praksiser og en ny forståelse rundt hva det innebærer å være en levende og relevant kirke i deres områder.

2.3.3 Den norske kirke og det livssynsåpne samfunn

Med Den norske kirke fortsatt i en særstilling, spurte Stoltenberg-regjeringen seg på midten av 2000-tallet hvordan man kunne sikre en helhetlig og konsekvent livssynspolitik. På bakgrunn av dette ble Stålsett-utvalget i 2010 bedt om å lage en utredning som kunne fungere som basis for en ny tro- og livssynspolitik. Utredningen kalt «Det livssynsåpne samfunn» (NOU 2013:1), hadde åpenhet og likebehandling som sitt hovedprinsipp. Åpenhet innebærer i denne sammenhengen en positivt tilretteleggende og anerkjennende tilnærming til ulike trosretninger og livssyn, staten bør aktivt støtte borgernes religion- og livssynsutøvelse. Dette forutsetter samtidig likebehandling av alle former for livssyn, både religiøse og sekulære, både majoritetens og minoritetenes (Stålsett, 2021, s. 42). Kirkemøtet

understreket i sitt hørings svar til NOU 2013 at et livssynsåpent samfunn bygges best ved å utvide tilstedeværelsen av alle tro- og livssynssamfunn, ikke ved å redusere nærværet til Dnk (Kirkerådet, 2013). På bakgrunn av NOU 2013:1 ble så en ny trossamfunnslov vedtatt og trådte i kraft 1. januar 2021 (Trossamfunnsloven, 2020).

2.3.4 Press på velferdsstaten og kamp for rettferdighet

Opp gjennom historien har diakonalt arbeid som regel handlet om å utøve praktisk barmhjertighet i kombinasjon med forkynnelse, og på slutten av 1800-tallet i Norge ble det etablert mange diakoniinstitusjoner som hadde en pionerrolle i å utvikle og drifte helse- og omsorgstjenester til de fattige og nødstilte (Fanuelsen, 2011, s. 91).

På begynnelsen av 1900-tallet begynte derimot den moderne velferdsstaten å utvikle seg, og rollen diakoniinstitusjonene en gang hadde er i dag relativt godt ivaretatt av stat og kommune. De nordiske velferdsordningene har blitt omtalt som «anonym diakoni» (Wingren, i Hansson, 2008, s. 33). Samfunnet ivaretar nå langt på vei de vanskeligstilte ut ifra etiske prinsipper helt i tråd med den kristne barmhjertighetstanken. Samtidig er velferdsstaten under sterkere press enn på lenge, og dette gjør at diakonien i dag bør fungere som mer enn ren omsorg og lindring (Willumsen, Ødegård & Sirnes, 2020, s. 22). Den bør også opprettholde og videreutvikle blikket for mangler i samfunnsstrukturene, og gå aktivt inn som både lokal samarbeidspartner for offentlige og frivillige instanser, sosial innovatør og en pådriver i kampen for rettferdighet og likefordeling (Den norske kirke, 2020). Det har vært en markert økning i antallet diakonstillinger de siste årene, det ble opprettet 62 nye stillinger i løpet av 2019 og 2020, og det var derfor i 2021 diakonal betjening av diakon eller diakonimedarbeider i 700 av 1164 sokn i Dnk. Det ble også satt av midler til en stipendordning for diakoniarbeidere som ønsker å videreutdanne seg til diakoner (Den norske kirke/Kirkerådet, 2021, s. 34; Den norske kirke/Kirkerådet, 2022, s. 24-26).

Dnks plan for diakoni sier tydelig at «Jesus valgte å stå på de fattiges og utstøttes side (...) På samme måte kan ikke kirken stille seg likegyldig til mennesker som kjemper for å overleve». Og også: «Diakoni handler ikke bare om å hjelpe. Det handler også om kampen for et samfunn der alle behandler hverandre som reelt likeverdige». (Den norske kirke, 2020, s. 15). Planen oppfordrer det lokale diakonale planarbeidet til å ta utgangspunkt i to

spørsmål, «hvor er utfordringene og hvor er ressursene?» Og også til å spørre «hvilke relasjoner, nettverk og grupper i lokalsamfunnet kan det spilles på?» og «hvilke materielle og økonomiske ressurser finnes?» (Den norske kirke, 2020, s. 11).

2.3.5 Helhetlig menighetsplan

Kirkerådet vedtok i 2019 at det skulle «utarbeides digitale verktøy som gjør det mulig for menigheter å lage en helhetlig menighetsplan der menighetens planer på ulike fagområder ses i sammenheng». (Den norske kirke/Kirkerådet, 2019). Kirkemøtet vedtok så innføring av helhetlig menighetsplan i november 2021 (Den norske kirke/Kirkemøtet, 2021). I vedtaket står det at helhetlig menighetsplan skal legge grunnlaget for det strategiske arbeidet i menighetene, være dynamisk og endres i møtet med nye behov, og Kirkemøtet forutsetter at Kirkerådet og bispedømmene følger opp med veiledning og kursing når menighetene skal ta planverktøyet i bruk (Den norske kirke/Kirkemøtet, 2021). I januar 2023 ble informasjon om det nye digitale verktøyet, «Kirka vår – samlet plan for arbeidet i soknet», lagt ut i Den norske kirkes ressursbank, og alle ansatte og menighetsrådsmedlemmer kan be om å få tilgang og begynne å bruke verktøyet (Ressursbanken, 2023). «Kirka vår» skal gi ansatte, menighetsrådet og frivillige en samlet oversikt over menighetens arbeid, en samlet plan for alle fagområdene, og vil automatisk hente inn statistikk fra SSB både om antallet kirkemedlemmer i soknet, antallet kirkelige handlinger gjennom året, og også levekårsundersøkelser for soknet og kommunen generelt. Slik kan man lettere se sammenhengen mellom menighetens arbeid og behovene i samfunnet rundt (Ressursbanken, 2023).

2.3.6 Den norske kirkes strategi for 2022-2029

Den norske kirkes strategi for årene fram til 2029 ble vedtatt av Kirkemøtet i 2021 (Den norske kirke, 2021). Strategien har overskriften «Mer himmel på jord», og slår blant annet fast at kirken skal motvirke utenforskap og utforske nye måter å være kirke på, gi tilhørighet og skape gode møteplasser og fellesskap, fremme verdier som utfordrer og bygger et godt samfunn for alle, bidra til å virkeliggjøre bærekraftsmålene lokalt, nasjonalt og globalt, samhandle med andre trossamfunn, offentlige, private og ideelle aktører og skape en

mangfoldig, rekrutterende og inkluderende arbeidsplass og frivillighetsarena (Den norske kirke, 2021).

2.3.7 Ekstrabevilgning julen 2022 og samarbeidsavtale med Matsentralen

Regjeringen bevilget i november i fjor 20 millioner i ekstra støtte til organisasjoner som hjelper vanskeligstilte (Regjeringen, 2022). Dnk mottok 4 millioner som igjen ble fordelt på menigheter over hele landet. Pengene ble brukt til blant annet «matkasser til barnefamilier, åpne julefeiringer, klær til skolebarn og matposer til studenter». Kirkerådet rapporterer også en stor økning i antallet sosiale og diakonale tilbud i kirken fra 2021 til 2022, og forklarer dette med blant annet flyktingestrømmen fra Ukraina og krevende strømpriser (Den norske kirke, 2023). Kirken og Matsentralen Norge har også inngått en overordnet samarbeidsavtale for perioden februar 2023 til februar 2026, hvor formålet er å legge til rette for samarbeid om matutdeling både nasjonalt og regionalt/lokalt (Den norske kirke/Ressursbanken, 2023).

2.4. KFUK-KFUMs Forandringshus - opprettelse og utvikling

Forandringshusene er utviklet etter modell av Fryshuset, det største ungdomsarbeidet i Sverige, og har hatt en formell samarbeidsavtale med dem siden 2017. Avtalen gir Forandringshusene lov til å overføre og videreutvikle Fryshusets kompetanse og erfaringsgrunnlag og tilpasse det til norske forhold (Fryshuset, u.å.). Forandringshusenes viktigste oppgaver er ifølge dem selv «å bygge åpne, trygge fellesskap, der barn og unge kan være seg selv og leve og utvikle seg som hele mennesker» (Forandringshuset Norge, 2023). Det er på nåværende tidspunkt elleve Forandringshus i Norge, seks i Østlandsområdet og fem på Vestlandet. Forandringshusene har hatt en rask vekst, fra en idé i 2015 til ti etablerte hus i 2021 (elleve i 2023), fra 600 000 i finansiering i 2015 til 35,5 millioner i omsetning i 2021, og fra tre til førti ansatte på like mange år (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 08:40).

2.4.1 Arbeidsmetodikk i Forandringshusene

Aktivitetene som tilbys varierer fra hus til hus ut ifra hva ungdommene ønsker, men at metodene og prinsippene som benyttes, måten de ansatte jobber på, er lik. Den viktigste metoden heter *først hvem, så hva*, og handler om kartlegging. Når KFUK-KFUM går inn i ett geografisk område og skal starte et nytt hus spør de seg hvem målgruppa i området er, hva levekårsundersøkelser og andre data sier om behovene i området, og hva målgruppa selv sier at de ønsker – deretter kartlegges hva KFUK-KFUM har av ansatte, frivillige, samarbeidspartnere, kompetanse, ressurser og midler til å lage tilbudene målgruppa ønsker seg (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 04:50). Et annet viktig prinsipp for Forandringshusene er begrepet *alltid i forandring*. Dette betyr ikke å forandre folkene som kommer til dem, men at husene alltid skal være i forandring for å tilpasse seg brukernes behov, og for å oppleves relevante i et samfunn som stadig endrer seg (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 06:10). Et tredje prinsipp er at Forandringshusene er *radikale på samarbeid*. Utgangspunktet er lojaliteten til målgruppa – målet er å lage et best mulig tilbud til dem, og Forandringshusene mener at så lenge de samarbeider med aktører som har samme målgruppe og samme mål, har de alt å vinne på å jobbe sammen. Bjerkestrand opplever at dette er en metode som gir dem økt troverdighet og økt kompetanse på feltet – de lærer, utvikler seg og får nye perspektiver når de jobber sammen med andre (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 06:45). *Ungt ansvar, voksent nærvær* er et fjerde prinsipp i Forandringshusenes arbeid, et mantra som har levd i veggene i KFUK-KFUM i lang, lang tid, og som nå preger alle Forandringshusenes aktiviteter. Husene deler aktivitetene og programmene sine inn i tre hovedlinjer, aktiv fritid og kultur, inkludering og samfunnsengasjement og til slutt utvikling, arbeid og entreprenørskap (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 07:50). Målet er å både gi et variert fritidstilbud med aktiviteter ungdommene ønsker seg, skape rom og mulighet til å finne fellesskap, utvikle egen identitet og engasjere seg i samfunnet og gi arbeidstrening, ledertrening og støtte til å skape egne jobbprosjekter/bedrifter (Forandringshuset Norge, 2023).

2.4.2 Livssynsåpen diakonal aktør

KFUK-KFUM erkjente for noen år tilbake at de til tross for sitt sosiale og diakonale engasjement nådde en begrenset gruppe unge mennesker. Deltakerne var nesten bare hvite, skoleflinke jenter, og organisasjonen tok derfor en grundig evaluering på hvordan de kunne nå bredere ut (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 11:00). De utarbeidet en

langtidsstrategi hvor de beveget seg bort fra å være en tradisjonell kristen medlemsorganisasjon, og mer i retning av en diakonal bevegelse med deltakere fra ulike deler av samfunnet. De ville ta utgangspunkt i barn og unges reelle behov og kombinere dette med sitt kristne og humanistiske verdigrunnlag. KFUK-KFUM sier i sin ideologiske veileder at Gud gir frihet og myndighet til å være seg selv og til å stå opp for andre, og understreker at Jesus møtte alle med respekt og kjærlighet. Han hadde også særlig omsorg for dem som falt utenfor. Raushet og kamp mot utenforskap og diskriminering skal derfor prege organisasjonens fellesskap, de skal ha tilbud til alle uavhengig av bakgrunn og tro (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 13:00). Dette innebærer spenninger, men KFUK-KFUM løser disse ved å bevisst invitere til ulike typer settinger og fellesskap – de har spesifikt kristne tilbud med forkynnelse og trosopplæring, men også livssynsåpne arenaer som for eksempel Forandringshusene. Fellesskapene er forankret i de samme verdiene, men noen fellesskap er forkynnende med ord, mens andre viser organisasjonens kristne forankring gjennom handlinger og nestekjærlighet. Den ideologiske veilederen fremhever viktigheten av å være ærlig og tydelig på hvilke type arrangementer og fellesskap ungdommene inviteres til, det skal framgå klart om tilbudet er kristent eller livssynsåpent. Både medarbeidere og deltakere skal også erfare at «respekten for mangfold og for ulik tro og livssyn er reell» (KFUK-KFUM, u.å.). Dette samsvarer ifølge Magelssen godt med strategien til Den norske kirke fram mot 2029, som sier at kirken vil skape tilgjengelige møteplasser og fellesskap, være til stede på ulike samfunnsarenaer, nå flere barn og unge og være en mer mangfoldig, flerkulturell og inkluderende kirke og arbeidsplass (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 11:00). Magelssen sier de opplever i samspillet med andre aktører og en mer mangfoldig målgruppe at det livssynsåpne fremheves som noe positivt, og at det å ha religiøs kompetanse og ta på alvor menneskers åndelige behov settes pris på. Når ungdommene vet at Forandringshuset eies av KFUK-KFUM de opplever det som trygt å snakke om religion og trostilhørighet der (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 20:57).

3 Teoretiske perspektiver

3.1 Fattigdom i et verdighetsperspektiv

Fattigdom kan defineres ut ifra ulike perspektiver, både mangel på materielle goder, stigma og sosial eksklusjon, og mangel på valgfrihet og funksjonalitet til å leve et liv man opplever meningsfylt. I artikkelen *Poverty – a Challenge to Human Dignity?* (Schmidt, 2010), skriver dr. theol Ulla Schmidt om fattigdom i relasjon til verdighetsbegreper. Hun påpeker at menneskeverd i moderne tid ofte knyttes tett opp mot autonomi – det er evnen til selvbestemmelse og muligheten til å leve i samsvar med sine ambisjoner, verdier og mål som konstituerer verdighet. Schmidt problematiserer en slik kobling både i forhold til at den reduserer menneskelige liv som av ulike grunner – biologiske, medisinske, intellektuelle, sosiale eller økonomiske – har liten eller ingen mulighet til å leve opp til et slikt nivå av selvbestemmelse og uavhengighet. Men også i forhold til kravene velferdsstaten setter for å innvilge støtte eller hjelpetiltak som kan bedre livssituasjonen. Statens «hjelp» medfører ofte et nivå av ydmykelse, firkantethet, mistenkeliggjøring og begrensede valgmuligheter som bryter ned mottagerens selvfølelse og autonomi mer enn å bygge opp (Schmidt, 2010, s. 15). Schmidt argumenterer for at det derfor kan være mer fruktbart å definere menneskeverdet ut ifra vår evne til relasjon, både med andre, oss selv, naturen – og innenfor et religiøst verdensbilde – Gud. «Relationality is not simply an ingredient to a good human life, it is that without which human life is not» (Schmidt, 2010, s. 17). Schmidt understreker samtidig at det er mange dimensjoner ved den menneskelige eksistens som er med på å gi oss verdighet, både vår selvbestemmelse, våre relasjonelle kvaliteter, vår evne til etisk refleksjon og selvransakelse, og vårt behov for grunnleggende trygghet og sikring av fysiske behov. Alt dette er med på å gjøre oss til mennesker med verdighet, og alt som truer en eller av disse dimensjonene, truer samtidig vårt menneskeverd. Hun påpeker ut ifra dette, at å la mennesker bli værende i fattigdom uten å gripe inn, ikke bare er å nekte dem hjelp, men også innebærer å nedvurdere deres menneskeverd (Schmidt, 2021, s. 30).

3.2 Diakonalt arbeid som brobygging

Helt fra den tidlige kristne kirke ble troen på Jesus omtalt som *via caritatis*, kjærlighetens vei (Hansson, 2008, s. 30). Budskapet om Guds betingelsesløse kjærlighet til menneskene kombinert med oppfordringen til å elske sin neste like uforbeholdent og reservasjonsløst, var en radikal omveltning i møte med de greske og stoiske idealene. I et samfunn preget av dualisme og individfokus, legitimerte kristendommen kropp, helse, fysiske og sosiale behov

som en integrert del av et åndelig liv. Hjelp og omsorg til fattige og nødstilte ble knyttet direkte til hva det vil si å være kirke, og ble også tett bundet sammen med nattverdsfeiringen (Hansson, 2008, s. 30). Det diakonale ble ikke bare betraktet som en del av kirkens oppdrag, men som en umistelig del av kirkens vesen.

Guds omsorg for alle sider av menneskets eksistens kan også knyttes til en skapelsesteologisk begrunnelse for diakonien. I kirkens plan for diakoni (Den norske kirke, 2020) er visjonen for det diakonale arbeidet formulert slik: «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste.» Planen slår også fast at «Diakonien teologiske forankring er den kristne troen på Den treenige Gud. Gud skapte og skaper, frelser og fornyer mennesket og hele skaperverket (...). I kraft av skapelsen er alle menneskers oppdrag å forvalte skaperverket og leve i nestekjærlighet med hverandre» (Den norske kirke, 2020, s. 5). Menneskeverdet gitt i skapelsen utfordrer og forplikter til nestekjærlighet, til å se og anerkjenne Guds bilde i vår neste. Diakonien kan også sees som Guds fortsatte skapelse og handling i verden, «alla goda och konstruktiva handlingar uppfattas som uttryck för Guds fortsatta skapande» (Blennberger, 2008, s. 90).

3.1.1 Diakonen som «Go-Between» og brobygger

Det greske ordet «diakonia» betyr tjeneste, og blir sammen med «diakonos» (diakonen som person) og «diakonein» (å tjene), brukt over hundre ganger i Bibelen (Nordstokke, 2011, s. 55). Den australske teologen John Collins som har undersøkt bruken av diak-ordet i greskspråkelige kilder i århundrene rundt Jesu fødsel, mener likevel at kirkene tilla tjenerbegrepet en annen myndighet enn det som er vanlig i dag. Diakonene hadde autoritet og fungerte som brobyggere og budbringere i tett samarbeid med biskopen for å ivareta kirkens oppdrag. De var gitt et mandat og en aktiv rolle som «go-between», de brakte kirkens tjeneste og budskap ut til storsamfunnet, og tok med seg folkets bekymringer og behov tilbake til kirken og Gud (Jordheim, 2014, 196-199).

I dagens kontekst blir diakonens rolle som brobygger også brukt om en som har fått mandat til å gjenoppbygge relasjoner, helbrede og forsone (LVF, 2009, s. 46-47). Diakoner fra hele verden omtaler og forstår seg selv som brobyggere mellom kirken og samfunnet rundt, mellom hverdagslivet og liturgien. De er ambassadører, lyttere, advokater og diplomater, de forbinder, inkluderer og finner veier. Målet er å forminske avstander, «when

this happens, diaconal involvement can contribute to transformation within the church - both in its centre, and on its periphery» (Jordheim, 2014, s. 200).

3.2 Diakonal virksomhet som lokalsamfunnsfornyer?

3.2.1 Empowerment i en diakonal kontekst

Det har siden begynnelsen av 1980-tallet foregått et paradigmeskifte innen både diakoniforskningen og praksisfeltet hvor man har gått bort fra å ensidig vektlegge diakonien som tjeneste og barmhjertighet overfor trengende, til å tenke diakoni som kamp mot urettferdighet, og for verdighet, frigjøring og inkluderende fellesskap. Diakonene har fått en større rolle som fasilitatorer og tilretteleggere og tar også i bruk nye metoder for å fremme samhandling, medvirkning og empowerment (Dietrich, 2014, s. 21). Empowerment har lenge vært et sentralt begrep innenfor sosialt arbeid, og kan beskrives som en kompleks sosial prosess som hjelper mennesker til å ta makten i eget liv, styrke troen på egne ressurser og delta i samfunnet med verdighet. Ham, som gjennom flere tiår har preget diakonitenkningen til World Council of Churches beskriver empowerment som nerven i alt diakonalt og rettferdighetssøkende arbeid. I en kristen ramme vil empowerment løfte fram menneskeverdet og hver enkelt persons iboende gaver og evner (Ham, 2014, s. 111).

Ham slår fast at empowerment og diakoni er en essensiell del av å være kirke, og viser til skapelsesberetningen hvor Gud skaper mennesket i sitt bilde og «empowers» dem med gaver og evner til å gjøre hans vilje (Ham, 2014, s. 110). Han skriver også at Jesus «empowers» disiplene og gir dem del i sin makt til å helbrede og kaste ut onde ånder. På pinsedagen får så Jesu etterfølgere del i Den hellige Ånd og styrkes og utrustes til å spre evangeliet videre. Ham hevder ut ifra dette at empowerment er en dynamisk prosess som muliggjør og inspirerer, som forsterker menneskers selvtillit, selvhevdelse og evner, og hjelper dem å ta tilbake makten i eget liv og åpne seg for sitt ufattelige potensiale (Ham, 2014, s. 111). Videre beskriver Ham det han kaller en modell for *Empowering Diakonia*. Modellen har en todelt funksjon, den skal både styrke og myndiggjøre dem diakonien tjener, men også tydeliggjøre, styrke og myndiggjøre selve diakonien. Ham deler modellen i fem dimensjoner, som jeg nå vil forsøke å beskrive (Ham, 2014, s. 112-114):

Den visjonære dimensjonen: Evnen til å se for seg fremtiden med visdom og oppfinnsomhet i lys av Den treenige Gud, slik at man kan vurdere hvilke handlinger som er nødvendige for å skape en bedre og mer rettferdig morgendag. Visjonen er det som driver oss fremover, motoren i det diakonale arbeidet.

Den normative dimensjonen: Våre kjerneverdier, vår opplevelse av hva som er viktig i livet, rotfestet i de bibelske tekstene og kirkens vesen. Fremhever at diakonalt arbeid ikke er et valg, men en umistelig del av å være kirke.

Den behovsorienterte dimensjonen: Vi motiveres til handling når vi møter andres behov. Jesus ble berørt av menneskers behov, og på samme måte aktiveres våre verdier og vår solidaritet når vi ser andres nød. Vi utfordres til å handle når vi ser mennesker miste sin verdighet, både ved å lindre smerten, men også ved å utfordre destruktive strukturer og krefter.

Den kontekstuelle dimensjonen: Viljen til å se og knytte den sosiale, politiske, økonomiske og økologiske virkeligheten kirken lever i, sammen med teologi og diakonal praksis. Det diakonale arbeidet skjer ikke i et tomrom, men utfordres og påvirkes av samfunnets utfordringer.

Den transformative dimensjonen: Å løfte en visjon som myndiggjør oss til å adressere behovene til mennesker og skaperverket, både lokalt og globalt, og som motiverer til proaktiv handling og en bevegelse mot transformerende rettferdighet.

3.2.2 Conviviality og «se-bedømme-handle»

De siste 10-15 årene har det vært en pågående refleksjonsprosess rundt diakoni i lokalsamfunnet og politisk påvirkningsarbeid innenfor Det lutherske verdensforbund. Prosessen sprang ut av store politiske og økonomiske endringer i Europa generelt, både i form av globalisering, finanskriser og flyktningkriser. Kirken erfarte at mange allerede marginaliserte grupper fikk enda trangere livsvilkår og ønsket derfor å fornye og endre sine diakonale modeller som et motsvar. I 2013 gav Det Lutherske Verdensforbund (heretter omtalt som LVF) ut rapporten «Seeking conviviality – Re-forming community diakonia in Europe» (LVF, 2013). I 2016 ble rapporten oversatt til norsk. Her oppfordres det til å tenke kontekstuell og samfunnsengasjert diakoni:

Visjonen om diakoni utvikles derfor i lys av en kontekst og søker å myndiggjøre mennesker til å ta ansvar for deres eget lokalsamfunns endringsprosess, og å leve og skape nye livshistorier som aktive deltakere i et fellesskap. (...) Den inviterer kirkene til å tenke om igjen om sine diakonale metoder på en slik måte at de utfordrer strukturell ulikhet og urettferdighet. Den oppmuntrer oss til å arbeide for langsiktig endring mens vi holder fast på viktigheten av å svare på prekære, grunnleggende behov hos mennesker og lokalsamfunn (LVF, 2013, s.2).

Videre sier rapporten at lokal diakoni bør sørge for økt oppmerksomhet rundt marginaliserte grupper, den bør styrke muligheten for deltakelse og medvirkning blant dem som ofte utelates, og den bør jobbe aktivt for politiske endringer (LVF, 2013, s. 21). Denne rapporten var en del av en større prosess i LVFs medlemskirker kalt «Seeking Conviviality», som kan oversettes til norsk med begrepet «liv i mangfoldig fellesskap». Tony Addy minner om at conviviality stammer fra det spanske ordet «convivencia» og innebærer det å leve solidarisk sammen, med felles ressurser og i en felles kamp for likeverd og bærekraftige samfunn. Målet er ikke en diakonal kirke *for* de trengende eller marginaliserte, men å være kirke *sammen med* disse, dele erfaringer, med et ønske om å lære og vokse sammen (Addy, 2019).

Plan for diakoni i Dnk ble revidert i 2020, og fikk da i tråd med conviviality-tankegangen et sterkere fokus på samfunnsengasjement og kamp for rettferdighet. Den reviderte planen introduserer blant annet arbeidsmetoden «se – bedømme – handle», en form for sosialt arbeid med røtter i Latin-Amerika hvor medvirkning og myndiggjøring av marginaliserte grupper står sentralt (Den norske kirke, 2020, s. 9). Man skal se, altså nøye vurdere den nåværende situasjonen i lokalsamfunnet, bedømme, det vil si trekke inn teologiske og diakonale perspektiver som kan utfordre kirken og samfunnet til endring, og handle gjennom å utforme og gjennomføre konkrete tiltak og aktiviteter som fremmer endringen. Målet er at menneskene som er særlig berørte av utfordringene skal være en essensiell del av endringsarbeidet. De skal selv få definere hvor skoen trykker og hvilke tiltak som kan utgjøre en reell forskjell (Den norske kirke, 2020, s. 9).

3.3 Lenkende sosial kapital

Spørsmål knyttet til den grunnleggende tilliten mellom individer og ulike grupperinger i et samfunn, og graden av verdinessig og kulturelt fellesskap er sentrale innenfor fagfelt som sosiologi, statsvitenskap og økonomi. Begrepet sosial kapital kan beskrives som «sosiale nettverk og de normer for gjensidig avhengighet og tillit som er med på å opprettholde nettverkene» (Ødegård, et al., 2014, s 39). Begrepet viser til den generelle tilliten mellom innbyggerne og ulike samfunnsinstitusjoner som statsapparatet og rettsvesenet, men også til graden av gjensidig tillit mellom offentlig sektor, frivillig sektor og næringslivet. Høy tillit, stor grad av solidaritet og vilje til felles innsats i et samfunn har vist seg å gi positive utslag både i forhold til økonomi, folkehelse, lav kriminalitet og redusert korrupsjon (Ødegård et al., 2014, s. 40). Man deler sosial kapital inn i tre ulike former, sammenbindende (bonding), brobyggende (bridging) og lenkende (linking) sosial kapital. Den sammenbindende kapitalen handler om båndet mellom individer og grupper som er relativt like både kulturelt, religiøst og økonomisk, mens den brobyggende kapitalen beskriver sosiale bånd og tillit som skapes på tvers av ulikheter og skillelinjer.

Internasjonal statistikk viser at velfungerende liberale demokratier har vesentlig høyere grad av sosial kapital enn samfunn med ustabil lederskap, mye korrupsjon og etniske eller religiøse konflikter. Samfunn hvor innbyggerne har lav tillit både til offentlige institusjoner, myndighetene og til hverandre mangler både sosiale arenaer og den grunnleggende tryggheten som kunne ført til selvgenererende brobyggende kapital. I fungerende demokratier finnes derimot tradisjoner og normer som fører til opprettelse av tillit og samhandling mellom mennesker som ikke bare er kulturelt, etnisk eller sosioøkonomisk ulike, men også har ulik grad av maktposisjoner, ressurser, og politisk og samfunnsmessig innflytelse. Dette omtales som lenkende (linking) sosial kapital (Ødegård et al., 2014, s. 44). Det er i slike samfunn offentlig politikk å skape arenaer der ulike aktører og grupperinger kan møtes som likeverdige – steder hvor alle parter har lik innflytelse på dialogen og viser gjensidig respekt – til tross for ulikhet i makt og posisjon utenfor arenaen. Slik samhandling er særlig viktig på steder hvor brobyggende kapital ikke oppstår av seg selv, og kan bidra til empowerment blant marginaliserte og utsatte deler av befolkningen, både når det gjelder å styrke deres formelle rettigheter, men også å skape nye muligheter for deltakelse og påvirkning i lokalsamfunnet (Ødegård et al., 2014, s. 44).

3.5 Den norske kirke i et ekklesiologisk og organisasjonssosiologisk perspektiv

Hva kjennetegner Den norske kirke som trossamfunn og organisasjon? Hva gjør kirken til noe mer og noe vesensforskjellig fra andre institusjoner og organisasjoner? Forskere argumenterer for at Den norske kirke kan forstås både ut ifra et teologisk, ekklesiologisk perspektiv og et mer organisasjonssosiologisk perspektiv (Sirris og Askeland, 2021; Hegstad, 2009). Den er både et åndelig fellesskap av troende og en organisasjon i brytning og samspill med storsamfunnet og tidsånden rundt seg. Den er en arbeidsplass med to arbeidsgiverlinjer og beslutningslinjer, og samtidig et sosialt nettverk av frivillige. I tillegg opererer den både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå og er avhengige av både ansatte og frivillige for å fungere (Fretheim, 2014). Den er usynlig til stede uavhengig av tid og rom, og samtidig synlig, empirisk og stedbundet gjennom konkrete bygninger og aktiviteter (Hegstad, 2009). Den er tradisjonsbærer, institusjon, seremonimester, åndelig og sosialt fellesskap, trosformidler og tjenesteleverandør alt etter hvilke briller man velger å betrakte den med (Sirris og Askeland, 2021).

3.5.1 Kirken som fellesskap

Kirken er i sin grunnform fellesskap. Matt. 18, 20 omtales som selve kirkedefinisjonen: «For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem» (Hegstad, 2009, s. 20). Den omtales som Kristi kropp (1. Kor, 12, 27; jf. Rom 12, 4), og er gitt i oppdrag å forkynne evangeliet i ord og handling. Den forvalter også sakramentene (dåp og nattverd) og formidler Guds nærvær gjennom gudstjenestefeiringen (Hegstad, 2009, s. 88).

Man kan skille mellom *communio* som «det hellige samfunn», kirkens universelle, økumeniske natur og ekklesia, kirkens stedbundethet, nærmere bestemt Den norske kirkes geografiske tilstedeværelse og rotfeste i hver bygd og by (Sirris og Askeland, 2021, s. 38-43). Territorialmenigheten har vært kirkens primære organisering siden kristningen av landet i middelalderen. Hensikten med dette var at gudstjenester skulle holdes av ordinerte prester i kirkebygg, og menigheten besto av menneskene bosatt i et bestemt geografisk område. I nyere tid er det derimot kun et lite mindretall av innbyggerne i de fleste sokn som går regelmessig på gudstjenester og sier de tror på Gud. Dette gjør det meningsfylt å

differensiere mellom folkekirke og trosfellesskap (Hegstad, 2009), folkekirken fremstår som rekrutteringsbase og «utvidet storfamilie» for trosfellesskapet, og trosfellesskapet sikrer folkekirken faglig kompetanse og engasjement. Nyere kirkereformer som trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen ønsker også å gjøre kristen tro og praksis levende for flere, og potensielt bidra til å øke oppslutningen både om folkekirken og gudstjenestefellesskapet (Sirris og Askeland, 2021, s. 43).

3.5.2 Kirken som institusjon og organisasjon

Hegstad påpeker at ut ifra et rent sosiologisk perspektiv kan kirken også forstås som en organisasjon og en institusjon (Hegstad, 2009, s.112), og viser til en voksende forskning både her til lands og internasjonalt som søker å forstå og beskrive kirkesamfunn og religiøse fellesskap ut fra et slikt perspektiv.

3.5.2.1 *Kirken som institusjon*

En institusjon er en sosial størrelse som består over lang tid, og i stor grad eksisterer uavhengig av menneskene som til enhver tid inngår i dem (Hegstad, 2009, s. 115). De er mer stabile enn andre sosiale størrelser, og forandrer seg langsomt. Dette styres av sterke juridiske og moralske normsett, og innarbeidede kulturelle forstillinger og mønstre. I tillegg besitter institusjoner ofte store materielle ressurser i form av eiendom, bygninger, kulturarv og penger, noe som bidrar til institusjonens overlevelse og videreføring. På verdensbasis er den kristne kirke en av de eldste og mest stabile institusjonene vi har, den har eksistert i 2000 år, og Den norske kirke har røtter tilbake til tidlig middelalder og ble en del av den evangelisk-lutherske konfesjon i 1537 (Hegstad, 2009, s. 116). Hegstad påpeker at kirken i flere hundre år var en del av enhetssamfunnet, å være borger og kirkegjenger var to sider av samme sak. Kirken ble primært forstått som samfunnsinstitusjonen som forvaltet religiøse ritualer og tro, og ble dermed identifisert ut ifra stedene (kirkebyggene) ritualene fant sted i, og personene som utførte dem (prestene). Kirken var presten og bygget. I vår tid mener Hegstad at den norske folkekirkeligheten langt på vei viderefører denne tankegangen – kirken er ikke primært et felleskap, men en ritemester og tradisjonsbærer ved store anledninger. Dette underbygges til dels også av den lutherske teologiens ensidige fokus på ord og sakramenter som de kirkebærende elementer, og på prestene som forvalterne overfor lekfolket (Hegstad, 2009, s. 117).

3.5.2.2 Kirken som organisasjon

Samtidig har introduksjonen av nye typer ansatte (diakoner, trosopplærere, kantorer), en generell økning i antallet ansatte, og voksende sekularisering og pluralisering i samfunnet, ført til at Dnk har fått sterkere trekk av en serviceorganisasjon der medlemmene oppfattes som «brukere». Dette gjør det interessant å betrakte Dnk som en organisasjon, og i særlig grad hva som kjennetegner den som religiøs organisasjon (Hegstad, 2009, s.113).

Organisasjoner defineres gjerne som «sosiale system som er bevisst konstruert for å realisere bestemte mål» (Jacobsen og Thorsvik, 2002, s. 12), med en etablering av organisatorisk rollefordeling og rolleatferd (Hegstad, 2009, s. 112). Hegstad argumenterer også for at kirken kan forstås som flere, delvis overlappende organisasjoner – Den norske kirke kan for eksempel både sees på som en arbeidsorganisasjon og en frivillig organisasjon, og den kan både sees på som en lokal (menighet/sokn), regional (bispedømme) og nasjonal (kirkesamfunn) organisasjon. I tillegg finnes det særskilte trekk som skiller religiøse organisasjoner fra andre organisasjoner. De britiske religionsforskerne Margaret Harris og James Beckford påpeker at kultur, struktur og aktiviteter ofte blir mål i seg selv, og at dette lett kan hindre fornyelse og utvikling (Sirris og Askeland, 2021, s. 47). Det er også sterkt engasjement knyttet til verdier, normer og trosforestillinger som i høy grad påvirker beslutningsprosesser, og som kan oppleves som konfliktlinjer for eksempel mellom generasjoner eller ulike fraksjoner i menigheten. Dette har historisk sett gitt og gir til dels fortsatt prestene sterkere autoritet enn de andre ansattegruppene. En innforstått universalisme (kirken skal nå alle og bety noe for alle) legger press på medarbeidere og frivillige både når det gjelder å ha stor bredde i tilbud/tjenester, og også forventinger om å øke medlemstallene gjennom dåp, trosopplæring og ritualer. I tillegg kan det lett oppstå spenninger mellom frivillige medarbeidere og ansatte, og dette skaper utfordringer fordi kirken i stor grad baserer aktivitetstilbudet utenom de kirkelige handlingene på frivillig engasjement. Mange menigheter og sokn består også av ulike interessegrupper og forbindelser som til dels konkurrerer om de samme ressursene, og beslutninger tas ofte på flere nivåer (lokalt, regionalt og nasjonalt). Fretheim påpeker i tillegg at Den norske kirke er avhengig av et godt fungerende samspill mellom ansatte og frivillige i hele sin demokratisk valgte beslutningsstruktur fra menighetsråd til Kirkemøtet (Fretheim, 2014).

4 Metode

4.1 Valg av metode

I ethvert forskingsprosjekt er det essensielt å velge en forskningsmetode som kan gi gode og adekvate svar på problemstillingen. Kvalitativ forskning søker å gi en dypere forståelse av et sosialt fenomen ved å undersøke særskilte kvaliteter og kjennetegn ved fenomenet (Johannesen et al., 2016, s. 28). Man er som forsker ute etter å forstå en tematikk i dybden og fokuserer på perspektivrikdom, nyanser og subjektive erfaringer knyttet til temaet, framfor en objektiv virkelighet som kan måles og telles. En kvalitativ tilnærming benyttes ofte for å lære mer om menneskers erfaringer, tanker, motiver og holdninger og er særlig egnet til å undersøke fenomener man ikke kjenner særlig godt, eller der problemstillingene er sammensatte og komplekse (Malterud, 2017, s. 32). Vanlige måter å samle inn kvalitative data på er ved samtaler eller observasjon som dokumenteres gjennom lydopptak, tekst eller bilder.

Jeg fant tidlig i prosessen ut at jeg ønsket å utføre intervjuer for å samle inn data, nærmere bestemt kvalitative semistrukturerte intervjuer. Denne typen intervju lar informantene formidle sine meninger, erfaringer og holdninger, og gjør det mulig å skaffe et grundig og dyptgående bilde av problemstillingen (Johannesen et al., 2016, s. 145). En semistrukturert form innebærer at man utarbeider en intervjuguide på forhånd, med en liste over temaer og generelle spørsmål man ønsker å benytte, samtidig som forskeren er åpen for å stille flere eller andre spørsmål underveis dersom det oppleves hensiktsmessig. På den måten åpner forskeren for at det kan komme fram ny relevant informasjon man ikke forventet fra informantene, samtidig som strukturen og de planlagte temaene sikrer at de innsamlede dataene tilstrekkelig belyser problemstillingen (Thagaard, 2018, s. 91). Jeg leste meg opp på teori og statistikk rundt problemstillingen jeg ønsket å utforske på forhånd, og forsøkte å være så godt forberedt som mulig før intervjuene. I selve intervjusituasjonen tok jeg så utgangspunkt i strukturen og spørsmålene fra intervjuguiden, men erfarte i flere av intervjuene at informantene kom med informasjon og perspektiver jeg ikke kjente til på forhånd. Det førte til at jeg både stilte oppfølgingsspørsmål der og da, men også at jeg la til noen spørsmål i intervjuguiden for å sjekke ut om disse perspektivene var gjeldende for flere informanter og kunne utvide min forforståelse og kunnskap om feltet. Jeg valgte også å gjøre

én-til-én intervjuer for å gi informantene større rom til å tale fritt, men også fordi jeg ønsket å kontrastere og forstå forskjeller og likheter mellom to ulike organisasjoner/arbeidsplasser.

4.1.1 Hermeneutikk

Hermeneutikk kan defineres som forståelselære eller fortolkningslære (Krogh, 2019, s. 10). Den har sitt utspring i fortolknings teorier tilbake til antikken, og har opp gjennom historien vært nært knyttet til fortolkning av tekster, å finne et dypere meningsnivå enn det bokstavelige og umiddelbare (Thagaard, 2018, s. 37). Et viktig hermeneutisk prinsipp er at et fenomen, en tekst eller en samtale alltid kan forstås på flere nivåer, og at delene alltid må tolkes i lys av helheten, på samme tid som helheten kan endre seg eller utfordres i lys av enkeltdelene. Når man benytter en kvalitativ forskningsmetode vil datainnsamlingen være i form av ulike tekster som kan analyseres og fortolkes. Teksten kan være notater forskeren har gjort underveis, transkribering av intervjuer eller innhentede offentlige eller private dokumenter (Thagaard, 2018, s. 13). En av de mest sentrale stemmene innenfor den moderne hermeneutikken, filosofen Hans-Georg Gadamer, hevder at vi alle er gjennomsyret av den historiske konteksten vi lever i og ikke minst summen av våre personlige erfaringer og kunnskap. Vi bærer med oss en forforståelse av virkeligheten, og det er disse forforståelsene og fordommene som gjøre oss i stand til å tilegne oss ny kunnskap (Thomassen, 2016, s. 86). Gadamer kaller dette vår forståelseshorisont, men påpeker samtidig at en horisont ikke er statisk og uforanderlig, den flytter seg når vi flytter oss. Når vi møter noe uforutsett og ukjent, bryter dette inn i vår horisont og tvinger oss til å revidere og utvide vår forståelse. Dette innebærer en kontinuerlig endringsprosess hvor vi hele tiden er i utvikling, en pendelbevegelse mellom vår opprinnelige horisont og horisonten for fenomenet vi ønsker å forstå (Thomassen, 2016, s. 91). Thomassen påpeker at en slik pendelbevegelse forutsetter en dialogisk åpenhet hos forskeren, og hevder at «hermeneutikken gir en modell for erkjennelse som forbinder teori og praksis, kunnskap og verdier» (Thomassen, 2016, s. 174). Jeg har i innledningskapittelet gjort rede for noe av min forforståelse i møtet med feltet denne oppgaven tar for seg, og forforståelsen har nok bevisst og ubevisst påvirket både min utforming av problemstillingen og intervjuguide, gjennomføringen av intervjuene, og min fortolkning av innsamlet datamateriale og teori. Samtidig erfarte jeg at informantene satt på kunnskap og opplevelser knyttet til feltet som utfordret og utvidet min forforståelse, og som fikk meg til å stille andre spørsmål i tillegg til dem jeg hadde fra før. Dette førte til at jeg også

brukte en direkte hermeneutisk tilnærming i intervjusituasjonen, hvor jeg gjentok hva informantene hadde sagt og spurte om jeg hadde forstått dem/fortolket riktig, og hvor jeg også ba dem utdype og forklare de elementene i samtalene som var ny kunnskap for meg før jeg igjen spurt om jeg hadde forstått dem riktig.

4.2 Datainnsamling

I tråd med hermeneutisk tenkning er ikke data et nøytralt element som kan innhentes uavhengig av forskeren som person. Thagaard presiserer at datainnsamling er interaksjonistisk, forskeren utvikler data både gjennom sin forforståelse av emnet, gjennom dialog og samarbeid med informantene i feltet, og gjennom sin fortolkningsprosess av det innsamlede materialet i etterkant (Thagaard, 2018, s.45-46). Jeg har i dette forskningsprosjektet samlet inn data ved å gjennomføre kvalitative intervjuer hvor formålet har vært å forstå informantenes perspektiver og faglige innfallsvinkler på problemstillingen, og på den måten utvide min kunnskap. Dette samsvarer med en fenomenologisk tilnærming til forskning hvor ønsket er «å forstå sosiale fenomener ut ifra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 45).

4.2.1 Utvelgelse av informanter

I kvalitative studier er det ofte et begrenset antall informanter, og det er derfor viktig å foreta en strategisk og systematisk utvelging av personer det er grunn til å anta sitter på relevant kunnskap eller erfaring knyttet til problemstillingen. Dersom forskningsprosjektet skal oppleves som gyldig og allmennyttig må forskeren kunne argumentere for at man har samlet inn data fra relevante og dekkende kilder. Et slikt strategisk utvalg av informanter kan ikke nødvendigvis sies å være representativt for en hel populasjon, men målet er heller å finne informanter som er representative for fagfeltet man undersøker (Thagaard, 2018, s. 54-56).

Jeg ønsket å finne informanter i to ulike grupper, ansatte i Den norske kirke og ansatte i KFUK-KFUMs Forandringshus. I den første gruppen ønsket jeg informanter som kunne belyse hvordan Den norske kirke på regionalt og nasjonalt nivå forholder seg til barn og unge fra lavinntektsfamilier og deres spesifikke utfordringer. Jeg tok derfor utgangspunkt i at jeg burde kontakte diakonirådgivere i bispedømmene og også snakke med en ansatt på

seksjonen for diakoni og samfunn i Kirkerådet. Diakonirådgiverne kjenner diakonene i prostiene og menighetene, og har en viss oversikt over hva som gjøres av diakonale tiltak/aktiviteter lokalt, men har også som jobb å kjenne til sentrale satsinger i bispedømmet og i prostiene. Jeg valgte å snakke med rådgiverne i bispedømmene hvor antallet barn og unge som vokser opp i vedvarende lavinntekt har økt mest de siste årene, rett og slett bispedømmene det er grunn til å anta kjenner problemstillingen på kroppen. Problemet med dette er at SSB ikke opererer med egne statistikker for bispedømmer, og bispedømmene følger heller ikke fylkesgrensene (hverken de gamle eller de nye). Jeg ringte derfor Jon Epland, seniorrådgiver i Statistisk Sentralbyrå, for å spørre hvordan jeg enklest kunne gå fram for å finne ut hvilke bispedømmer som har høyest antall barn og unge i lavinntektsfamilier. Han foreslo at jeg så på statistikken over hvilke kommuner som har hatt flest barn og unge i lavinntektsfamilier de siste årene, og hvilke bispedømmer disse kommunene tilhører. Jeg fulgte hans råd og ut ifra dette ble det tydelig at Oslo, Borg og Tunsberg bispedømme skilte seg ut med et høyt antall lavinntektsfamilier de siste årene (Normann & Epland, 2023).

Jeg kontaktet diakonirådgiverne i disse bispedømmene på telefon og mail og spurte om de kunne tenke seg å stille til intervju. Responsen var litt nølende, både fordi flere av dem var i tvil om de kunne svare godt på spørsmålene mine, og også fordi de var usikre på om bispedømmet deres hadde jobbet noe med problemstillinger knyttet til barn og unge i lavinntektsfamilier i det hele tatt. En av rådgiverne sa først at hen ikke ønsket å stille fordi vedkommende ikke kjente til noe konkret arbeid eller planer i sitt bispedømme knyttet til problemstillingen, det var først da jeg sa at de andre bispedømmene ikke hadde mye konkret å vise til heller, at rådgiveren gikk med på å la seg intervju. Det var tydelig i forarbeidet med å skaffe informanter, at diakonirådgiverne og også informanten fra Kirkerådet, opplevde det uvant å skulle snakke om én konkret problemstilling i diakonalt arbeid på regionalt og nasjonalt plan, alle henviste stadig til det lokale menighetsnivået, «det er menighetene selv som bestemmer hva de vil satse på». Dette gjorde det tydelig for meg at jeg antakelig hadde undervurdert hvor sterkt den lokale selvbestemmelsen råder i kirkestrukturen, men jeg bestemte meg for å insistere på å intervju ansatte i bispedømmene og i Kirkerådet likevel, fordi noe av målet mitt med oppgaven også er å løfte problemstillingen høyere opp i Den norske kirkes sentrale bevissthet.

Den andre gruppen informanter, ansatte i Forandringshusene, var enklere å få til å stille som informanter. De syntes jeg hadde en spennende problemstilling, og ville gjerne fortelle om arbeidet sitt. Jeg opplevde at dette hadde sammenheng med at Forandringshusene har en spisset satsning og profil rettet mot barn og ungdommer generelt, særlig dem fra lavere sosioøkonomiske lag (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021).

4.2.2 Gjennomføring av intervjuer

Jeg valgte å ha semistrukturerte intervjuer, altså en mellomting mellom å strengt holde meg til et spørreskjema og en helt åpen samtale med informantene. Jeg hadde på forhånd laget en intervjuguide med forslag til temaer og spørsmål jeg ønsket svar på (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Spørsmålene til begge informantgruppene, både de ansatte i Den norske kirke og de ansatte i Forandringshusene, dreide seg hovedsakelig om hva organisasjonene deres har av midler, planer og strategier på regionalt og nasjonalt plan rettet mot barn og unge fra lavinntektsfamilier, hvorfor det eventuelt ikke finnes noe av dette, om de samarbeider med andre offentlige og private aktører nasjonalt, regionalt eller lokalt i forhold til denne problemstillingen, og i hvilken grad de har etablerte samarbeid med hverandre. Spørsmålene ble laget ut ifra min forkunnskap og forforståelse av de to organisasjonene, samt teoretiske perspektiver og fakta jeg hadde lest meg opp på. Siden jeg var ute etter de ansattes perspektiver og kjennskap til praksisfeltet, forsøkte jeg å stille faktaorienterte spørsmål, men også meningsspørsmål, der informanten kan svare med sin personlige opplevelse/forståelse av virkeligheten (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 47). Målet med kvalitative intervjuer er å få nyanserte beskrivelser av informantens livsverden, og når man stiller meningsspørsmål må intervjueren også forsøke å lese det som sies «mellom linjene». Kvale og Brinkmann poengterer at forskeren bør forsøke å stille oppfølgingsspørsmål underveis, og aktivt speile tilbake det informanten sier for å sjekke ut om man har forstått innholdet riktig (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 48).

Før jeg startet intervjurunden var det vanskelig å forutsi nøyaktig hva jeg burde spørre om, og hvilke spørsmål som ville gi de mest interessante svarene. I intervjusituasjonene ble det derimot raskt tydelig at flere av spørsmålene omhandlet det samme og at informantene ofte svarte på mer enn ett spørsmål i slengen. Det gjorde at jeg noen ganger droppet spørsmål fordi informanten allerede hadde svart på tematikken. Jeg

endret også litt på intervjuguiden etter de første intervjuene fordi jeg opplevde noen spørsmål som mindre relevante.

Thaagard understreker viktigheten av å skape trygghet og en behagelig og god atmosfære rundt intervjusituasjonen (Thaagard, 2018, s. 105). Jeg sørget derfor alltid for å sette av god tid til intervjuene, bruke tid på å småprate og bli litt kjent, være lydhør og oppmerksom i forhold til informantenes hverdag og det de fortalte meg, og uttrykke takknemlighet for at de tok seg tid til prosjektet. Jeg markerte også tydelig når jeg skrudde lydopptakeren av og på, slik at informantene kunne kjenne seg trygge på når intervjuet formelt startet og sluttet. Mitt siste spørsmål til informantene var alltid om det var noe jeg burde spørre om som jeg ikke hadde spurt om, eller om det var andre innfallsvinkler/aspekter ved problematikken de ønsket å løfte fram. Slik ville jeg gi dem mulighet til å komme med erfaringer/kunnskap spørsmålene mine ikke tok høyde for, eller dele historier eller synspunkter de hadde kommet på underveis.

I transkriberingen utelot jeg alle benevnelser på steder og personer nevnt av informanten. I tillegg skrev jeg konsekvent bokmål, selv om noen av informantene snakket dialekt, for å på den måten anonymisere innholdet enda mer.

4.3 Systematisering av datamaterialet

Det er nødvendig å systematisere dataene man har samlet inn for å senere kunne bruke dem i kvalitative analyser. Man må gjerne lese teksten flere ganger for å bli kjent med innholdet i dybden og få en oppfatning av hvilke fenomener og mønstre teksten beskriver (Thagaard, 2018, s. 152). Når man går gjennom en tekst gjentatte ganger, er det enklere å få øye på nye mønstre man ikke var bevisst på i første omgang (Fangen, 2010, s. 112). Thagaard skriver videre at det er to ulike hovedtilnærminger man kan benytte når dataene skal tolkes, kontekstanalyse eller temaanalyse. I kontekstanalyse rettes analysen primært mot konteksten dataene er utviklet i, det vil si kontakten og samtalen forskeren har hatt med informantene i intervjusituasjonen, men det tas også høyde for at forskerens tolkning av dataene er påvirket av teori og faglitteratur forskeren har lest før datainnsamlingen startet. Tolkingsprosessen preges altså både av opparbeidet fagkunnskap, og av inntrykkene og forståelsen forskeren får gjennom empirisk datainnsamling (Thagaard, 2018, s. 160). Ofte utvikles forskerens forståelse av dataene i samarbeid med informantene, men det kan også

oppstå etiske utfordringer dersom forskeren ut ifra sitt faglige ståsted tolker dataene annerledes enn informantene. I hvilken grad skal informantenes forståelse av dataene prege forskerens forståelse og fremstilling? (Thagaard, 2018, s. 168). I en temaanalyse fokuseres det hovedsakelig på de ulike temaene som kommer fram i datamaterialet. Man går i dybden og sammenlikner og analyserer dataene fra alle deltakerne knyttet til hvert enkelt tema. På den måten får man både en fyldigere forståelse av de ulike temaene, og kan også lettere fange opp og analysere variasjonene i dataene. En kritikk mot temaanalyser er at det kan være problematisk å løsrive temaer for mye fra konteksten de opprinnelig ble presentert i. Det er viktig å være bevisst på å tolke enkeltutsagn i lys av intervjuet som helhet, bare slik kan vi få en helhetlig og forsvarlig analyse av dataene. Temaene som analyseres bør også inneholde fyldige beskrivelser fra samtlige deltakere, dersom man skal kunne analysere variasjoner i materialet på en troverdig måte (Thagaard, 2018, 171-172). Det kan være en fordel å kombinere kontekstanalyse og temaanalyse, det gir både en forståelse for helheten og sammenhengen dataene har oppstått i, men fremhever også variasjonene i materialet (Thagaard, 2018, s. 177).

For å få en oversikt over materialet mitt valgte jeg å starte med en temaanalyse av transkripsjonene. Jeg leste alle intervjuene mange ganger og laget en nummerert liste over temaer som gikk igjen. Deretter markerte jeg de ulike temaene i transkripsjonene ved å skrive det tilhørende nummeret i margin.

4.4 Etiske vurderinger, personvern og datahåndtering

Ulike etiske problemstillinger preger en forskningsprosess fra begynnelse til slutt, og forskeren må gjøre løpende vurderinger fra de første undersøkelsene til den ferdige rapporten er levert. Det er hovedsakelig fire områder som debatteres i forskningsetiske retningslinjer: Informert samtykke, tillit/fortrolighet mellom forsker og informant, mulige konsekvenser ved deltakelse og forskerens rolle. Jeg har derfor gjort etiske vurderinger rundt mitt prosjektet innenfor hvert av disse områdene, og vil nå gjøre rede for hvordan.

I tråd med norsk personvernlovgiving ble dette prosjektet godkjent av NSD den 23. juni 22, og forlenget for en ny periode den 13. desember 2022 (se vedlegg 1). I søknaden la jeg ved utkast til intervjuguide både for ansatte i Den norske kirke og for ansatte i KFUK-KFUMs Forandringshus, en kort prosjektbeskrivelse og samtykkeskjema for innhenting av

data med analog båndopptaker. Jeg har også brukt tid på å sette meg nøye inn i forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. Disse er utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsfag, humaniora, jus og teologi (NESH), et uavhengig og rådgivende organ, (NESH, 2021, s. 6). Retningslinjene er «utviklet av forskere, i samspill med forskere og til hjelp for forskere», og skal sikre ansvarlighet, integritet og akademisk frihet i forskningen (NESH, 2021, s. 9). De klargjør også ansvaret forskere og forskningsinstitusjoner har, og gjelder for all forskning i både privat og offentlig sektor. Retningslinjene tar for seg fem hovedområder, og det første området handler om forskerfelleskapet. Forskere skal opptre sannferdig, åpent og kollegialt, unngå alle former for plagiat eller fabrikkering av materiale, anerkjenne hverandres bidrag til forskningen, fremme forskningens verdier i alle sammenhenger og følge god vitenskapelig praksis (NESH, 2021, s. 10-17). Denne oppgaven er i tråd med retningslinjene ved at jeg har vært nøye med kildehenvisninger, og unngått plagiat eller annet misbruk av andres arbeid (NESH, 2021, punkt 8 og 10). Det andre hovedområdet handler om hensynet til personer, og understreker at forskerne har et ansvar for alle som deltar i eller inngår i forskning. Forskerne skal ta hensyn til deres «personlige integritet, sikkerhet og velferd», og på den måten respektere og ivareta deres menneskeverd. Dette skjer hovedsakelig gjennom informert samtykke, anonymisering, konfidensialitet og sikker lagring av datamaterialet (NESH, 2021, s. 18-28). I dette prosjektet har jeg ivaretatt informert samtykke gjennom informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen informantene mottok og skrev under på i forkant av intervjuene (se vedlegg 2). Begge disse er utarbeidet etter mal fra Sikt (Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, tidligere NSD), og gir blant annet informasjon om hvem som er ansvarlig for forskningsprosjektet, hva som blir samlet inn av personopplysninger og hvordan disse oppbevares, bruk av analog båndopptaker under intervjuet, at informanten har rett til å se informasjonen vi har samlet fra vedkommende og få denne rettet dersom noe er misvisende eller feil, og at informanten kan trekke seg fra prosjektet underveis og få alle personopplysninger slettet uten at dette vil ha noen negative konsekvenser for dem. Jeg har også anonymisert navn, kjønn, og geografisk plassering både i transkriberingen og i kapittelet hvor jeg redegjør for funnene mine. Siden jeg har ganske få informanter og at det kun finnes én diakonirådgiver i hvert av bispedømmene jeg skriver om, vil det være enkelt for interesserte parter å google navnene på de tre rådgiverne. Jeg har derfor vært nøye med å anonymisere materialet grundig og har gjort mitt ytterste for å skrive funnkapittelet på en

måte som vil gjøre det vanskelig å knytte bestemte utsagn til bestemte rådgivere. Min vurdering er også at dataene mine er såpass generelle og lite sensitive at det er lav risiko for negative konsekvenser for informantene. Punkt 23 i NESH-retningslinjene omtaler retten til privatliv og kartlegging av sensitiv informasjon, inkludert opplysninger om religiøs tro/overbevisning. Alle mine informanter er ansatt enten i Den norske kirke eller i KFUK-KFUM, en kristen, frivillig organisasjon, men ansettelsesforholdene er offentlig informasjon og jeg anser derfor ikke dette som sensitive opplysninger som krever særskilt beskyttelse utover det som ivaretas gjennom reglene for samtykke, anonymisering og konfidensialitet.

For å sikre trygg lagring og oppbevaring av personopplysninger og data, har jeg lagret lydopptakene fra intervjuene på en kryptert minnepinne adskilt fra øvrig data. Det samme gjelder kodenøkkelen som knytter informantenes navn og kontaktinformasjon til informantkodene jeg har brukt i funnkapittelet mitt. Deltakerne har fått informasjon om at disse opplysningene oppbevares kryptert under prosjektets varighet og slettes ved prosjektets slutt.

Hensynet til særlig sårbare grupper omtales i det tredje punktet, her slås det fast at svakere stilte grupper kan ha behov for særskilt beskyttelse og varsomhet, og at det kan være nødvendig å ta spesielle hensyn, særlig om man forsker på tvers av kulturer. Dette punktet omhandler også offentlige og private aktørers ansvar for å legge til rette for forskning på sine data og sin virksomhet, særlig det som er av samfunnsmessig interesse (NESH, 2021, s. 29-32). Dette punktet er indirekte relevant for min oppgave fordi jeg spør om hindringer og ressurser som påvirker de to aktørenes arbeid med en sårbar gruppe, barn og unge fra lavinntektsfamilier. Informantene snakker i liten grad om forhold som kan bidra til gjenkjennelse eller identifisering av individer innenfor den sårbare gruppen, men jeg har likevel hatt et ekstra fokus på anonymisering og konfidensialitet i datainnsamlingen. Jeg vurderer det også som av offentlig interesse å kartlegge i hvilken grad Den norske kirke og KFUK-KFUM ønsker å legge til rette for og drive diakonalt arbeid rettet mot en sårbar samfunnsgruppe i kraftig vekst, og hva som eventuelt hindrer dem (NESH, punkt 31, 34 og 35).

4.5 Studiens kvalitet

Dersom forskningen skal ha en objektiv verdi, må forskeren fra begynnelse til slutt vurdere prosjektets kvalitet og troverdighet. Dette gjøre hovedsakelig ved å se på studiens validitet (gyldighet), reabilitet (troverdighet) og overførbarhet (Thagaard, 2018, s. 200).

4.5.1 Validitet

Et forskningsprosjekt validitet er knyttet til om det er grunn til å anta at forskerens konklusjoner og tolkninger av datagrunnlaget og teori er gyldige. Validiteten styrkes dersom forskeren gjør kritisk rede for sin egen prosess både knyttet til datainnsamling, teoretisk ståsted og selve analysen som skal knytte teori og data sammen (Thagaard, 2018, s. 189). Jeg har i denne oppgaven gjort grundig rede for både forskningskontekst og det teoretiske grunnlaget mine tolkninger er basert på. Jeg har også underveis i intervjuene lagt vekt på å sjekke ut mine tolkninger av det som ble sagt slik at informantene umiddelbart kunne korrigere meg. På slutten av hvert intervju gav jeg informantene mulighet til å selv ta opp temaer de mente kunne være relevante eller komme med opplysninger de hadde tenkt på underveis.

4.5.2 Reliabilitet

Spørsmålet om reliabilitet knyttes til forskningens pålitelighet og troverdighet, ville en annen forsker som brukte samme metodene kommet fram til det samme resultatet? (Thagaard, 2018, s. 187). Jeg har redegjort så konkret og gjennomskiktig jeg kan for hvilke fremgangsmåter jeg har benyttet i utviklingen av dataene i prosjektet, og tydelig skissert hele forskningsprosessen steg for steg fra begynnelse til slutt. Det styrker også reliabiliteten at prosjektet er gjennomført i samarbeid med en veileder med lang forskningserfaring og kompetanse (Thagaard, 2018, s. 188).

4.5.3 Overførbarhet

Kan tolkningen av resultatene i ett kvalitativt prosjekt overføres og være relevante i en annen studie? Her vil utvalget i den enkelte studien være viktig for å vurdere overførbarheten (Thagaard, 2018, s. 195). En svakhet ved studien min er at jeg har et svært lite utvalg av informanter. Dersom jeg intervjuet diakonirådgiverne i samtlige bispedømmer og de ansatte i samtlige Forandringshus, ville det gitt et bedre grunnlag for generalisering av

dataene som kom fram. Men informantene mine er troverdige, relevante og pålitelige kilder til en bit av virkeligheten, og peker på interessante tendenser og større spørsmål som det bør forskes mer på.

5 Presentasjon av data

5.1 Introduksjon

Jeg har to grupper informanter i denne oppgaven, fire ansatte på bispedømmeplan og nasjonalt plan i Den norske kirke, og fire ansatte på lokalt og nasjonalt plan i KFUK-KFUMs Forandringshus. Alle jobber i det sentrale Østlandsområdet. Tre av informantene i Dnk er diakonirådgivere i hvert sitt bispedømme (Informant A, B og D), og en er ansatt på seksjon for diakoni og samfunn i Kirkerådet (Informant C). Av informantene fra Forandringshusene er tre av dem lokalt ansatte på hvert sitt hus (Informant F, G og H), og en er ansatt på nasjonalt nivå på hovedkontoret til KFUK-KFUM (Informant E). For å beskytte informantenes anonymitet vil jeg omtale dem som hen, ikke han eller hun.

Jeg vil først beskrive hvilke ressurser og hindringer informantene mener påvirker Den norske kirkes diakonale arbeid rettet mot barn og unge fra lavinntektsfamilier, og deretter hvilke ressurser og hindringer informantene trekker frem i forhold til Forandringshusenes arbeid med denne målgruppen.

5.2 Den norske kirkes ressurser

5.1.1 Diakoniens blikk for lokalsamfunnet

Samtlige informanter fra Dnk snakker om diakoniens betydning inn mot lokalsamfunnet, og er opptatte av at diakonien er, og alltid har vært, en samfunnsaktør. Diakonirådgiverne gir mange gode eksempler fra sine bispedømmer på at lokale diakoner har fanget opp behov som ikke er tilstrekkelig dekket av det offentlige, og at de derfor har tatt initiativ til samarbeid både med kommunen, og også frivillige aktører. Noen tiltak kan delvis knyttes til barn og unge i lavinntektsfamilier, mens andre eksempler handler mer om psykisk helse for mindreårige, sorgarbeid eller tiltak knyttet til integrering eller arbeidstrening for voksne. Informant A forteller om gratis lavterskel-middager, gratis leksehjelp i noen menigheter og

utdeling av matpakker i koronatiden når menighetene ikke kunne åpne for middagsservering. Informant B fremhever flere diakoner i bispedømmet som jobber aktivt med lavterskeltilbud inn mot barn og unge, både i forhold til etter skolen-tilbud med gratis mat knyttet til språkopplæring og leksehjelp, men også samtaletilbud som 13-20 og Sisterhood-grupper: «Vi bruker ofte begrepet barn og unge i sårbare livssituasjoner, og innenfor det havner lavinntekt naturlig, tenker jeg.» Informant B forteller om en diakon i bispedømmet som har et fast samarbeid med Forandringshuset i sin by, knyttet til integrering og arbeidstrening for migrantforeldre som ofte har lav inntekt. Informant D forteller at barn og unge i lavinntektsfamilier «ikke har vært en hovedoverskrift for oss», men mener at diakonien som fagfelt er viktigere enn noen gang, og bør få større plass på tvers av de ulike ansattgruppene i kirken:

(...) Vi bør ha en mye større grad av tverrfaglighet og samarbeid på tvers, å vite hva de andre gjør, være en enhet, selv om man har ulike arbeidsoppgaver. (...) Hvis vi ønsker å være en kirke for folket i det samfunnet vi lever i, og i den tida vi lever i, så må vi jobbe sammen, tenker jeg. (Informant D)

Den samme informanten tror også flere menigheter gjør mer i forhold til barn og unge fra lavinntektsfamilier enn det som er umiddelbart synlig. For eksempel ved at de fanger opp enkelttilfeller eller situasjoner hvor barn og ungdommer ikke har det de trenger av klær, utstyr eller mat, og deretter finner måter å hjelpe dem på. Enten ved å skaffe eller låne dem utstyr og klær, stikke til dem ekstra mat eller søke midler til å betale for dem på turer eller leirer. Og at dette skjer jevnt og trutt, litt diskret for at det ikke skal være så synlig for dem det gjelder og uten at det nødvendigvis føres statistikk på det:

Det med diakonien er vanskelig å måle, fordi veldig mye av det diakonale arbeidet skjer litt sånn i det stille. Jeg har en opplevelse av at både de som er utdannet diakoner og faste ansatte, men også de som er frivillig engasjert i kirken og sitter i diakoniutvalget, har en egen radar. De følger med og får med seg ting, og så fikser de det, og så er det ordnet. (Informant D)

Informant B fremhever viktigheten av å skape lavterskeltilbud som ikke oppleves stigmatiserende. Som gir fellesskap og tilhørighet uten at det koster noe, men som heller ikke oppleves som et spesialtilbud for fattige, og hvor diakonen kan bygge opp tillit over tid slik at barn og unge kan tørre å dele vanskeligheter også i forhold til økonomi: «Det er et stort potensial for å lage møteplasser, hengeplasser for barn og unge som treffer målgruppen. (...)Så hvordan skape gode rammer som alle barn kan trives i?». Informant B trekker fram det store rommet i diakonien til å være med og skape noe nytt, gjøre vurderinger, se på hvilke behov som finnes. At man kan velge å bruke tid på tradisjonelle tiltak man har holdt på med i årevis, men at man også må spørre seg om det har oppstått nye diakonale behov hvor det brenner mer.

I mellomrommet mellom kirke og samfunn – er det noen grupper her som ikke får den hjelpen de trenger og som vi som kirke kan være med å løfte opp og sette fokus på? Det er jo diakoniens kjerneutfordring, tenker jeg. Og mulighetsrom. (Informant B)

Informant A vektlegger også at diakoniens blikk ofte har vært «å se etter hullene», og forteller at under pandemien når alt stengte ned, så var kirkene i enkelte områder pådrivere for å skaffe elektronisk utstyr til barn i lavinntektsfamilier slik at de kunne følge undervisning hjemmefra, og opprettet et tett samarbeid med offentlige instanser rundt dette: «Jeg tror mange ser, og noen handler». Informant C, som jobber i Kirkerådet, er opptatt av at kirken har et ansvar for å bruke sin stemme når grupper i samfunnet faller utenfor, at kirken skal påpeke urettferdighet og si ifra når «vi ser at velferdsstaten kanskje beveger seg i en retning som ikke fanger opp de som har minst». Informant B snakker om innføringen av helhetlig menighetsplan og hvordan dette forhåpentligvis vil gjøre både ansatte og frivillige i menighetene mer bevisste på utfordringer og ressurser i eget lokalsamfunn. Informantene trekker også fram FNs bærekraftsmål som mange lokale menigheter jobber aktivt med i samarbeid med kommunene, særlig i forhold til blant annet fattigdom og utenforskap.

5.2.2 Lav pris eller gratistilbud

Alle informantene forteller om en høy bevissthet på at trosopplæringstiltak, kulturelle arrangementer, og utgifter knyttet til kirkelige handlinger som konfirmasjon eller dåp, skal koste minst mulig eller helst være gratis. De forteller om støtteordninger i samarbeid med

kommunene i forbindelse med konfirmasjon, om familiemiddager med aktiviteter og babysang som tilbyr mat til symbolske priser, om konsertpriser som senkes av hensyn til minstepensjonister og andre med dårlig råd, og om utlån av turutstyr, klær til leirer og dåpskjoler til utlån ved behov. Flere av informantene nevner også samarbeid med Skattkammeret til Kirkens Bymisjon for å sikre at deltakerne på trosopplæringstiltak kan låne utstyr. Informant B forteller at flere menigheter ønsker å tilby drop-in dåp og drop-in vielser for at det ikke skal bli så mye fokus på utgifter og store feiringer. Og at de ønsker å søke midler for å kunne tilby gratis, felles konfirmasjonsfeiring i en hyggelig ramme for de konfirmantene som måtte ønske det. På nasjonalt nivå jobbes det med kirkens kommunikasjon rundt dåp, vielse og konfirmasjon:

Hvordan kommuniserer vi at dåp ikke må være en fest som koster mye, og at det ikke er bunadskledde konfirmanter på alle bilder og sånne ting. (...) Det handler om å feie for egen dør. Ta de konkrete grepene som trengs for at alle kan være med. (Informant C)

Informant C bekrefter også at Dnk er tilknyttet Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU) som har laget informasjons- og handlingsverktøyet ALLEMED, og at informasjon om ALLEMED har vært tema på den nasjonale trosopplæringskonferansen. Det ligger også informasjon om ALLEMED-verktøyet i kirkens ressursbank på nettet, og de har gjort en innsats for å informere menighetene om mulighetene knyttet til verktøyet.

5.2.3 Samhandling og samarbeid

Flere Informanter trekker fram kirkens, og særlig diakoniens økte fokus på samarbeid med offentlige instanser og frivillige organisasjoner, som en ressurs. Mange menigheter i deres bispedømmer har etablerte og velfungerende samarbeid med både kommunale instanser og frivillige organisasjoner som Kirkens Bymisjon, Røde Kors og Frelsesarméen. Informant D forteller at enkelte menigheter i deres bispedømme har inngått formelle samarbeidsavtaler med kommunen de tilhører, men også om godt samarbeid uten at det foreligger en avtale. I de tilfellene trykker bispedømmet på for å få en formell avtale slik at det ikke blir personavhengig om man samarbeider eller ikke, men at det heller foreligger et fast grunnlag uavhengig av hvem som til enhver tid innehar de ulike stillingene. Informant D opplever at

kommunene er positive til samarbeid med kirken, og i større grad enn tidligere ser at «vi trenger hverandre». Vedkommende forteller at når biskopen har møter med ordførerne i kommunene har den gjennomgående tilbakemeldingen vært at de opplever et godt samarbeid med kirken og svært gjerne vil at det skal fortsette. Informant B trekker fram bispevisitasene som er fint utgangspunkt for samarbeid på tvers fordi en visitas alltid innebærer møter mellom biskop og kommunale ledere. På disse møtene spør biskopen bevisst om det er noe kirken kan bidra med som kommunen ser at de ikke har ressurser eller kapasitet til å følge opp. Informanten opplever også at forespørsler om samarbeid fra biskopens kontor åpner dører og at det ligger et mulighetsrom i å «bruke» biskopen til dette, og spør seg om dette er noe bispedømmet bør bli flinkere til å hjelpe menighetene med.

Samtlige informanter på bispedømmenivå er bevisste på at samarbeid og samhandling med ulike aktører bør fungere komplementerende, og ikke konkurrerende – kirken må kartlegge godt og finne ut hva de kan bidra med til helhetstilbudet i lokalsamfunnet. Målet bør alltid være å «utfylle det diakonale bildet». Hva har menighetene ressurser og kapasitet til? Hva er det logisk at for eksempel frivillighetssentralen, Frelsesarméen eller kommunen tar på seg? Man må kontinuerlig vurdere hvem som har de beste rammene i henhold til oppgavene, og om det er hensiktsmessig å samarbeide for å utnytte felles ressurser på best mulig måte.

5.2.4 Egne midler

Informant C forteller at Kirkerådet har en pott med nasjonale prosjektmidler til både diakoni og trosopplæring som menighetene kan søke på dersom de har et prosjekt som oppfyller kriteriene. Prosjektmidlene lyses ut årlig, og målet er at utlysningen skal være såpass bred at mange ulike typer prosjekter kan passe inn. Informant A forteller at det finnes strategiske midler på bispedømmeplan, men at det vil variere i henhold til strategiplanen til bispedømmerådet hvilke områder midlene skal brukes på. Vedkommende understreker likevel at de strategiske satsingene ofte formuleres såpass åpne at de kan passe for mange ulike menigheter.

5.3 Hindringer i Den norske kirke

5.3.1 Organisasjon og struktur

Samtlige informanter fra Den norske kirke understreker at kirken på mange måter er styrt nedenfra og opp. Hvert sokn er en selvstendig enhet, som i stor grad selv avgjør hvilke problemstillinger man ønsker å sette søkelys på. Informantene mener dette som regel er en styrke, men sier samtidig at det kan gjøre det vanskelig å få til breddesatsinger på bispedømmenivå eller nasjonalt nivå innenfor et bestemt område. Informant C uttaler at kirken er organisert slik at initiativer og satsinger kommer fra grasrotnivået, lokale ansatte og frivillige ser behov og lager lokale planer og vedtak ut ifra dette, men kan også velge å ta opp utfordringer og foreslå samarbeid på prostinivå eller bispedømmenivå dersom de tenker at den aktuelle utfordringen gjelder et større område.

Kirken skal skje på menighetsnivå, det er det viktigste nivået. Alt det vi jobber med handler jo om at menigheter skal kunne gjøre en god jobb. (...) Det er ikke sånn at noen sier «Nå skal alle gjøre det og det». Det er ikke sånn det fungerer. (Informant C)

Informant D bekrefter dette og mener kirken har en utfordrende organisasjonsmodell, fordi hver menighet er selvstendig med sitt eget menighetsråd og sin egen stab. En stab som i tillegg er delt i bispedømmeansatte og fellesrådsansatte med hver sine fagområder og lokale planer de jobber ut ifra. Informanten opplever dessuten at mange menighetsansatte blir «gjørere», fordi aktivitetsnivået er høyt og det er så mye man skal rekke, at det sjelden er rom til å sette seg ned og tenke på lange linjer og strategi. Hen påpeker også at menighetsrådene som skal holde i de lange linjene og se helhetsbildet blir byttet ut hvert fjerde år, og mener at disse forholdene samlet sett kan føre til at menighetene får skylapper og lett setter seg fast i gamle vaner. Rådgiveren forteller at de på bispedømmenivå prøver å ivareta de lange linjene de igjen får fra Kirkerådet, men at de samtidig kjenner på at de ikke har noen beordringsmyndighet. «Alt vi kan gjøre er å oppmuntre og oppfordre, komme med input». Informant A bekrefter at bispedømmene har satsinger som vedtas av bispedømmerådet, og at disse føringene igjen ofte har utgangspunkt i saker kirkemøtet har satt på agendaen. Men samtidig problematiserer hen i likhet med informant D at vedtak i bispedømmerådet kun forplikter prostene og prestelinja, ikke fellesrådsansatte som diakonene. Det kan også være vanskelig for nyansatte diakoner å skaffe seg rom til å tenke nytt og identifisere hva som egentlig er de diakonale utfordringene i menigheten, fordi menighetsrådet og fellesrådet ofte har fullpakket stillingsutlysningen og arbeidsbeskrivelsen

med oppgaver og tradisjonelle satsingsområder før vedkommende engang har tiltrådt. Informant A påpeker også at det er et strukturelt problem for diakonifeltet at mange menigheter ikke har diakon i det hele tatt, og dermed ikke har en fagansatt med hovedansvar for å ivareta diakonale behov. Informant D opplever Dnk som en tung organisasjon når det gjelder å peke ut en kurs og snu gamle mønstre: «Ting tar tid og man må skynde seg litt langsomt».

Informant C og A forteller om stadige tilbakemeldinger på at menighetene ikke ønsker mer informasjon og oppfordringer fra nasjonalt nivå og bispedømmenivå, og at de derfor prøver å begrense seg. Samtidig ser de det som avgjørende at strategiske satsinger har en toveis-kommunikasjon med praksisfeltet. De trenger kontinuerlige innspill på om strategiene treffer, og er også avhengige av at noen i praksisfeltet løfter problemstillinger høyere opp i kirkebyråkratiet. «Det må ideelt sett gå inn i hverandre, det nasjonale må støtte det som skjer lokalt, og det lokale må gi innspill til det som skjer på bispedømmenivå og på nasjonalt nivå». Informant C åpner for at det nasjonale nivået kan ha betydning for felles satsningsområder i kirken selv om den enkelte menighet langt på vei står fritt.

Det at for eksempel Den norske kirke har blitt en aktør innenfor klima og miljøarbeid har jo ikke kommet av seg selv. Det henger jo også sammen med at man har hatt et sterkt fokus på nasjonalt nivå». (Informant C)

Hen tenker at Dnk kunne gjort mer på nasjonalt nivå i forhold til barn og unge fra lavinntektsfamilier, og kanskje også styrket de lokale initiativene. Men påpeker at det hele tiden blir en balansegang, fordi menighetene synes de får nok «mas». Informant C trekker fram ALLEMED som den største satsningen kirken har gjort i forhold til lavinntektsproblematikk, og synes det vil bli interessant å se hvordan temaet håndteres i revidert plan for trosopplæring som kommer neste år, og hvordan det igjen vil påvirke praksisfeltet.

5.3.2 Midler og ressurser

Samtlige informanter fra Dnk forteller at det ikke finnes driftsmidler til menighetene verken på nasjonalt nivå eller bispedømmenivå. Som tidligere omtalt under punkt 5.2.4 har Kirkerådet prosjektmidler menighetene kan søke på og bispedømmene har strategiske

midler, men driftsmidlene til menighetene kommer fra den kommunale og statlige tilskuddspotten til Dnk. Informant B forteller at menighetene mottar stadig mindre til drift på grunn av offentlige budsjettkutt, og at dette representerer en klar utfordring for kirken. Hen mener kirken må bli mye flinkere til å søke eksterne midler, men påpeker at mange diakoner finner dette krevende fordi det tar mye tid og kapasitet i en allerede hektisk hverdag. Stiftelsene man søker midler fra, endrer ofte også temaene og utlysningene fra år til år, og diakonene må da spisse prosjektene sine på nytt eller starte nye prosjekter for å sikre at de får innvilget finansiering videre. Informant B sier at dette fører til en slitenhet rundt det å etablere og søke midler til prosjekter, for søknadsprosessene må jobbes med. «Du kan ikke sitte siste uka og jobbe fram den søknaden, og det ser vi på antall søknader». Bispedømmet til informant B har derfor bestemt seg for å satse på kompetanseheving på søknadsskriving fordi de ser at det blir viktigere og viktigere framover. Informanten forteller videre at mange diakoner har problematisert at Den norske kirke ikke lenger er en del av Frivillighetsregisteret, og at de derfor ikke kan søke på statlige midler som frivillig organisasjon. Mange stiftelser og fond har som vilkår at man må være registrert i Frivillighetsregisteret for å kunne søke midler, og diakonene må da eventuelt søke i samarbeid med en frivillig organisasjon. Det gir muligheter for mer samarbeid, men kan samtidig oppleves som vanskelig fordi det da er den frivillige organisasjonen som får tildelt støtten og blir «eier» av prosjektet, mens kirken får mindre innflytelse og bestemmelsesrett. Informant A understreker også betydningen av at diakonene søker eksterne midler, men bekrefter samtidig at det ikke er problemfritt. Noen midler kommer med vilkår som menigheter kan synes det er vanskelig å akseptere, for eksempel med krav om at tiltakene må være livssynsåpne. Dette gjelder blant annet midler fra BUFdirs nasjonale tilskuddsordning for inkludering av barn og unge

Både informant C, A og B påpeker også at selv om det er midler man kan søke på, så er det ikke sikkert at man har nok ansatte og frivillige eller nok kapasitet i stillingen sin til å starte nye prosjekter:

Noen ganger kan jo faktisk en menighet få mer penger enn de klarer å håndtere på grunn av ressursene. Så selv om man ser og vil, så kommer man ikke noen vei.

(Informant A)

Informant A forteller at det i områder med mange lavinntektsfamilier ofte også er få innbyggere med tilknytning til kirken, og at det derfor er særlig utfordrende å få tak i frivillige. Det gjør det ekstra viktig å kartlegge hva andre spesialiserte aktører allerede gjør i området, og lage en grundig vurdering på hva man selv har ressurser og kapasitet til å følge opp. Kanskje man må starte i det små, og heller tilby seg å bidra hos organisasjoner eller offentlige instanser som har et fungerende arbeid heller enn å starte noe eget.

5.3.3 Bevissthet og kunnskapsnivå

Informant B mener kirken bør bli mer bevisst på at barn man er i kontakt med kan komme fra familier som strever, enten i forhold til psykisk helse, økonomiske utfordringer, vold, rus, eller en blanding av disse. «Her er det et potensiale for større bevisstgjøring og kompetanseheving, også blant oss som jobber i bispedømmene». Informant B viser til kirkens nye strategiplan for 2022-2029 som sier de skal «motvirke utenforskap», og mener tilbud rettet mot barn og unge fra lavinntektsfamilier naturlig hører inn under dette, men at bispedømmene bør kurse menighetene på kartlegging. Rådgiveren forteller at når hen blir invitert til menighetsråd for å snakke om diakoni og nevner «se-bedømme-handle»-metodikken, så er spørsmålet umiddelbart: «Hva kan vi gjøre?». Altfor fort vil menigheten sette i gang tiltak, få noe gjort, mens rådgiveren tenker at bispedømmet bør hjelpe dem til å bruke mye lenger tid på se-fasen. Hva slags behov er der ute som ikke blir sett? Hvor brenner det nå? Har det skjedd noe nytt de siste årene vi ikke har fanget opp? «Jeg tror ikke vi er flinke nok til å skape den bevisstgjøringen. Det er det det handler om».

Informant A er enig i at mye handler om hva man klarer å istandsette menigheten til å se og gjøre noe med, og understreker at mange aktiviteter og tilbud har vokst frem nedenfra. De oppstår når de som går i kirken ser seg rundt og spør «hvilke utfordringer finnes her»? Hen tror grunnen til at det stopper opp mange steder delvis skyldes manglende kunnskap om problematikken, men at det også mangler kapasitet i mange diakonstillinger til å tenke nytt, i tillegg til små staver og få frivillige å spille på. Rådgiveren ønsker å heve kunnskapsnivået blant diakonene i bispedømmet i forhold til lavinntekt, ved å ta opp tematikken i diakoniforum både på bispedømmenivå og prostinivå: «Jeg tenker jo at vi må sette det på dagsordenen. Og det er kunnskap og synliggjøring som setter det på dagsordenen».

Informant D opplever at å være en kirke som motvirker utenforskap «krever mye av oss, på alle nivåer og overalt. Men ja, det er det vi skal være». Hen opplever at fattigdom fortsatt er litt tabubelagt. Folk henger igjen i tanken om de fattige barna i Afrika som man hørte om på søndagsskolen og på leir, men ser ikke for seg at det finnes fattigdom i Norge. Informanten mener det handler litt om nivået av samfunnsengasjement og generell kunnskap om kommunen og lokalmiljøet man er en del av, «jeg tror ikke den vanlige mannen i gata er inne på nett og leser levekårsundersøkelser annenhver uke, ikke sant?» Informant D opplever også at noen kirkegjengere kan tenke at kirken først og fremst skal forkynne og undervise, ikke gi folk mat, at «det er det NAV som får ta». Og at dette er holdninger det må jobbes beslutsomt med å gi et motsvar til, gjennom å sette fokus på at man ikke alltid trenger å forkynne med ord for å være kirke.

5.4 Ressurser i Forandringshusene

5.4.1 Spisset, målrettet tilbud

Samtlige informanter fra Forandringshusene forteller at deres arbeid i stor grad er utviklet og tilrettelagt spesifikt for å fange opp barn og unge fra lavinntektsfamilier. Samtidig er Forandringshusene åpne for alle barn og ungdommer mellom 13 og 25 år uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn, og målet er at de skal ha aktiviteter og tilbud som er så bra at ingen tenker at Forandringshusene er for «de fattige». Hovedmålet er å skape fellesskap hvor ungdommene opplever å bli sett, hørt og bekreftet, og kan utvikle samfunnsengasjement, bruke evnene sine og delta i aktiviteter de liker. Men informantene fremhever at de tar på seg et særlig ansvar for å rekruttere de som har det dårligst, nettopp fordi de ønsker å motvirke utenforskap, og KFUK-KFUM bevisst starter Forandringshus i områder med levekårsutfordringer. Ved noen lokasjoner kan opptil 45 prosent av barna komme fra lavinntektsfamilier.

I all vår virksomhet prøver vi å få med de som kommer fra lavinntekt eller har andre problemer. (...) Vi har lokale frivillige og ansatte som kanskje kjenner miljøet nærmere (...) og vi prøver å kontakte minoritetsrådgivere, utekontakter, andre frivillige organisasjoner og skoler for å kartlegge og sammen kunne rekruttere deltagere inn til våre tilbud. (Informant E)

Informantene fremhever at alle aktiviteter er gratis, det er ingen deltakeravgift, og de samarbeider også med Skattkammeret til Kirkens bymisjon rundt lån av utstyr til leirer, turer eller aktiviteter. I tillegg kjøper husene inn eget utstyr deltakerne kan benytte seg av. Informant E sier at når de skal på leir så ber de deltakerne melde seg inn i KFUK-KFUM av forsikringshensyn, men medlemskapet koster bare 50 kr og er den eneste utgiften deltakerne har.

Informant F fremhever at økonomi for mange er en stor barriere for deltakelse, og at alle aktiviteter derfor skal være gratis. Man skal ikke måtte ha noe fra før for å kunne bli med. «Det er det det handler om, å senke alle mulige terskler for deltakelse». Samtidig er ikke økonomi et tema de snakker med ungdommene om, de vet ikke nødvendigvis hvem som har god råd eller dårlig råd. «Det handler jo også om verdighet og integritet. At vi aldri spør hvordan det går med penger».

Informant G forteller at de har en blanding av ressurssterke ungdommer og ungdommer som er sårbare. Som kanskje har veldig kort botid i Norge, sliter med språket og ikke en gang har en pc. «Vi ønsker å bygge den broen mellom ressurssterke ungdommer og ungdommer fra lavinntektsfamilier (...) men ha særlig fokus på de som ikke har råd, ikke har muligheter eller ikke har nettverk». Informant H som jobber på et Forandringshus med et eget tilbud for yngre barn og barnefamilier, forteller at hen opplever at alt de gjør direkte eller indirekte handler om å hjelpe lavinntektsfamilier. Deres brukere har ofte lav inntekt i utgangspunktet, og når de hjelper barna med aktiviteter, turer eller lekser så er det godt for foreldrene. Og når de hjelper foreldrene gjennom å tilby språkpraksis i samarbeid med NAV og integreringsdiakonen i byen, ved at de kan være frivillige på huset, eller ved å tilby leksehjelp for voksne når de begynner på videregående eller tar opp fag for å kunne begynne på høyere utdanning, så er det bra for barna. «Alt det vi driver med her går egentlig ut på å gi folk det livet de vil ha, at vi tilbyr praktisk hjelp sånn at de kan utnytte ressursene sine, vokse og få overskudd, og på sikt greie seg selv.» Informanten understreker at målet alltid er at deltakerne etter hvert naturlig skal søke seg videre til andre sammenhenger og ikke ha behov for dem lenger.

Informant F forteller at de har merket en økning i forhold til lavinntektsproblematikk i løpet av og etter pandemien, både i forhold til at foreldrene til mange av deres ungdommer har fått dårligere økonomi på grunn av permitteringer og konkurser, men også fordi

Forandringshusene hadde delvis åpent under flere av nedstengingene. Ungdommene gav uttrykk for at det betydde enormt mye, og har både under og etter pandemien kalt Forandringshuset en «freespace» og sitt «andre hjem».

I forhold til demografien i målgruppen opplyser informant F, G og H at barna, ungdommene og familiene ofte er en blanding av første og andre generasjon innvandrere, og at det også er en del med etnisk norsk bakgrunn. Informant G forteller at det under pandemien ble behov for å dele ut matpakker til familier og at de da oppdaget mye skjult fattigdom. Mange familier fremsto som «vanlige», men hadde så mye gjeld at de ikke klarte hverdagsutgifter som regninger og mat, særlig dersom en av dem ble permittert. Informant H forteller også at en del av de etnisk norske familiene som bruker deres tilbud fremstår som om de har «råd til alt», men at det viser seg nokså raskt at det har de ikke.

Informantene forteller at mange av deres ungdommer er opptatt av å få seg jobb, både for å tjene egne penger, men også for å støtte familiene sine. Det er derimot ikke alltid lett å få den første jobben som gir erfaring, kompetanseheving og en referanse, og samtlige Forandringshus tilbyr derfor et jobbtreningsprogram kalt Ungdomscrew. Som en del av et crew får ungdommene 100 timer lønnet jobb over 6 måneder på sitt Forandringshus, og får for eksempel ansvar for aktiviteter, matlaging, låsing eller rengjøring. Jobben gir dem en attest og de voksne på huset kan stille som referanse og hjelpe ungdommene med å skaffe seg en «vanlig» deltidsjobb videre. Informant E fremhever at de ofte møter unge som er uten arbeidserfaring, ikke har god nok cv og i tillegg kanskje har et navn som gjør det vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet. De føler seg diskriminert av mange grunner, og å få sin første jobb betyr derfor desto mer både i øyeblikket, og med tanke på framtidsutsikter og forebygging mot utenforskap. Informant G forteller at Forandringshusene også har et konsept de kaller Powerhouse, hvor ungdommene selv kan søke midler fra et mulighetsfond, utvikle en businessplan og på sikt starte sin egen bedrift.

5.4.2 Radikale på samarbeid

Samtlige informanter fra Forandringshusene formidler at begrepet «radikale på samarbeid» gjennomsyrrer hele virksomheten. De inngår samarbeid både for å få tilgang på midler, men også for å lage et best mulig tilbud for deltakerne. Informant E som hovedsakelig jobber nasjonalt med midler og rapportering, er kjempeimponert over hvor flinke de lokale Forandringshusene er til å både finne samarbeidspartnere i nærområdet, og bevare og

styrke samarbeidet over tid. Informant H forteller at deres Forandringshus samarbeider med 20 ulike kommunale aktører, «og det ser man på resultatene». Det er et mål at alle samarbeider med kommunale instanser som skoler, hjelpeapparatet, politiet og utekontaktene, og informant E forteller videre at den type samarbeid er helt nødvendig for å rekruttere deltakere, spesielt de mest sårbare. Forandringshusene er også opptatte av å være et komplementerende tilbud i lokalsamfunnet, ikke konkurrerende.

Vi prøver å lage noe som ikke allerede finnes. Det er en grunnleggende verdi hos oss, at vi kartlegger og ser om det allerede er tilbud som dekker behovet, og dersom det er det, så gjør vi heller noe annet. (...) Det er jo andre aktører som også gjør mye bra.
(Informant E)

Informant F forteller at de opplever at aktører også tar kontakt og ber om å få samarbeide med dem. Hen tror de har blitt ettertraktede som samarbeidspartnere både fordi Forandringshusene sitter på mye kompetanse og har dyktige folk innad i organisasjonen, men også fordi de er livssynsåpne og fordi de er reelt gode på samarbeid – de anstrenger seg for å få det til.

Informant E og G sier de også er opptatte av å bygge relasjoner til næringslivet og bedrifter både lokalt og nasjonalt slik at de kan skaffe flere jobbmuligheter til ungdommene: «Det er slik vi jobber på Forandringshusene, vi er alltid på jakt etter muligheter. Alltid».

5.4.3 Livssynsåpent mangfold

Informantene understreker at Forandringshusenes tilbud er livssynsåpent. De har ikke forkynnelse eller trosopplæring selv om KFUK-KFUM er en kristen organisasjon, og de tilbyr ikke spesifikt kristne arrangementer. Informant E forteller at Forandringshusene deler KFUK-KFUMs verdigrunnlag, men at de har valgt å være livssynsåpne for å kunne jobbe inn mot en målgruppe preget av stort kulturelt og religiøst mangfold. Husene holder ofte til i områder mye mangfold, men også levekårsutfordringer, og for å trekke til seg ungdom med mange ulike bakgrunner ønsker de å tilrettelegge for at ungdommene erfarer at Forandringshuset reelt er for alle uavhengig av religion, etnisitet, språk, kjønn og seksualitet. Informant G fremhever at de bevisst knytter til seg ansatte og frivillige som ungdommene kan kjenne seg igjen, som speiler det kulturelle, religiøse og språklige mangfoldet i ungdomsgruppa, «vi

kaller det credible messengers». Både informant G og E opplever at mangfold blant de voksne på huset er en viktig faktor for å lykkes, «det kan være litt fremmed å gå på en aktivitet der ingen ser ut som dem». Informant E sier både ungdommer, frivillige og foreldre noen ganger stiller spørsmålstegn ved om Forandringshusene er reelt livssynsåpne, siden KFUK-KFUM er en kristen organisasjon, og at de da må en ta en samtale og forklare mer i dybden hvordan de jobber. Informant F tror også det er enklere for Forandringshusene enn for kirken å etablere samarbeid med andre frivillige og kommunale aktører nettopp fordi de er livssynsåpne og «har like mye humanistiske som kristne verdier».

5.4.4 Brukermedvirkning

Ifølge informantene er brukermedvirkning en del av fundamentet i Forandringshusene. Forandringshuset kalles nettopp Forandringshuset, fordi innholdet og aktivitetene hele tiden endrer seg ut ifra hva ungdommene vil ha. Det er deltakerne som bestemmer aktiviteter og tilbud i de ulike husene. Informanten sier dette bidrar til å gi ungdommene eierskap, noe som igjen lærer dem å ta ansvar og bygger tillit mellom de voksne og ungdommene. Målet er at ungdommene skal oppleve å bli sett og tatt på alvor, at de skal bli trygge på hvem de er og på at de er bra nok. «Vi skal ikke hindre, vi skal ikke forandre noe ved dem, vi skal bare forandre huset uti fra det vi ser».

5.5 Hindringer i Forandringshusene

5.5.1 Uforutsigbar tildeling av midler

Informant E, som er ansatt på nasjonalt nivå, forteller at en stor del av budsjettet til Forandringshusene kommer fra BUFdirs tilskuddsordning for inkludering av barn og unge. Man kan få tildelt midler for en periode på ett år, eller tre år. I 2022 fikk Forandringshusene for første gang tildelt midler for tre år sammenhengende, og informantene opplevde dette som en stor lettelse. Informant G og H forteller om mye stress knyttet til søking og rapportering på midler, og ikke minst venting utover vårsemesteret på om man får tildelt midler for nåværende år.

Alle ungdommene er spente på om vi får midler, får vi noe til sommeren? Og det er vanskelig å vite – skal jeg planlegge, eller skal jeg vente, for de kan jo kutte halve budsjettet. Eller kanskje vi ikke får noe i det hele tatt. (Informant G)

Informant H forteller at det også gir en viss usikkerhet i forhold til stillinger og ansatte, man vet ikke om man vil få penger til å fortsette driften av Forandringshuset, og dette oppleves til tider krevende.

5.5.2 Varierende samarbeid med Den norske kirke

Informant E sier de fleste Forandringshusene har en form for samarbeid med sin lokale menighet i Dnk, ofte ved at de etablerer Forandringshuset i en del av kirkebygget eller i menighetshuset. Noen steder har de også samarbeid om aktiviteter eller tilbud. Informant H forteller at deres Forandringshus har inngått en samarbeidsavtale med den lokale menigheten om språkpraksis og arbeidstrening for voksne. Diakonen er delvis ansatt i menigheten og delvis ansatt på Forandringshuset og har særlig ansvar for å rekruttere til og følge opp språkpraksisen og arbeidstreningen i samarbeid med NAV. Dette samarbeidet har gradvis vokst fram gjennom flere år, men startet med at Forandringshuset fikk lokaler i kirkebygget. Informant F sier deres kontakt med Dnk stort sett har dreid seg om praktiske forhold knyttet til bygget, de har fått etablere sitt Forandringshus i et menighetshus, men påpeker at de hadde mer samarbeid før pandemien, og at det kan hende det vil tas opp igjen. Samtidig påpeker informant F at et samarbeid med kirken må ha en klar hensikt, og at det må vurderes om det vil oppleves fremmedgjørende for enkelte ungdommer dersom det plutselig skal være en prest eller diakon til stede. «Vi møter mange som ikke har en så god forståelse for hva kirka er, eller kanskje ikke vil ha noe med det å gjøre». Informant G har opplevd at det kan være utfordrende å samarbeide med Dnk rundt ungdommer som ikke er konfirmanter og ikke ønsker trosopplæring, men som har en annen kulturell og religiøs bakgrunn. Vedkommende stiller spørsmålstegn ved hvor livssynsåpen kirken egentlig er når den inviterer til livssynsåpent samarbeid, og på om de klarer å skille ordentlig mellom kristne arenaer og arrangementer, og livssynsåpne arenaer. Det oppleves ikke alltid trygt å ta med ungdommene til kirken, selv om menigheten sier det er åpent for alle, så opplever ikke informanten alltid at det livssynsåpne respekteres. Informanten opplever det også utfordrende å invitere til en setting som har så lite mangfold både i etnisitet, kultur og

religiøs bakgrunn. «Det er ikke mye mangfold i kirken. (...) Hvordan kan menighetene gjøre oss sikre på at (...) når de sier det er åpent for alle, så er det litt sånn på tvers av bakgrunn, religion og språk». Samtidig forteller informant G at hen har opplevd godt samarbeid med enkelte ansatte og frivillige i Dnk, men at det ofte blir personavhengig om samarbeidet fungerer eller ikke, ut ifra om de forstår rammene og verdiene Forandringshusene er forpliktet på.

6 Drøfting

I denne drøftingen tar jeg utgangspunkt i de to hovedtemaene i min problemstilling, det vil si ressursene som preger de to aktørenes arbeid med barn og unge fra lavinntektsfamilier, og hindringene. Jeg vil forsøke å la informantenes erfaring med og forståelse av praksisfeltet, og teori og kontekst fra tidligere kapitler, utfordre og belyse hverandre.

6.1 Ressurser i Den norske kirke

6.1.1 Diakonens blikk for lokalsamfunnet

Som tidligere beskrevet i kontekst- og teorikapitlene har Den norske kirke over tid blitt mer opptatt av å være en reell samfunnsaktør. Både som nærværende folkekirke og en positiv, diakonal kraft (Hegstad, 2009; Tønnesen, 2011; Den norske kirke, 2020). Informantene beskriver en diakoni som «ser etter hullene», som aktivt kartlegger mangler og udekkede behov. Samtlige informanter gir eksempler på diakoner som har fanget opp behov i nærområdet det offentlige ikke dekker tilstrekkelig, og som de derfor har tatt initiativ til samarbeid med andre aktører for å bøte på. Noen av disse initiativene kan delvis knyttes til barn- og unge i lavinntektsfamilier, mens andre handler om barn og unge «i sårbare livssituasjoner», eller tradisjonell trosopplæring og ungdomsarbeid. Det er interessant å merke seg at en del av tiltakene som nevnes er mer rettet mot enkeltindividers behov innenfor psykisk helse, identitet og livsmestring enn diakonalt samfunnsarbeid rettet mot større grupper. Informant D er opptatt at diakonien bør få større plass i staben som helhet, og faggruppene bør samarbeide på tvers dersom de ønsker å være «en kirke for folket i det samfunnet vi lever i». Dette samsvarer med tanken bak helhetlig menighetsplan og det

digitale verktøyet «Kirka vår» som menighetene kan ta i bruk utover våren – en felles forståelse, felles strategi, og et mer bevisst forhold til demografien og behovene i lokalsamfunnet. Forhåpentligvis vil det i tråd med informantens ønske bli enklere å stille spørsmålet «Hvem bor i vårt sokn, og hvordan kan vi være kirke for dem?» (Den norske kirke/Kirkemøtet, 2021; Ressursbanken, 2023). Informant B har også forhåpninger til helhetlig menighetsplan og håper det vil forenkle både kartlegging og strategiarbeid. Det blir spennende å se i hvilken grad, og på hvilke måter, det nye verktøyet blir tatt i bruk og om ansatte, menighetsråd og frivillige griper mulighetene helhetlig menighetsplan rommer. Det vil også bli spennende å se om bispedømmene følger opp godt nok i forhold til kursing og inspirasjon, særlig etter valget av nye menighetsråd høsten 2023.

Jeg hadde en forforståelse av at mange menigheter og bispedømmer er for lite opptatte av lavinntekt, særlig i forhold til det stadig økende omfanget av problematikken. Det er derfor interessant at informant D trekker fram at mye godt diakonalt arbeid foregår i det stille, diakoner og frivillige fanger opp barn og unge fra lavinntektsfamilier og sørger for å dekke behovene deres litt diskret, og uten å rapportere på det. En slik måte å jobbe på er helt i tråd med det barn og unge selv oppgir at de ønsker, nemlig hjelp og tilbud som ikke er stigmatiserende for dem selv eller familien (Barne – og familiedepartementet, 2020, s. 167). Det kan også kobles til Hams behovsorienterte dimensjon i Empowering Diakonia som jeg gjorde rede for i punkt 4.4.1. I møte med menneskers behov aktiveres våre verdier og vår solidaritet, vi lar oss berøre og vi handler (Ham, 2014, s. 112-114). Her er det imidlertid viktig å være bevisst på at Ham er opptatt av myndiggjøring og inspirasjon, vår handling kan derfor ikke begrenses til brannslukking i øyeblikket, det er viktig å også handle i forhold til strukturene og forholdene som skaper og opprettholder fattigdommen. Man kan undres på om det derfor hadde vært lurt å rapportere til fellesrådsadministrasjonen og bispedømmekontorene om særlige tiltak i møte med barn og unge fra lavinntektsfamilier, både for å synliggjøre omfanget av lavinntektsproblematikk internt i menigheten og oppover i kirkebyråkratiet, men også for å kunne dokumentere behovene overfor kommunale eller statlige samarbeidspartnere.

Det kan også argumenteres for og imot en slik stillferdig inngripen ut ifra Ulla Schmidts perspektiver på fattigdom og verdighetsbegrepet. Hun påpeker at menneskets verdi først og fremst knyttes til våre evne til relasjon og tilhørighet, ikke vår autonomi og selvforsørgelsesevne. Her er kirken i en unik posisjon til å fremme barn og unges opplevelse

av verdighet og betydning uavhengig av familiens økonomi. Evangeliet i ord og handling underbygger i høy grad et relasjonelt menneskeverd (Schmidt, 2021, s. 30). Det kan også være med å motvirke effektene av relativ deprivasjon, sosial eksklusjon og skam (Hansen, 2021, s. 78 og 94). Samtidig understreker Schmidt at man ikke kan bruke det relasjonelle perspektivet som en unnskyldning for å la være å gripe inn, men hevder at å hjelpe mennesker ut av håpløshet nettopp er å ta deres menneskeverd på alvor.

Informant B mener kirken har et potensial for å skape flere gratis lavterskeltilbud, åpne hengesteder for barn og unge som ikke oppleves stigmatiserende, men treffer bredt nok til at «alle» benytter seg av det. Som nettopp skaper fellesskap, tilhørighet og bygger tillit over tid, slik at barn og unge våger å være åpne om livene sine, også i forhold til økonomi. Dette samsvarer med Den norske kirkes strategi for 2022-2029 i forhold til målene om å motvirke utenforskap, finne nye måter å være kirke på, skape gode møteplasser og fellesskap (Den norske kirke, 2021), og også se-bedømme-handle metodikken (Den norske kirke, 2020, s. 9). Informant B fremhever denne metodikken som diakoniens kjerneutfordring og store mulighetsrom, man har frihet og plikt til å kontinuerlig vurdere hvor det brenner mest og tilpasse aktiviteter og tiltak etter de reelle behovene man identifiserer. Informant A gir også eksempler på lokale diakoner som har sett tydelige behov og agert på disse og bemerker: «Jeg tror mange ser, og noen handler». Informant C mener kirken har et ansvar for å bruke sin stemme til å si fra og påpeke urett når velferdsstaten ikke gjør nok for dem som har minst. Her er igjen Plan for diakoni tydelig på at kirken og diakoniens ansvar for å stille seg på de fattiges side, og kjempe for et samfunn hvor alle stiller likt og behandles likt (Den norske kirke, 2020, s.15). Man kan spørre seg hvor ofte kirken bruker stemmen sin i offentligheten på denne måten, og om det er noe diakoner, biskopene og prestene kunne blitt flinkere til. Samtidig kan nok kirkens rolle som tradisjonsbærer og folkekirke vanskeliggjøre et for sterkt kirkelig engasjement inn i noe som til dels oppfattes som politiske spørsmål og prioriteringer (Hegstad, 2009; Sirris og Askeland, 2021). Likevel viser informantenes fortellinger at lokale diakoner kontakter offentlig sektor, påpeker behov og mangler og får i gang samarbeid som gagnar lavinntektsfamilier. På den måten bruker de sin stemme og rolle som «go-between» og brobygger til å påvirke, utfordre og minne velferdsstaten på dens forpliktelser (Jordheim, 2014, 196-199; LVF, 2009, s. 46). FNs bærekraftsmål bidrar også til en felles plattform og felles mål mellom kirken og offentlig

sektor, og trekkes fram av tre informanter som viktige i samarbeidet med kommunene rundt fattigdom og utenforskap.

6.1.2 Lav pris og gratis tilbud

Alle informantene forteller om en høy bevissthet i kirken på at kirkelige handlinger, trosopplæringstiltak og kulturarrangementer skal være gratis, eller ha lavest mulig pris. Kostnad skal ikke være en barriere for deltakelse og man samarbeider lokalt med både frivillige og kommunale aktører om lån av utstyr, støtteordninger i forbindelse med konfirmasjon og et fokus på mer nøkterne feiringer av livsriter som tilbud om drop-in dåp og drop-in vielser. Sentralt er Den norske kirke tilknyttet NDFU og ALLEMED og har gjennom dette også signert Fritidserklæringen (se punkt 2.2.4.1), og menighetene lokalt har fått informasjon om dette og blitt oppfordret til å benytte seg av mulighetene dette gir i forhold til støtteordninger, samarbeid med kommunene etc. Dette er i tråd med diakoniplanens mål om inkluderende fellesskap og avgjort en ressurs i forhold til barn og unge fra lavinntektsfamilier, men det omfatter kun det tradisjonelle menighetsarbeidet, og tar ikke inn over seg eventuelle behov som finnes blant de som bor i soknet, men ikke går i kirken. Tall fra SSB viser at andelen barn med innvandrerbakgrunn i lavinntektsfamilier har økt fra nesten 4 av 10 i 2006 til rundt 6 av 10 i 2021 (Fløtten & Nielsen, 2020; Normann & Epland, 2023). Barn og unge fra familier med annen religiøs eller konfesjonell bakgrunn vil ha behov for gratis lavterskeltilbud som er livssyns åpne eller i alle fall ikke forutsetter medlemskap i Den norske kirke dersom kirken skal kunne bidra positivt inn i deres liv.

Etter at jeg gjennomførte intervjuene til denne oppgaven, mottok kirken 4 millioner til diakonale tiltak for økonomisk vanskeligstilte i desember 2022. Disse midlene ble igjen fordelt på menigheter over hele landet og brukt til blant annet utdeling av mat, leker og til åpne arrangementer i julen. Kirkerådet rapporterer et økt antall sosiale og diakonale tilbud i kirken i 2022, og forklarer økningen som en respons på større økonomiske vanskeligheter i befolkningen, og flyktingestrømmen fra Ukraina (Regjeringen, 2022; Den norske kirke, 2023). Den norske kirke og Matsentralen Norge inngikk også en overordnet samarbeidsavtale for de neste tre årene i februar i år (Den norske kirke/Ressursbanken, 2023). Jeg fikk ikke spurt informantene om hva de tenker om mulighetene disse to hendelsene skaper, men det er grunn til å tro at flere menigheter gjennom «julehjelpen» har fått øynene opp for lokale behov og begynt å respondere på disse. Det er også rimelige å

anta at flere vil benytte samarbeidsavtalen til å starte matutdeling på egenhånd eller med andre aktører lokalt.

6.1.3. Samhandling og samarbeid

Informantene på bispedømmenivå trekker fram kirkens fokus på samarbeid med offentlige og frivillige aktører som viktig, og viser til både formalisert og løse former for samarbeid på lokalt nivå. Informant D opplever at kommunene er positive til samarbeid og i større grad enn tidligere ser at kommunal og frivillig sektor trenger hverandre. Dette samsvarer med KS' og OECDs vekt på samskaping, sosial innovasjon og bedre tverrfaglig samarbeid for å løse vår tids og fremtidens velferdsutfordringer, og kan også tyde på at kommunene kjenner på en økt forventning både internt og eksternt om at de *bør* samarbeide (Willumsen, Ødegård & Sirnes, 2020, s. 22; Willumsen & Ødegård, 2020). Informant B fremhever bispevisitaser som gode innsteg til økt samarbeid på tvers fordi en visitas alltid innebærer møter mellom biskopen og kommunale ledere. Informanten opplever også at forespørsler fra biskopens kontor generelt åpner dører og spør seg om dette er noe bispedømmet bør bli bedre på å utnytte taktisk for å hjelpe menighetene. En slik strategi fra bispedømmenes side kunne styrket lokale diakoners rolle som brobyggere og «go-betweens», særlig hvis biskopen eller diakonirådgiverne på forhånd spurte diakonene om hva de ønsker samarbeid rundt og inviterte dem med inn i møtene med kommunen. Et tydelig diakonalt engasjement fra biskopene kunne også bidra til å styrke offentlig sektors inntrykk av diakonien som en essensiell del av kirkens vesen. Plan for diakoni oppfordrer dessuten til å kartlegge hvem som har ressurser til hva, og hvilke relasjoner og nettverk man kan spille på lokalt (Den norske kirke, 2020, s. 11), og min opplevelse var at samtlige informanter på bispedømmenivå var svært bevisste på dette. De fremhevet betydningen av komplementerende, ikke konkurrerende tilbud, og at lokale aktører alltid bør tenke strategisk i forhold til hvem som er best egnet til å påta seg ulike oppgaver.

Verdien av godt samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor understøttes av forskningen rundt sammenbindende, brobyggende og lenkende sosial kapital. Høy grad av tillit, solidaritet og vilje til felles innsats i et samfunn har vist seg å gi positive utslag både i forhold til økonomi, folkehelse og lav kriminalitet (Ødegård et al., 2014, s. 37-42). Dersom kirken skal ta *conviviality*-perspektivet og Hams *Empowering Diakonia*-modell på alvor er det derimot viktig å ikke kun være opptatt av den sammenbindende og brobyggende kapitalen,

men aktivt legge til rette for møteplasser og arenaer som skaper lenkende kapital, som gir mennesker som ikke blir hørt eller ser noe poeng i å uttale seg en reell sjanse til å heve stemmen. Både ved å invitere dem inn på kirkens arenaer og oppmuntre til brukermedvirkning der, men også ved å oppmuntre, støtte og samarbeide rundt andre samfunnsarenaer som fremmer brukermedvirkning og likeverdighet, for eksempel kommunetorg, frivillighetsentralene, idretten, grasrotnivået i politikken, etc. (Ham, 2014, s. 112-114; Addy, 2019; Ødegård et al., 2014, s. 44).

6.1.4 Egne midler

Det er en opplagt ressurs at Kirkerådet lyser ut nasjonale prosjektmidler til diakoni en gang i året, og at bispedømmene sitter på strategiske midler. Det er også fint at utlysningene bevisst er konstruert åpent nok til at flest mulig menigheter kan søke. Som jeg vil drøfte nærmere under punkt 6.2.2 er disse midlene derimot langt fra nok til å dekke de fleste menigheters behov, og det er også langt fra alle diakoner som har kapasitet og rom i stillingene sine til å søke på midlene.

6.2 Hindringer i Den norske kirke

6.2.1 Organisasjon og struktur

Kirkens organisasjon og struktur med to arbeidsgiverlinjer, sterk lokal selvråderett bortsett fra i lærespørsmål og det faktum at en del menigheter ikke har diakon i det hele tatt, fremheves av informantene som en hindringer for diakonalt arbeid rettet mot lavinntektsfamilier.

Informantene mener vekten på lokal selvbestemmelse stort sett er en styrke, men sier at det kan gjøre det utfordrende å få til større breddesatsninger. Informant C er opptatt av at kirkens viktigste nivå er menighetsnivået, men påpeker at lokale ansatte og frivillige kan løfte utfordringer som gjelder større områder opp til prostnivå eller bispedømmene ved behov. Dette er i tråd med tanken om kirkens stedbundethet og territorialmenigheten (Sirris og Askeland, 2021, s. 38-43; Hegstad, 2009), og også soknets fortsatte særstilling i § 11 av den nye trossamfunnsloven etter avviklingen av statskirken (Trossamfunnsloven, 2020).

Som beskrevet i kapittel 3.5 kan kirkens organisatoriske utfordringer langt på vei sees som et resultat av ambisjonen om å være alt for alle. Den er både trosfellesskap, folkekirke, kulturformidler, institusjon, organisasjon, ja, til dels overlappende organisasjoner på en og samme tid (Sirris og Askeland, 2021; Hegstad, 2009; Fretheim, 2014). Informant D opplever dette som utfordrende, og påpeker dessuten at det sjelden er tid og rom til å sette seg ned å tenke langsiktig strategi fordi aktivitetsnivået blant ansatte og frivillige er så høyt. Hen påpeker at menighetsrådene som skal holde i de lange linjene også er på valg og delvis eller helt byttes ut hvert fjerde år, og at det lett kan føre til at menigheten setter seg fast i vante spor. Dette samsvarer med funnene til Harris og Beckford som viser at kultur, struktur og aktiviteter ofte blir mål i seg selv i religiøse organisasjoner og at dette bidrar til å hindre fornyelse og utvikling. Det sterke engasjementet knyttet til tro og verdier påvirker også beslutninger og strategiske prosesser, og kan lett skape konflikt mellom ulike grupperinger i menighetene. Det sier seg selv at det kan være krevende å få til større breddesatsinger i et bispedømme eller nasjonalt når det er vrient for en enkelt menighet å enes om hva kirken skal være og gjøre lokalt. Informant D forteller at bispedømmene forsøker å ivareta de lange strategiske linjene de får fra Kirkerådet, men at de samtidig ikke har beordringsmyndighet, alt de kan gjøre er å oppmuntre og foreslå. Flere informanter sier også at de legger bånd på seg fordi menighetene ikke ønsker mer «mas» fra bispedømmene og nasjonalt nivå enn de allerede får. Samtidig er rådgiverne både nasjonalt og regionalt avhengige av kontinuerlige tilbakemeldinger og innspill til strategier fra praksisfeltet, og forteller at ideelt sett burde de ulike beslutningsnivåene i kirken støtte og veilede hverandre. Informanten fra Kirkerådet åpner også for at det nasjonale nivået kan ha betydning for felles satsningsområder til tross for stor lokal frihet, og påpeker at for eksempel klimasatsingen i Dnk ikke har kommet av seg selv, men er et resultat av både grasrotengasjement og sterkt fokus på nasjonalt nivå. Hen viser også til ALLEMED som den største satsingen Dnk har gjort innenfor lavinntektsproblematikken, et annet initiativ som har ble satset på og informert om fra nasjonalt nivå og videre utover til bispedømmene og menighetene. Det fremstår altså som fullt mulig for Kirkerådet og Kirkemøtet å promotere saker de finner verdige, men primært dersom de opplever å ha ryggdekning for det på grasrotnivå. Det bør virke inspirerende for diakoner som ønsker satsning på felt de tenker angår Dnk som helhet. Kanskje kan diakoner også bli flinkere til å benytte mulighetene kirkedemokratiet tilbyr i forhold til innflytelse og dagsorden, og velge å stille til valg til bispedømmerådene og Kirkemøtet?

Informant A påpeker at det også kan være vanskelig for nyansatte diakoner å skaffe seg rom til å ta grep og få oversikt over de diakonale utfordringene i soknet fordi menighetsråd og fellesråd har fullpakket stillingen med det de anser som viktig før vedkommende engang har tiltrådt. I tillegg mener informanten det er et strukturelt problem at en del menigheter ikke har diakon i det hele tatt, og dermed ingen fagansatt til å lede det diakonale arbeidet. Dette er et interessant poeng, og man kan undres på om det ikke er på tide å styrke diakoniens status og betydning innad i Dnk ytterligere. Når medlemstallene synker og stadig færre benytter seg av kirken til dåp, konfirmasjon og vielser kan det hende kirken hadde styrket sin plass i folks liv ved å i enda større grad tilby diakonale tjenester som samtaler, sorggrupper, matutdeling ved behov, eller gratis lavterskeltilbud med sosialt fellesskap og aktiviteter. Ikke fordi gudstjenester og kirkelige handlinger ikke er viktige, men fordi diakonien evner å formidle evangeliet, Guds kjærlighet og fremtidshåp med andre og utfyllende verktøy. Det er en positiv utvikling at det har blitt opprettet over 60 nye diakonstillinger de siste årene og at det også har kommet en stipendordning hvor diakonimedarbeidere kan få støtte til å kvalifisere seg som diakoner (Den norske kirke/Kirkerådet, 2021, s. 34; Den norske kirke/Kirkerådet, 2022, s. 24-26), det tyder på at Den norske kirke allerede har en økende bevissthet rundt diakoniens betydning og mulighetsrom. Likevel er fortsatt rundt 40 prosent at norske menigheter uten diakon eller diakonimedarbeider.

6.2.2 Midler og ressurser

At mange menigheter ikke har diakonalt ansatte, vil antakelig også påvirke hvor mye midler de har til diakonale tiltak. Svært mange diakoner må nemlig bruke tid på å søke midler, ifølge informantene. Samtlige rådgivere forteller at det ikke finnes driftsmidler til diakonalt arbeid verken på bispedømmenivå eller på nasjonalt nivå, og menigheter opplever også at det stadige kuttes i driftsmidlene de får fra stat og kommune. Dette tvinger diakonene til å bruke mye tid på å søke eksterne prosjektmidler fra stat, kommune eller stiftelser, hvilket oppleves krevende i en allerede hektisk hverdag. Det kreves også kompetanse og ressurser for å skrive en god søknad, og informant B forteller at dette fører til en slitenhet på å både etablere og spisse nye prosjekter, og deretter søke midler for å kunne drive prosjektet ett år før man må søke på nytt og ikke kan vite om man vil få finansiering videre. Har man ikke kapasitet i stillingen sin til å jobbe fram en god søknad, risikerer man å ikke få midler til prosjektet man

ser menigheten eller lokalsamfunnet trenger. Eller man mottar midler, men har ikke ansatte eller frivillige nok til å drifte tiltaket, og må derfor enten droppe prosjektet eller vurdere å inngå samarbeid med andre aktører i området. Et slikt samarbeid vil i mange i mange tilfeller være positivt for alle involverte, men både samarbeid og eksterne midler kan ifølge informant A også komme med vilkår og betingelser kirken og diakonen opplever begrensende. Et samarbeid med kommunale eller statlige instanser kan for eksempel innebære krav om livssynsåpenhet, hvilket kan fungere godt i møte med noen målgrupper, men ikke nødvendigvis alle. Det kan også utløse strid innad i menigheten om hva kirkens primære oppdrag er og skal være. Også samarbeid med frivillige organisasjoner kan bety at diakonen får mindre kontroll over prosjektet og må inngå kompromisser både på innhold og form.

Plan for diakoni oppfordrer til å spørre seg «hvilke relasjoner, nettverk og grupper i lokalsamfunnet kan det spilles på?» og «hvilke materielle og økonomiske ressurser finnes?» (Den norske kirke, 2020, s. 11). Informantene påpeker at det i områder med mange lavinntektsfamilier ofte også er lave medlemstall i Dnk og at dette gjør det ekstra utfordrende å skaffe frivillige. Det igjen gjør det ekstra viktig å kartlegge godt både i forhold til hva som allerede gjøres av andre aktører, hva det er mulig å inngå samarbeid rundt, og hva diakonen og menigheten realistisk sett har ressurser og krefter til å følge opp. Sosial innovasjon, samskaping og bedre tverrsektorielt samarbeid løftes fram som løsninger på utfordringene velferdsstaten står overfor, og både By- og levekårsutvalgets utredning om fattigdomsutviklingen i enkelte byområder og KS' Utenforregnskap (NOU 2020:16; KS, 2019) kan være nyttig redskap for diakoner som ønsker å utfordre kommunen eller bydelen sin til å bevilge penger til diakonale prosjekter eller inngå samarbeid. Forskningen viser at forebygging er mye billigere enn reparasjon, og at komplekse utfordringer trenger kompensierende og preventive tiltak over lang tid for å sikre barn og unge like muligheter i voksenlivet. Både Dnk og offentlige og frivillige aktører har alt å vinne på å inngå samarbeid og fordele midler og ressurser på en måte som makser uttellingen for målgruppen man ønsker å hjelpe. Samtidig er det viktig for diakonene å være bevisste på hva man kan inngå kompromisser rundt og samtidig beholde sin identitet som kirkelig ansatte, og hva man eventuelt ikke ønsker å strekke seg på.

6.2.3 Bevissthet og kunnskapsnivå

Hams modell for *Empowering Diakonia* som jeg har beskrevet under punkt 3.2.1 har fem ulike dimensjoner, den visjonære, den normative, den behovsorienterte, den kontekstuelle og den transformative (Ham, 2014, s. 112-114). Ut ifra virkeligheten informantene mine beskriver er Dnk på ballen i forhold til både den normative og den behovsorienterte dimensjonen, men trenger å utfordres på og jobbe videre med den visjonære, den kontekstuelle og den transformative dimensjonen. Samtlige informanter påpeker et behov for kompetanseheving og større bevisstgjøring i forhold til grupper som rammes, eller er i risiko for å rammes, av utenforskap. Planer og strategier snakker om å «motvirke utenforskap og utforske nye måter å være kirke på», «se-bedømme-handle» og «kamp for rettferdighet» (Den norske kirke, 2020; Den norske kirke, 2021), men det som reelt skjer ute i menighetene reflekterer ikke nødvendigvis fullt ut dette. Frigjøringsteologien og Sobrinos tanke om Gudsriket som skal bryte frem i menneskers virkelighet her og nå (Bakkevig og Kristiansen, 2018, s. 62; Tønnessen, 2011, s. 16), har slått inn i kirkens språk og dokumenter, men kanskje ikke like mye i kirkens praktiske diakonale hverdag, i alle fall ikke som lokalsamfunnsarbeid. Begrepet «kamp for rettferdighet» er en sterk formulering, den inviterer til aktiv handling og utestemme. LVF og conviviality-bevegelsen oppfordrer kirken til å jobbe aktivt for politisk endring (LVF, 2013, s. 21), og Oslo bispedømme har som mål å «være modige, troverdige og relevante i den offentlige samtalen» (Den norske kirke/Oslo bispedømme, 2022, s. 9). Ham uttrykker at *Empowering Diakonia*-modellen ikke bare skal myndiggjøre og styrke dem diakonien tjener, men også tydeliggjøre, styrke og myndiggjøre selve diakonien. Det er i lys av dette verdt å diskutere om Dnk og diakonifeltet hadde vært tjent med å fremstå nettopp modigere, myndigere og tydeligere på verdier, fagkunnskap og samfunnsengasjement enn det tilfellet er i dag.

Informant D understreker at å være en kirke som motvirker utenforskap «krever mye av oss, på alle nivåer og over alt, men ja, det er det vi skal være». Hen opplever at fattigdom som tema fortsatt er litt tabubelagt, og at den vanlige mannen i gata ikke alltid har kunnskap eller overskudd nok til å engasjere seg. Og at noen kirkegjengere også tenker at kirken skal forkynne, og at NAV får ta seg av folks problemer, men at dette er holdninger det må jobbes beslutsomt med å gi et motsvar til gjennom å fokusere på og fremheve evangeliet i handling. Her kan også både prester og diakoner minne gudstjenestefellesskapet på *via caritas* og den første kristne kirkes helhetlige tilnærming til menneskets fysiske og åndelige

behov, samt gode handlinger og nestekjærlighet som Guds fortsatte skapelse i verden (Hansson, 2008, s. 30; Blennberger, 2008, s. 90).

Flere av informantene mener bispedømmene bør bli flinkere til å veilede og kurse menighetsråd og staver på kartlegging og «se-fasen», skape en bevisstgjøring på hvilke behov som finnes i lokalsamfunnet, og også kartlegge mulige samarbeidspartnere og allerede eksisterende tilbud. Informant B opplever at menighetene ofte altfor raskt vil få noe gjort og setter i gang masse tiltak, uten å ha kartlagt grundig nok. Her kan man håpe at slik jeg også påpekte under punkt 6.1.1, at innføringen av helhetlig menighetsplan og Kirka vår-verktøyet vil utgjøre en positiv forskjell, særlig fordi Kirkemøtet forutsatte i sitt vedtak at Kirkerådet og bispedømmene følger opp med nettopp veiledning og kursing når menighetene skal ta verktøyet i bruk (Den norske kirke/Kirkemøtet, 2021).

Som dokumentert tidligere i oppgaven er Dnk stedbundet og territorial, den finnes i hver by og bygd, ofte sentralt plassert med store lokaler (Sirris og Askeland, 2021, s. 38-43). Vi befinner oss også i en dyrtid hvor en stadig større andel av befolkningen sliter økonomisk, og velferdsstaten er under press (Fløtten, Frisell & Hansen, 2023; Willumsen, Ødegård & Sirnes, 2020, s. 22). Som informant B nevner under punkt 6.1.1 har kirken ut ifra dette et stort potensial for å skape åpne, trygge hengeplasser for barn og ungdom som ikke koster noe, og samtidig ikke oppleves stigmatiserende. Og om det ikke er behov for hengesteder i alle menigheter, så trengs det kanskje matutdeling i samarbeid med Matsentralen, samlingspunkter med lave priser for minstepensjonister eller gratis familiemiddag for aleneforeldre? Både conviviality-begrepet og se-bedømme-handle forutsetter kontinuerlig kartlegging, evaluering av eksisterende tiltak og ikke minst aktiv medvirkning og involvering fra de som skal bruke tjenestene. Her kan det se ut til at Dnk har et visst forbedringspotensial.

6.3 Ressurser i Forandringshusene

6.3.1 Spisset, målrettet tilbud

Først hvem, så hva. Dette fremstilles som hjørnesteinen i alt Forandringshusene driver med. Både informantene og tidligere generalsekretær i KFUK-KFUM Øystein Magelssen (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021) understreker betydningen av grundige forundersøkelser og kartlegging før de velger å etablere seg i et område. De skal både vite

hva målgruppens behov er og hva de selv kan sikre av ressurser, samarbeidspartnere og kompetanse før de starter et hus. Dette er helt i tråd med se-bedømme-handle og også conviviality-metodikken. KFUK-KFUM starter ikke bare Forandringshus *for* ungdommer, men i høy grad sammen med dem (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021). De tre hovedlinjene Forandringshusene er strukturert rundt, aktiv fritid og kultur, inkludering og samfunnsengasjement og til slutt utvikling, arbeid og entreprenørskap gir ungdommene rom til å finne fellesskap, utvikle egen identitet og evner og engasjere seg i samfunnet (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021). Det skaper empowerment, og vil i tillegg kunne medvirke som en beskyttende faktor mot negative konsekvenser av å vokse opp i lavinntekt. Informantene forteller at alt de gjør handler om å gi folk en opplevelse av mestring, vekst og overskudd, og at målet på sikt er at de skal greie seg selv. (Ham, 2014; Fløtten & Nielsen, 2020, s. 202). I likhet med åpne, trygge hengeplasser i kirken vil også den relasjonelle styrken og det kristne verdigrunnet i Forandringshusene kunne motvirke effektene av relativ deprivasjon, sosialt stigma og skam (Schmidt, 2010; Hansen, 2021, s. 78 og 94). Forandringshusene er særlig opptatte av å rekruttere de som er i risiko for utenforskap, og ønsker å senke terskler for deltakelse, deriblant økonomi. Derfor er alle aktiviteter gratis. Samtidig skal aktivitetene og tilbudene være så bra at ungdommer oppsøker dem fordi de er best, ikke fordi de er gratis, det skal oppleves som et reelt breddetilbud uten stigmatisering. Informantene forteller at de har merket en økning i lavinntektsproblematikk de siste par årene, og det også er en del usynlig fattigdom blant ungdommene og familiene som deltar hos dem. Dette samsvarer med rapportene fra det siste året om dyrtid, markert nedgang i økonomisk trygghet og økt matfattigdom, og også forskingen som viser at en del familier sliter med usynlig fattigdom på grunn av knusende gjeld (Pope & Kempson, 2022; Fløtten, Frisell & Hansen, 2023; Kirkens Bymisjon, 2019).

6.3.2 Radikale på samarbeid

Forandringshusene mener de har alt å vinne på å jobbe sammen med andre aktører så lenge de deler mål, verdier og brukergruppe. Samarbeid gir økt kompetanse, økt tilgang på ressurser og midler, økt troverdighet og gode kontakter (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 06:45). I tillegg gir det et best mulig tilbud til ungdommene, fordi man utnytter felles ressurser og kompetanse. Forandringshusene fungerer også som brobyggere mellom KFUK-KFUMs verdier og Schmidts relasjonelle menneskesyn, og storsamfunnet (Kirkerådet og

Norges KFUK-KFUM, 2021; Schmidt, 2010). Man kan også argumentere for at de fremmer både sammenbindende og brobyggende kapital, i tillegg til å skape lenkende kapital gjennom utstrakt ledertrening og brukervedvirkning (Ødegård et al., 2014, s. 40). Det er oppmuntrende å se at Forandringshusene etablerer seg nettopp i den type områder som beskrives med bekymring av By- og levekårsutvalget, områder hvor barn og unge mangler gode steder å være, hvor det offentlige tjenestetilbudet ikke har ressurser til å møte behovene og hvor det er svak infrastruktur for formelle nettverk og deltakelse (Brattbakk, Ødegård og Aarland, 2021, s. 7).

6.3.3 Livssynsåpent mangfold

KFUK-KFUM måtte for noen år tilbake erkjenne at de kun nådde et smalt utvalg av sin potensielle målgruppe. Dette førte til utarbeidelsen av en ny langtidsstrategi og valget om å gå i en mer livssynsåpen, diakonal retning (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021, 13:00). KFUK-KFUM har jobbet fram et avklart forhold til livssynsåpne tiltak og arenaer innad i organisasjonen, de har fortsatt mye tradisjonelt kristent barne- og ungdomsarbeid, men de har også tiltak som er strengt livssynsåpne som Forandringshusene. Organisasjonen fremhever viktigheten av å være ærlig og tydelig på hvilke type arrangementer og fellesskap ungdommene inviteres til, det skal framgå klart om tilbudet er kristent eller livssynsåpent. Både medarbeidere og deltakere skal også erfare at «respekten for mangfold og for ulik tro og livssyn er reell» (KFUK-KFUM, u.å.). Informantene forteller at Forandringshusene opererer med KFUK-KFUMs verdigrunnlag, men jobber livssynsåpent for å kunne møte behovene til barn og unge i områder med stort kulturelt og religiøst mangfold. Her kan man ane en skapelsesteologisk begrunnet diakoni, menneskeverdet gitt i skapelsen utfordrer og forplikter til praktisk nestekjærlighet, til å se og anerkjenne Guds bilde i vår neste uavhengig av etnisitet og religion (Den norske kirke, 2020, s. 5). Forandringshusene knytter også bevisst til seg ansatte og frivillige som speiler mangfoldet i brukergruppen, og det er interessant at de fremhever dette som en viktig faktor for å lykkes. Dette er i tråd med Fritidserklæringen, som igjen bygger på FNs konvensjon om barns rettigheter og slår fast alle barn skal få delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet uavhengig av «kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering, funksjonsevne, bosted og foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon» (Regjeringen, 2022, s. 2). Det er også i samsvar med grunnprinsippene bak det livssynsåpne

samfunn om åpenhet og likebehandling, og den nye trossamfunnsloven (Stålsett, 2021; Trossamfunnsloven, 2020).

6.3.4 Brukermedvirkning

Alltid i forandring og ungt ansvar, voksent nærvær, er to viktige prinsipper i

Forandringshusenes arbeidsmetodikk (Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM, 2021).

Informantene understreker at Forandringshusene lar ungdommene kontinuerlig endre og påvirke husene, de unge former innholdet, samtidig som programmene og aktivitetene får forme dem. Alt informantene forteller tyder på at Forandringshusene gjennomføres av empowerment som prinsipp og metode. På sitt beste vil de kanskje kunne speile seg i Hams visjonære og transformative dimensjon – de ser for seg og jobber aktivt for en bedre morgendag, og de lar seg transformere og bevege ut ifra, og sammen med målgruppen.

6.4 Hindringer i Forandringshusene

6.4.1 Uforutsigbar tildeling av midler

I likhet med mange diakoner i Dnk formidler de ansatte i Forandringshusene en opplevelse av slitasje i forhold til å søke, rapportere på midler og i tillegg måtte leve med stor uforutsigbarhet knyttet til hvor mye man vil til slutt vil få tildelt. Som frivillig organisasjon er det begrenset hvor mye man kan endre på disse vilkårene, men det hadde vært interessant å se om en utvidet samarbeidsavtale mellom Dnk og Forandringshusene kunne avlastet begge parter noe i forhold til tilgang på midler fra flere kilder og også en samlet større andel ansatte og frivillige (Agedal, et al., 2014).

6.4.2 Varierende samarbeid med Den norske kirke

Informantene i Forandringshusene har blandet erfaring knyttet til samarbeid med Dnk. Et av husene viser til et vellykket og omfattende samarbeid med en lokal menighet og diakonen der gjennom mange år, mens andre hus i liten grad samarbeider om annet enn bruk av lokaler. Det er interessant at en av informantene spesifikt oppgir manglende kulturelt og etnisk mangfold som en årsak til at vedkommende kvier seg for å samarbeid og felles arrangementer med den lokale kirken. Vedkommende har også til tider erfart at kirken har

sagt arrangementer skal være livssynsåpne, men så har det i praksis vist seg å ikke være det likevel, og at det da oppleves utrygt å skulle samarbeide og invitere med seg ungdommer og ansatte med annen religiøs tilhørighet til kirken. Dette problematiserer både kirkens lave bevissthet rundt betydningen av menigheter som er i stand til å inkludere og speile en mer mangfoldig befolkning, men også at det kan være viktig å avklare sentralt og få inn i kirkens samtaler og dokumenter hvordan ansatte og frivillige skal forholde seg til livssynsåpne arenaer. Her har KFUK-KFUM vært igjennom en grundig prosess og utarbeidet en ideologisk veileder (KFUK-KFUM. (u.å.). Det kan hende tiden er kommet for at Dnk også tar en større diskusjon rundt disse temaene, og det er i den forbindelse oppmuntrende at Dnks strategi for 2022-2029 har som mål å «utforske nye måter å være kirke på» og å «skape en mangfoldig, rekrutterende og inkluderende arbeidsplass og frivillighetsarena» (Den norske kirke, 2021).

7 Konklusjon

Jeg har i denne oppgaven forsøkt å kartlegge ressurser og hindringer som preger Den norske kirkes og Forandringshusenes diakonale arbeid rettet mot barn og unge fra lavinntektsfamilier. Fremgangsmåten jeg har benyttet er å gjennomføre kvalitative, semistrukturerte intervjuer med to grupper informanter, fire ansatte på nasjonalt plan og bispedømmeplan i Den norske kirke, og fire ansatte på nasjonalt og lokalt plan i KFUK-KFUMs Forandringshus. Transkripsjonene fra disse åtte intervjuene utgjør datagrunnlaget jeg deretter har belyst og drøftet ut ifra teoretiske perspektiver hentet fra diakonifeltet, ekklesiologi og organisasjonssosiologi, og også samfunnsrelatert kontekst. Et datagrunnlag med åtte informanter er lite, og funnene kan derfor ikke uten videre overføres til andre sammenhenger. Men jeg opplever det likevel som sannsynlig at virkeligheten informantene mine beskriver er gjenkjennelig for andre som jobber med liknende problemstillinger, og at de peker på tendenser og funn som er interessante og kan brukes til videre refleksjon både innad i Dnk, KFUK-KFUM og i diakonifeltet ellers.

Både kirken og Forandringshusene besitter viktige ressurser i møte med barn og unge fra lavinntektsfamilier. Men det finnes også hindringer hos begge aktører som jeg håper både aktørene selv, og andre i diakonifeltet vil drøfte nærmere.

Innføringen av helhetlig menighetsplan og det digitale verktøyet «Kirka vår» vil forhåpentligvis bidra til et økt fokus på kirken som lokalsamfunnsaktør, og gjøre det enklere for diakonalt ansatte og frivillige å ta i bruk se-bedømme-handle metodikken i større grad. Her er det avgjørende at Kirkerådet og bispedømmene følger opp forutsetningen i Kirkemøtets vedtak om kursing, veiledning og opplæring slik at verktøyet reelt tas i bruk og kan utgjøre en forskjell (Den norske kirke/Kirkemøtet, 2021). Dette er særlig viktig i forbindelse med valg og innsettelse av nye menighetsråd til høsten.

Det er også spennende og gledelig at Dnk sentralt har inngått en formell samarbeidsavtale med Matsentralen for de neste tre årene (Den norske kirke/Ressursbanken, 2023). Dette, sammen med måten mange lokale diakoner og menigheter kastet seg rundt og gjorde en fantastisk innsats knyttet til ekstrabevilgningene til vanskeligstilte i desember 2022, viser tydelig at mange ser, og flere og flere handler (Den norske kirke, 2023).

Avslutningsvis ville det være interessant å se om en utvidet samarbeidsavtale mellom de Forandringshusene og Dnk i forhold til livssynsåpne arenaer og arrangementer, i tillegg til trosopplæring, (Aagedal, et al., 2014) kunne bidratt til bedre utnyttelse av lokaler, ansatte- og frivilligressurser og midler og også økt kompetanseheving og fornyede perspektiver, særlig i Den norske kirke.

Litteraturliste

Aaberge, R., Mogstad, M., Vestad O. L., & Vestre, A. (2021). *Økonomisk ulikhet I Norge i det 21. århundre*. (Rapporter 2021/33). SSB. https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/okonomisk-ulikhet-i-norge-i-det-21.arhundre/_attachment/inline/46945fe1-533f-45b3-9ef2-cde52936f6fc:eaf3f053ce1e5878a6fb288814b428703665122e/RAPP2021-33.pdf

Aagedal, O., Haakedal, E. & Kinserdal, F. (2014). *Profesjonalisering og frivillighet: Trosopplæringsreformen og samarbeid mellom Den norske kirke og de kristne organisasjonene*. (KIFO-rapport 2014:1). KIFO Stiftelsen Kirkeforskning. https://www.kifo.no/wp-content/uploads/2016/09/Profesjonalisering-og-frivillighet_KIFO-Rapport-2014_1.pdf

Addy, T. (2019). Seeking conviviality: A new core concept for the diaconal church. I S. Dietrich, K. Jørgensen, K. K. Korslien & K. Nordstokke (Red.), *The diaconal church*. Regnum Books International.

ALLEMED. (u.å.). *Om NDFU*. <https://www.allemed.no/om/om-ndfu>

Bakkevig, T. & Kristiansen, T. (2018). *Da Gud skiftet mening. Femti år som forandret kirken*. Cappelen Damm.

Barne – og familiedepartementet. (2020). *Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)*. https://www.regjeringen.no/contentassets/bb45eed3479549719fb14c78eba35bd4/strategi-mot-barnefattigdom_web.pdf

Barstad, A. (2020) *Økonomi, helse og livskvalitet. En analyse av Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2017*. (Rapporter, 2020/29). SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/429442?ts=1740a955568>

Blennerger, E. (2008). Diakoni, etik och ideologi. I Blennerger, E. og Hanson, M. (red.) Diakoni. Tolkning, historik og praktik (s. 89-117). Verbum.

Brattbakk, I. (2021). *Levekårsanalyse for Bydel Stovner. Utvikling i demografi og levekår for Bydel Stovners delbydeler sammenlignet med landet, Oslo og utvalgte norske byområder i perioden 2008/9 – 2018/19*. Arbeidsforskningsinstituttet AFIs FoU-resultat 2021:05. Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo Met. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2759973/AFI_fou_2021_05_Levek%C3%A5rsanalyse_for_Bydel_Stovner.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Brattbakk, I., Ødegård, G. & Aarland, K. (2021). Byområder med levekårsutfordringer. NOU med forslag til å motvirke sosioøkonomisk og etnisk segregering. *Plan*, 53(1), s. 6-13. <https://www-idunn-no.ezproxy.vid.no/doi/10.18261/ISSN1504-3045-2021-01-03>

Cobham, A., Schlögl, L., og Sumner, A. (2016). Inequality and the Tails: the Palma Proposition and Ratio. *Global Policy*, (Volume 7/Issue 1), s. 25-36. <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.vid.no/doi/pdf/10.1111/1758-5899.12320>

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora* (5. utg.). De nasjonale forskningsetiske komiteene. <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora>

Den norske kirke. (2020). *Plan for diakoni*. Den norske kirke. https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/diakoni/plan-for-diakoni_rev2020.pdf

Den norske kirke. (2021). *Strategi for Den norske kirke for 2022-2029*. <https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2022/strategi-for-den-norske-kirke/>

Den norske kirke. (2022). *Om Kirkemøtet*. <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/om-kirkemotet/>

Den norske kirke. (2022). *Om Kirkerådet*. <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/>

Den norske kirke. (2023). *Medlemsstatistikk*. <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/bakgrunn/kirkestatistikk/medlemsstatistikk/>

Den norske kirke. (22. mars, 2023). *Stor økning i sosiale tilbud fra kirken*. <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/stor%20%C3%B8kning%20i%20sosiale%20tilbud%20fra%20kirken/>

Den norske kirke/Kirkemøtet. (2021). *Helhetlig menighetsplan KM 12.2/21*. https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2021/saksdokumenter/km_12_0_21_helhetlig%20menighetsplan.pdf

Den norske kirke/ Kirkerådet. (2013). *Høringsuttalelse til NOU 2013: 1 Det livssyns åpne samfunn*. <https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/krs-horingssvar-pa-nou-2013-1-det-livssynsapne-samfunn.pdf>

Den norske kirke/Kirkerådet. (2019). *Helhetlig menighetsplan KR 31/19*. https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/2019/mars/kr_31_0_19_helhetlig_menighetsplan.pdf

Den norske kirke/Kirkerådet. (2021). *Årsrapport for Den norske kirke 2020*. <https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres->

[kirken/kirkeradet/arsmeldinger/%C3%A5rsrapport%202020%20den%20norske%20kirke.pdf](https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/arsmeldinger/%C3%A5rsrapport%202020%20den%20norske%20kirke.pdf)

Den norske kirke/Kirkerådet. (2022). Årsrapport for Den norske kirke 2021.

<https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/arsmeldinger/%C3%A5rsrapport%20den%20norske%20kirke%202021.pdf>

Den norske kirke/Oslo bispedømme. (2020, 1. juli). *Å være kirke i mangfoldet.*

<https://kirken.no/nb-NO/bispedommer/Oslo/nyhetsarkiv2/oppstart%20fbho/>

Den norske kirke/Oslo bispedømme. (2022). Mer himmel på jord. Strategi for Oslo bispedømme 2022-2029.

Den norske kirke/Ressursbanken. (2023, 16. januar). *Kirka vår – samlet plan for arbeidet i soknet.* <https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/digitalisering/kirka-var#na>

Den norske kirke/Ressursbanken. (2023). Veileder. Samarbeidsavtalen mellom Den norske kirke og Matsentralen.

<https://ressursbanken.kirken.no/contentassets/f29c7ecad13e4811bad8e342783fedf7/new%20folder/veileder.pdf>

Det Lutherske Verdensforbund. (2013). *Liv i mangfoldig fellesskap. Om å fornye diakonien i europeiske lokalsamfunn.* https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/diakoni/liv_i_mangfoldig_fellesskap.pdf

https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/diakoni/liv_i_mangfoldig_fellesskap.pdf

Endringslov til sosialtjenesteloven og arbeidsmiljøloven. (2022). *Lov om endringer i sosialtjenesteloven og arbeidsmiljøloven (statsforvalterens tilsynsvirksomhet, økonomisk stønad, forskriftshjemmel, m.m.)* (LOV-2022-06-17-42). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2022-06-17-42>

Epland, J. & Normann, T.M. (2020, 4. mars). *Nesten 111 000 barn vokser opp med vedvarende lave husholdningsinntekter.* SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og->

[forbruk/artikler-og-publikasjoner/nesten-111-000-barn-vokser-opp-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter](#)

European Union Agency for Fundamental Rights (2018). *Combating child poverty: an issue of fundamental rights*. EU. <https://doi.org/10.2811/429865>

Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon* (2. utg). Fagbokforlaget.

Fanuelsen, O. (2011). Diakoner i Den norske kirke – et historisk tilbakeblikk. I Dietrich, S., Korslien, K. K. & Nordstokke, K. (Red.), *Diakonen – kall og profesjon* (s. 87-97). Tapir Akademisk Forlag.

Fløtten, T. & Nielsen, R. (2020). Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering. Vedlegg til *Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.faf.no/zoo-publikasjoner/eksterne-rapporter/barnefattigdom-en-kunnskapsoppsummering-2>

Fløtten, T., G. A. Frisell & I.L. Skog Hansen. (2023). *Veldedighet i velferdsstaten. Hvem trenger hjelp til livsopphold fra de frivillige organisasjonene?* (Faf-rapport 2023:09). FAFO. <https://www.faf.no/zoo-publikasjoner/veldedighet-i-velferdsstaten>

Forandringshuset Norge. (2023). *Om Forandringshuset*. <http://forandringshuset.no/om-forandringshuset/>

Fretheim, K. (Red.). (2014). *Ansatte og frivillige: Endringer i Den norske kirke*. IKO-forlaget.

Fryshuset. (u.å). *Fryshuset och Forandringshuset*. <https://fryshuset.se/plats/norge/fryshuset-och-forandringshuset>

Halvorsen, K. & Stjernø, S. (2021). *Økonomisk og sosial ulikhet i Norge*. Universitetsforlaget.

Ham, C. E. (2014). Empowering Diakonia: A Perspective From the World Council of Churches. I S. Dietrich, K. Jørgensen, K. K. Korslien & K. Nordstokke (Red.), *Diakonia as Christian Social Practice: An Introduction* (s. 107-120). Regnum.

Hansen, H. T. (2021). Fattigdom. I Grønmo, S., Nilsen, A. & Christensen, K. (red.) *Ulikhet. Sosiologiske perspektiver og analyser*. Fagbokforlaget.

Hansson, M. (2008). Diakoni – teologisk reflexion. I Blennberger, E. og Hansson, M. (red.) *Diakoni. Tolkning, historik og praktik* (s. 29-64). Verbum.

Hegstad, H. (2009). *Den virkelige kirke. Bidrag til ekklesiologien*. KIFO Perspektiv. Tapir Akademisk Forlag.

Hyggen C., Brattbakk I. & Borgeraas E.M. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering*. (NOVA Rapport 11/18). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5129>

Jacobsen, D. I & Thorsvik, J. (2002). *Hvordan organisasjoner fungerer. Innføring i organisasjon og ledelse*. (2. utg.). Fagbokforlaget.

Jakobsen, S. E. & Amundsen, J. (2021, 5. oktober). Nordmenn er et av verdens mest gjeldstyngede folk, og nå går renta opp. Forskere advarer mot at gjeldsproblemer gir folk dårlig psykisk helse. *Forskning.no*. <https://forskning.no/finans-helse-okonomi/nordmenn-er-et-av-verdens-mest-gjeldstyngede-folk-og-na-gar-renta-opp-forskere-advarer-mot-at-gjeldsproblemer-gir-folk-darlig-psykisk-helse/1919239>

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg). Abstrakt forlag.

Jordheim, K. (2014). Bridge-building and Go-Between: The role of the deacon in Church and Society. I S. Dietrich, K. Jørgensen, K. K. Korslien & K. Nordstokke (Red.), *Diakonia as Christian Social Practice: An Introduction* (s. 187-202). Regnum.

KFUK-KFUM. (u.å.) *Ideologisk veileder*. <https://kfuk-kfum.no/mal-og-verdier/ideologisk-veileder>

Kirkens Bymisjon og Respons Analyse. (2019) *Snakk om fattigdom – en rapport om barn som vokser opp i fattige familier*.

<https://fra1.digitaloceanspaces.com/kirkensbymisjon/content/uploads/2019/11/19144830/Snakk-om-fattigdom.pdf>

Kirkerådet og Norges KFUK-KFUM. (2020, 14. oktober). *Webinar: KFUK-KFUM Forandringshuset og Den norske kirke. Hva er KFUK-KFUM Forandringshuset, og hvilke muligheter åpner denne arbeidsformen for?* [Video]. Ressursbanken.

<https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2021/webinar-kfuk-kfum-forandringshuset-og-den-norske-kirke/>

Koronautvalget i bydel Stovner (2021). *Koronapandemien i bydel Stovner. En utredning av årsaker, konsekvenser og veier ut. Hovedrapport*. <https://www.mynewsdesk.com/no/bydel-stovner/documents/rapport-fra-koronautvalget-i-bydel-stovner-411601>

Kristofersen, L. B. (2019). *Barnefattigdom og barn i lavinntektsfamilier*. (NOVA Notat nr. 2/2019). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1304>

KS (Kommunesektorens organisasjon). (2019). Brukerveiledning Utenfor-regnskapet.

<https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/sosiale-investeringer/utenfor-regnskapet/kom-i-gang-med-utenforregnskapet/>

Kvale, S. & Brinkmann, B. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utgave). Gyldendal Norsk Forlag.

Lutheran World Federation. (2009). *Diakonia in Context: Transformation, Reconciliation, Empowerment. An LWF Contribution to the Understanding and Practice of Diakonia.*

<https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/DMD-Diakonia-EN-low.pdf>

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Nordstokke, K. (2013). Empowerment in the perspective of ecumenical diakonia. I *Diaconia. Journal for the Study of Christian Social Practice*, 2012, Vol.3 (2), s. 185-195.

<https://www-vr-elibrary-de.ezproxy.vid.no/doi/10.13109/diac.2012.3.2.185>

Normann, T. M. & Epland, J. (2022, 31. mars). *Fremdeles 115 000 barn med vedvarende lavinntekt i 2020*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/fremdeles-115-000-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2020>

<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/fremdeles-115-000-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2020>

Normann, T. M. & Epland, J. (2023, 24. januar). *Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/faerre-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2021>

<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/faerre-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2021>

NOU 2013: 1. (2013). *Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk.*

Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-1/id711212/>

NOU 2020:16. (2020). *Levekår i byer – Gode lokalsamfunn for alle*. Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniserings departementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/>

Nordstokke, Kjell. (2011). Bibelsk-historisk bakgrunn for diakontjenesten. Diakonen i Det nye testamentet. I S. Dietrich, K.K. Korslien og K. Nordstokke (red.), *Diakonen – kall og profesjon* (53-64). Tapir forlag.

Poppe, C. og Kempson, E. (2022). *Dyrtid under oppseiling II. Husholdenes økonomiske trygghet i 2022*. (SIFO-rapport 8-2022). Forbruksforskningsinstituttet SIFO.

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3021799>

Regjeringen. (2022). *Fritidserklæringen*.

https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklæringen_2022_uu.pdf

Regjeringen. (19. november, 2022). *Regjeringen gir 20 millioner kroner ekstra til organisasjoner*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-gir-20-millioner-kroner-ekstra-til-organisasjoner/id2947757/>

Røde Kors. (2021). *Oppvekst i Norge – stadig flere fattige*.

https://www.rodekors.no/contentassets/803e39b6886f4c76a949be374af06499/308937_no_tat-oppvekst-i-lavinntektsfamilier_uu-rettet.pdf

Schmidt, U. (2010). Poverty: a Challenge to Human Dignity? *Diaconia, vol 1*, 7 – 31.

<https://doi.org/10.13109/diac.2010.1.1.7>

Sirris, S. og Askeland, H. (2021). Kirken som organisme og organisasjon. Ekklesiologiske og organisasjonsteoretiske perspektiver på kirken som felleskap. I Sirris, S. & Askeland, H. (Red.) *Kirkelig organisering og ledelse. Et verdibasert og praksisorientert perspektiv*. (s. 35 - 57).

Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.129>

Skårdalsmo, K. (2022, 28.oktober). Her er Vedums skjulte milliardkutt. *NRK*.

<https://www.nrk.no/norge/her-er-vedums-skjulte-milliardkutt-1.16152458>

Solstad, A. (2020). Inntektssikring. I: Anvik, C.H, Sandvin, J.T., Breimo, J.P. & Henriksen, Ø. (red). *Velferdstjenestenes vilkår. Nasjonal politikk og lokale erfaringer*. DOI:

<https://doi.org/10.18261/9788215034713-2020>.

Stålsett, S. (2021). Det livssynsåpne samfunn. Cappelen Damm Akademisk.

Thomassen, M. (2016). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. (7. opplag). Gyldendal Akademisk.

Townsend, Peter. (1979). *Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household Resources and Standards of Living*. Penguin.

Trossamfunnsloven. (2020). *Lov om tros- og livssynssamfunn* (LOV-2020-04-24-31).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-04-24-31>

Tønnessen, Aud V. (2011). Kirken og samfunnet. I S. Dietrich, T. S. Dokka & H. Hegstad (Red.), *Kirke nå: Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke* (s. 191-208). Tapir akademisk forlag.

United Nations, Committee on Economic, Social and Cultural Rights. (2020). *Concluding observations on the sixth periodic report of Norway* (E/C.12/NOR/CO/6).

<https://digitallibrary.un.org/record/3865967>

United Nations, Committee on the Rights of the Child. (2018). *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway* (CRC/C/NOR/CO/5-6).

[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/203/32/PDF/G1820332.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/203/32/PDF/G1820332.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/203/32/PDF/G1820332.pdf?OpenElement)

Ward, P. (2002). *Liquid church*. Hendricson Publishers.

Willumsen, E., Ødegård, A. og Sirnis, T. (2020). Sosial innovasjon og samskaping. I Willumsen, E. & Ødegård, A. (Red.), *Samskaping. Sosial innovasjon for helse og velferd* (s. 19-42).

Universitetsforlaget.

Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2014). *Felleskap og forskjellighet*.

Abstrakt forlag.

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD og godkjenning av forlengelse av prosjektet fra NSD

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

626248

Vurderingstype

Standard

Dato

23.06.2022

Prosjekttittel

Lavinntektsfamilier i Norge - hva kan Den norske kirke og KFUK-KFUMs Forandringshus bidra med i kampen mot barnefattigdom?

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag / Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag Oslo

Prosjektansvarlig

Hans Morten Haugen

Student**Prosjektperiode**

11.07.2022 - 15.11.2022

Kategorier personopplysninger

- Alminnelige
- Særlige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
- Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.11.2022.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger om religion frem til 15.11.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil behandle overnevnte kategorier av personopplysninger med grunnlag i at oppgaven er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse og for formål knyttet til vitenskapelig forskning.

Behandlingen av personopplysninger er nødvendig for allmennhetens interesse (forskning), jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 e), jf. personopplysningsloven § 8. Prosjektet gjør nødvendige tiltak for å ivareta de registrertes rettigheter og friheter, jf. art. 89 nr. 1.

Behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er nødvendig for allmennhetens interesse (forskning), jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 e) og art. 9 nr. 2 j), jf. personopplysningsloven §§ 8 og 9. Samfunnsnyttene vil klart overstige ulempene for den enkelte. Prosjektet gjør nødvendige tiltak for å ivareta de registrertes rettigheter og friheter, jf. art. 89 nr. 1.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at den registrerte får tilfredsstillende informasjon/ved at prosjektet oppfyller kravet om nødvendige garantier.
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål.
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Personverntjenester vurderer at informasjon om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 14. Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og protest (art. 21).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Gry Henriksen

Lykke til med prosjektet!

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

626248

Vurderingstype

Standard

Dato

13.12.2022

Prosjektittel

Lavinntektsfamilier i Norge - hva kan Den norske kirke og KFUK-KFUMs Forandringshus bidra med i kampen mot barnefattigdom?

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag / Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag Oslo

Prosjektansvarlig

Hans Morten Haugen

Student**Prosjektperiode**

11.07.2022 - 15.07.2023

Kategorier personopplysninger

- Alminnelige
- Særlige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
- Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.07.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Personverntjenester har vurdert endringen i prosjektsluttdato.

Vi har nå registrert 15.07.2023 som ny sluttdato for behandling av personopplysninger.

Hvis det blir nødvendig å behandle personopplysninger enda lengre, så kan det være nødvendig å informere prosjektdeltakerne.

Vi vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Gry Henriksen

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

Lavinntektsfamilier i Norge - hva kan Den norske kirke og KFUK-KFUMs Forandringshus bidra med i kampen mot barnefattigdom?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt (masteroppgave) hvor formålet er å kartlegge følgende:

- Hvilke ressurser (f. eks. økonomiske midler, lokaler og materiell, ansatte og/eller frivillige) har Den norske kirke og KFUK-KFUMs Forandringshus til rådighet i forhold til arbeid med barn og unge fra lavinntektsfamilier?
- Hvilke samhandlingsmuligheter (samtaler, møtevirksomhet, samarbeid om konkrete tiltak eller prosjekter) finnes mellom Den norske kirke og Forandringshusene på dette området? I hvilken grad samhandler dere eventuelt med andre instanser i forhold til denne problematikken?

I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Ifølge rapporten «Snakk om fattigdom» utgitt av Kirkens Bymisjon i 2019, er antallet norske barn som vokser opp i fattigdom tredoblet de siste 20 årene. Foreldre med lav inntekt og lavt utdanningsnivå har under den pågående covid-19 pandemien vært mer utsatt for permitteringer og jobbtap, hvilket har forsterket utfordringene for disse familiene. Røde Kors påpeker i sitt notat «Oppvekst i Norge – stadig flere fattige» at hver sjettede person oppgir at de har fått dårligere økonomi under pandemien, og at «det er sterke indikasjoner på at barn som allerede hadde det vanskelig før pandemien, har fått det verre». I tillegg har prisene på strøm, bensin og matvarer steget dramatisk de siste månedene og vil antakelig fortsette å stige i tiden framover på grunn av krigen i Ukraina og andre utfordringer i verdenshandelen.

Når vi vet at fattigdom påvirker alle deler av et barns liv – helse og ernæring, skolegang, foreldrenes omsorgsevne og kapasitet, sosial deltakelse og vennskap, mulighet til å delta på

fritidsaktiviteter – er dette en problemstilling samfunnet generelt, og diakonien/kirken spesielt bør ta tak i. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023) vektlegger behovet for et sterkere samarbeid mellom offentlig, frivillig og privat sektor. Samtidig sier Den norske kirkes strategi for 2022-2029 at kirken skal "motvirke utenforskap og utforske nye måter å være kirke på", og "bidra til å virkeliggjøre bærekraftsmålene – lokalt, nasjonalt og globalt", inkludert målene om å utrydde fattigdom og redusere ulikhet.

I Den norske Kirkes plan for diakoni er visjonen for det diakonale arbeidet formulert slik: «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.» Å imøtekomme og ta på alvor utfordringene og behovene til barn og ungdommer i lavinntektsfamilier kan sortere under både nestekjærlighet, inkluderende fellesskap og kamp for rettferdighet – det lander midt i kjernevirksomheten av diakonalt arbeid.

Vi ønsker derfor å kartlegge hvilket fokus Den norske kirke og Forandringshusene har på utfordringer knyttet til barnefattigdom. Studenten ønsker å intervju en rådgiver i seksjonen for diakoni og samfunn i Kirkerådet, diakonirådgiverne i Oslo, Tunsberg og Borg bispedømme, og i tillegg ansatte i KFUK-KFUMs Forandringshus i østlandsområdet.

Problemstillingen for masteroppgaven vil være som følger:

«Basert på intervjuer med diakonirådgivere i Den norske kirke nasjonalt og regionalt, og ansatte i KFUK-KFUMs forandringshus, hvilke ressurser og samhandlingsmuligheter finnes i møte med barnefattigdom i urbane østlandsområder?».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er VID Vitenskapelige Høgskole som er ansvarlig for prosjektet. Veileder er professor Hans Morten Haugen ved Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag. Student Ingvild H. Sandnes vil gjennomføre intervjuene og bruke det innsamlede datamaterialet i sin masteroppgave i diakoni.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi ønsker å intervju deg fordi du er diakonirådgiver i Tunsberg bispedømme (her fyller jeg ut det korrekte for hver person jeg sender skrivet til). Vi har valgt å avgrense oppgaven til bispedømmene Oslo, Tunsberg og Borg fordi de alle over tid har hatt en betydelig andel lavinntektsfamilier i sitt geografiske område, ifølge tall fra SSB. (Her vil jeg skrive om Forandringshusene når skrivet sendes til lederne i disse).

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du er interessert i å delta, vil studenten avtale tid og sted for et dybdeintervju. Studenten vil ta utgangspunkt i den vedlagte intervjuguiden, men vil også være åpen for å justere spørsmål og tema ut ifra du som informant er opptatt av. Intervjuet vil vare ca. en time. Det vil bli benyttet en analog båndopptaker under intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil kun være student og veileder som har tilgang til personopplysninger og kan knytte det til datamaterialet som samles inn. For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene vil vi erstatte navnet og kontaktopplysningene dine med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data. Navnelisten vil oppbevares på en kryptert minnepinne som i tillegg låses inn når den ikke er i bruk.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i september. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID Vitenskapelige Høgskole har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID Vitenskapelig Høgskole ved professor Hans Morten Haugen, tlf. 22451797 eller e-post: hans.morten.haugen@vid.no, eller student på tlf. eller e-post.
- Vårt personvernombud er Nancy Yue Liu. E-post: nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no. Tlf. 938 56 277

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Lavinntektsfamilier i Norge - hva kan Den norske kirke og KFUK-KFUMs Forandringshus bidra med i kampen mot barnefattigdom?* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)